

MEDYA İZLEME RAPORU

OCAK
ŞUBAT 2021
MART

M4D PROJESİ

DEMOKRASİ İÇİN MEDYA, MEDYA İÇİN DEMOKRASİ PROJESİ

This project is funded by the European Union
Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir

Gazeteciler Cemiyeti Basın Evi Yayınıdır

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of Association of Journalists and do not necessarily reflect the views of the European Union.

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Gazeteciler Cemiyeti sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmaq zorunda değildir.

Gazeteciler Cemiyeti'nin Avrupa Birliği finansal desteği ile yürüttüğü **Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi** ekibi tarafından, açık kaynaklardan, medya taramalarından, proje ofisine çeşitli şekilde yapılan başvuru ve ihbarlardan ve Gazeteciler Cemiyeti zgrlk için Basın raporlarından hazırlanan bu rapordaki her türlü içerik kaynak gösterilerek kısmen veya tamamen çoğaltılabilir. İçerik tamamıyla Gazeteciler Cemiyeti sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmaq zorunda değildir.

Editörler:

Yusuf Kanlı, Kenan şener

Teşekkür:

Bu raporun hazırlanmasında özveriyle ve adanmışlıkla büyük katkılarda bulunan ekip arkadaşlarımıza teşekkür ederiz. Katkıları için **Ozan Acar, Yıldız Yazıcıoğlu** ve Gazeteciler Cemiyeti zgrlk için Basın alışma Grubu yelerine, grafik çalışması için **Arife Avcıoğlu Acıyan'a**, veri analiz ve görselleştirme çalışmalarından dolayı **Okan zmen'e**, raporun İngilizce tercümesi için **Deniz Savaş ve Korhan n'e**, çalışmalarımızda değerli rehberliklerinden dolayı **Av. Tuncay Alemdaroğlu** ile **Prof. Dr. Korkmaz Alemdar'a** ve bu çalışmayı mümkün kılan desteğinden dolayı Gazeteciler Cemiyeti Başkanı **Nazmi Bilgin'e** teşekkürlerimizi sunarız. Değerli katkıları olmadan bu rapor tamamlanamazdı.

Gazeteciler Cemiyeti Basın Evi

Telefon

Mobil: +90 533 045 08 67

Telefon/Faks: +90 312 468 12 09

E-Posta

info@gc-tr.org

info@media4democracy.org

Web Adresi

www.gc-tr.org

www.media4democracy.org

Adres

Üsküp Caddesi (evre Sk.)

No:35, ankaya, Ankara

İçindekiler

1-2021 Yılı Birinci Çeyreğinde Basın Özgürlüğü Atmosferi	5
2-Basın Özgürlüğünde Yasal Düzenlemeler, Devlet Ve Hükümet Politikası	7
a.Yasal Düzenlemeler, Davalar, Cezaevindeki Gazeteciler	7
Yasal Düzenlemeler	7
Anayasa Mahkemesi	11
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)	14
Basın Davaları	14
b.Basın Kartı Düzenlemeleri	18
c.Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Basın İlan Kurumu (BİK)	21
d.Hak İhlalleri: Sansür, Şiddet, Hedef Gösterme, Tehdit, Ayrımcılık	25
3-Medya Ekonomi-Politiği	30
a.Şeffaf Mali Politika, Yayın İlkeleri, Hesap Verebilirlik	30
b.Medya Sahipliği	31
Tirajlar	33
Rating Payları	36
Köşe Yazarları Sosyal Medya Etkisi	37
İnternet Sitesi Tıklamaları	39
c.Basın Çalışanlarının Durumu	40
4-Haber Üretimi ve Değeri	42
a.Haber Üretimi ve Araştırmacı Gazetecilik	42
b.Dezenformasyon ve Bilgi Tekeli	43
5-Savunuculuk Faaliyetleri ve Gazetecilerin Kurduğu Yeni Girişimler	48
a.Sendikal Çalışmalar	48
b.Cemiyet, Parti ve Diğer STÖ'lerin Çalışmaları	50
c.Uluslararası Sivil Toplum ve Avrupa Birliği Çalışmaları	52
6-Değerlendirme ve Öneriler	54

Tablo ve grafik listesi

Tablo- 1: Sosyal medyada köşe yazarı en çok paylaşılan internet siteleri listesi.....	37
Tablo-2: Sosyal medyada en çok paylaşılan köşe yazarları listesi.....	38
Tablo-3: İnternet sitesi tıklamaları sonucu elde edilen yerel ve küresel sıralamalar.....	39
Grafik-1: Basın kartı sayılarındaki değişim.....	19
Grafik-2: En yüksek tiraja sahip 19 gazetenin iktidar karşısında konumu	34
Grafik-3: Ocak-Şubat-Mart 2021 gazete tirajları.....	35
Grafik-4: Ocak-Şubat-Mart 2021 19.00-24.00 saatleri arası rating payları	36
Grafik-5: Ocak 2003 – Ocak 2021 arasında basın işkolundaki sendika üye sayıları.....	40

1-2021 YILI BİRİNCİ ÇEYREĞİNDE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ ATMOSFERİ

Zorlu geçen 2020'nin ardından yeni yıl olumlu beklentilerle başladı. Adalette ve ekonomide reform, insan haklarında yeni eylem planı, her kesimin temsil edileceği yeni anayasa söylemleri gazete manşetlerini doldurdu. Buna karşın başta Cumhurbaşkanı olmak üzere ne yetkili isimlerin açıklamaları ne de İnsan Hakları Eylem Planı¹ tatmin edici bulundu². İktidarın daha güçlü demokrasiye işaret eden açıklamaları umut vermekten uzak, söylem düzeyinde vaatler olarak yorumlandı. Yılın ilk üç ayındaki antidemokratik uygulamalar bu vaatlerle örtüşmedi.

Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerinin ve akademisyenlerinin rektör atamasına protestoları sert biçimde bastırıldı. Yüzlerce öğrenci gözaltına alındı, eylemleri izleyen gazetecilere şiddet uygulandı. Uluslararası insan hakları kurumlarından benzer tespitlerle hükümete çağrılar geldi³. İktidar yanlısı gazete ve televizyonlarda akademisyenler ve öğrenciler hedef gösterildi. Boğaziçi Üniversitesi merkezli ağır dezenformasyon süreci toplumsal kutuplaşmaya da hizmet etti. Gazetecilik etik değerlerinin ve insan haklarının çiğnendiği örnekleri, Boğaziçi eylemleri üzerinden basın özgürlüğüne yönelik ihlalleri raporda ele aldık.

İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması süreci de yılın ilk üç ayının en önemli gelişmeleri arasındaydı. TBMM'nin oy birliğiyle kabul ettiği sözleşmeden Cumhurbaşkanı kararıyla çıkılması Türkiye'de yeni hükümet sisteminin demokratik süreçlere müdahale olanaklarını gözler önüne serdi. Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerine yönelik ötekileştirme kampanyası İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılmasına karşı olan kesimlere yöneltildi. 13 sivil şehit verilen Gara operasyonu sonrası teröre yönelik tepkiler de Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel Başkanı Devlet Bahçeli'den gelen Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) kapatılması talebiyle birleşti. HDP'nin kapatılması için iddianame sunulması ve insan hakları savunucusu Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun milletvekilliğinin düşürülmesi, seçmenin ve TBMM iradesinin üzerindeki gölgenin örnekleriydi. Türkiye uzun zamandır unutmaya çalıştığı Meclis'ten milletvekilinin gözaltına alınması fotoğrafını bu dönemde bir kez daha yaşadı. Tüm bu gelişmeler ortasında İnsan Hakları Eylem Planı, adalet reformu, yeni Anayasa söylemleri karşılıksız kaldı.

Yılın ilk üç ayında gazetecilerin politikacılar tarafından hedef gösterilip hemen ardından sokak saldırılarına uğraması bu dönemin gelişmeleri arasındaydı. Türkiye'de gazetecilerin bu tür sokak

¹ <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/1/dosya/insan-haklari-ep02-03-202115-14.pdf>

² <https://t24.com.tr/haber/insan-haklari-eylem-planini-neden-kimse-tatmin-edici-bulmadi-393-faaliyet-var-ama-sozlesmeler-ve-tmk-yok,936494>

³ <https://www.hrw.org/tr/news/2021/02/18/377883>

saldırılarına maruz kalması sıradanlaştırılıyor. Saldırganlar cezasız kalıyor, cesaretlendiriliyor. Bursa'da radyo programcısı Hazım Özsu, anlattıklarını beğenmeyen dinleyicisi tarafından öldürüldü. Yılın ilk çeyreğinde gazeteciler Afşin Hatipoğlu, Orhan Uğuroğlu, Levent Gültekin, Osman GÜdü, Ferruh Varanoğlu, Kıymet Sarıyıldız, Murat Uçkaç, İzzet Tınmaz ve Ali Osman Ertaş saldırıya uğradı. Boğaziçi Üniversitesi eylemleri sırasında 20 gazeteci polisin plastik mermilerinin hedefi oldu. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer, üç ay içinde fiziksel saldırıya uğrayan gazeteci sayısının 40'a ulaştığını açıkladı. Raporda tek tek işlediğimiz bu saldırıların gazetecilerin önemli gündemi olmaya devam edeceği endişesi paylaşıldı.

Yılın ilk çeyreğindeki yargılamalarda aralarında Müyesser Yıldız, Hakan Aygün, İnan Kızılkaya, İdris Sayılğan'ın da olduğu 20 gazeteciye hapis cezaları verildi. Üç ayda gözaltına alınan gazeteci ve basın çalışanı sayısı en az 24 oldu. M4D Projesi kapsamında hazırlanan bu raporda, Gazeteciler Cemiyeti'nin aylık yayınladığı Özgürlük İçin Basın raporlarındaki veriler ışığında yurt çapındaki gözaltı ve davalara yer verildi.

Bu dönemde Anayasa Mahkemesi (AYM) ve Danıştay bazı kararlarıyla yürütmeye temel haklar, basın ve ifade özgürlüğü uyarıları yaptı. Kararlar düzenleyici ve denetleyici kurumların yanı sıra kolluk güçlerine ve yargıya da önemli mesajlar içerdi. Yüksek yargının idareye hukuki uyarıları olarak değerlendirilebilecek bu kararlar arasında başta gazeteci Beyza Kural'ın, *Sol* ve *Korkusuz* gazetelerinin bireysel başvurularında hak ihlali kararı verilmesi ve Basın Kartı Yönetmeliği'nde en çok itiraz edilen, basın kartı verilmesinde keyfi uygulamaların yolunu açan düzenlemenin de aralarında olduğu maddelerin Danıştay tarafından yürütmesinin durdurulması vardı. Kararlar raporda ayrıntılı biçimde ele alındı.

COVID-19 salgını birinci yılını doldurdu. Can kayıpları ve huzursuzluk tüm toplumu derinden etkiliyor. Bu tablo dışında, sürecin sonuçları arasında dijital dönüşümün hızlanması da sayılmalıdır. Salgın, gazetecilikte önce günlük pratikleri dönüştürdü. Gazetecilerin haber kaynaklarıyla ve haber merkeziyle ilişkileri zayıfladı. Artan dijitalleşmenin sağladığı avantajlar olsa da salgın sonrası dönemin çalışma biçiminde gazetecilerin daha çok hak kaybına uğrayacağı tespitleri yapıldı. Tüm veriler uzaktan çalışmanın kalıcı hale geleceği yönünde olduğu için raporda gazetecilerin çalışma yaşamı ve uzaktan çalışmanın olası zararları üzerinde de duruldu.

Mart ayında bir yılını doldurduğumuz salgın döneminde tirajlarda ve reklam gelirlerindeki düşüş hem yaygın hem de yerel medyayı büyük gelir kaybına uğrattı. Özellikle yerel basında kapanma, birleşme ve yayınlanan gün sayısını azaltmalar yaşandı. Bunlara bağlı olarak çok sayıda gazetecinin işsiz kaldığı, pek çoğunun ücretsiz izne çıkarıldığı, çoğunun çok düşük ücretlerle çalışmak zorunda kaldığı bir dönem oldu.

Türkiye'de medya sahipliği açısından da eşi görülmemiş ağır baskıların yaşandığı bir dönem geride kaldı. Ana akım haber televizyonu olma iddiasıyla yola çıkan *Olay TV* tamamen kapandı ve 180 çalışanı işsiz kaldı. Yeni ve büyük bir medya yatırımının sonuç alamaması, sermaye sahiplerinin ekonomik ve siyasi baskı altına alınması, yönetici personel seçimine müdahale edilmesi, yeni kanal

satın alma girişimlerine de engel olunması gibi nedenlere bağlandı. Çoğulcu, çok sesli ve iktidardan bağımsız medya girişimlerine karşı tek sesli yayıncılık yapısının sürmesi yönündeki ısrar, Sözcü TV'nin kuruluşuna da engel oldu. Sözcü TV'nin yayına geçebilmek için şart olan isim-logo değişikliği talebinin 14 aydır RTÜK'te bekletilmesi, geniş kitlelere seslenebilen yaygın televizyon kanalları arasında muhalif ses istenmemesi olarak yorumlandı.

COVID-19 salgınının birinci yılı nedeniyle, ceza infaz sürelerini kısaltarak cezaevlerindeki doluluğu azaltan yasayla ortaya çıkan ayrımcılığı da hatırlatmak gerekir. Cezaevlerindeki gazetecilerin yakınlarının girişimleri ve basın meslek örgütlerinin taleplerine karşın infaz düzenlemesi olarak bilinen yasadan gazeteciler yararlanamadı. Teklifin yasalaşması sürecinde *Press In Arrest* tarafından hazırlanan raporda cezaevlerinde bu düzenlemeden yararlandırılmayanlar arasında en az 54 gazeteci bulunduğu tespiti yapıldı⁴.

2-BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNDE YASAL DÜZENLEMELER, DEVLET VE HÜKÜMET POLİTİKASI

a.Yasal düzenlemeler, davalar, cezaevindeki gazeteciler

Yasal düzenlemeler

2021 yılının ilk üç ayını kapsayan dönemde basın ve ifade özgürlüğüyle ilgili yeni yasal düzenleme yapılmadı. Bununla birlikte hükümetin yargı ve ekonomide reform hazırlıkları, İnsan Hakları Eylem Planı ve yeni Anayasa yapım sürecine ilişkin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklamaları dönemin öne çıkan gelişmeleri arasında sayılmalıdır. Ayrıca reform, yeni Anayasa ve insan hakları söylemlerine tezat biçimde Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ya da bilinen adıyla İstanbul Sözleşmesi'nden Cumhurbaşkanı kararıyla çıkmış olması, 2021'in ilk üç ayında basın ve ifade özgürlüğüyle ilgili olumsuz sonuçları da beraberinde getiren bir adım oldu⁵.

Türkiye ekonomisindeki bunalımdan sorumlu tutulan eski Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak'ın geçtiğimiz yılın Kasım ayı başındaki istifası ve dönemin Merkez Bankası Başkanı Murat Uysal'ın aynı

⁴ <http://www.pressinarrest.com/analizler/infaz-duzenlemesi-gazetecilik-artik-daha-buyuk-suc/>

⁵ <https://www.dunya.com/gundem/bilgin-tbmm-devre-disi-birakilamaz-haberi-615429>

dönemde görevden alınmasının⁶ hemen ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan, ekonomide ve yargıda yeni reform süreci başlatıldığını açıkladı⁷. Türk ekonomisine güveni arttırma ve ekonomik bunalıma karşı koyma adımları olarak yorumlanan süreç yasal düzenleme haline gelmese de Ocak ayı başından Mart ayı ortalarına kadar hükümetin ve siyasetin gündeminde önemli yer işgal etti⁸. Bunda Uysal'ın ardından göreve getirilen Merkez Bankası Başkanı Naci Ağbal'ın da Mart ayında görevden alınması etkili oldu⁹.

Cumhurbaşkanı Erdoğan İnsan Hakları Eylem Planı açıklamasında nihai hedefin yeni ve sivil bir Anayasa olduğunu ifade etti. Dokuz alanda gelişme amacıyla 393 yeni uygulamayı hayata geçireceklerini belirten Erdoğan, planın amaçlarından birinin de ifade ve basın özgürlüğünü geliştirmek olduğunu söyledi, şunları ekledi:

“İfade özgürlüğü alanında 2012 ve 2013 yıllarında yapılan temel mevzuat değişikliklerini, Birinci Yargı Paketi ile güçlendirdik. Şimdi bu özgürlüklerin alanını daha da genişletiyoruz. Mevzuatı ve uygulamayı, ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının en geniş şekilde teminat altına alınması doğrultusunda gözden geçiriyoruz. Diğer insanların haklarına saygılı şekilde yapılan eleştirilerin ve düşünce açıklamalarının soruşturma konusu olmaması için hâkim, savcı ve kolluk görevlilerine düzenli olarak eğitim verilmesini temin ediyoruz. Basın, yayın ve internet yoluyla işlenen suçlarda, muhakeme şartı olan süreleri, ifade özgürlüğünü güçlendirmek amacıyla yeniden ele alıyoruz. İfade ve basın özgürlüğüne ilişkin standartları yükseltmek için gazetecilerin mesleki faaliyetlerinin kolaylaştırılmasına yönelik tedbirler geliştiriyoruz¹⁰.”

Cumhurbaşkanı'nın bu sözleri pek çok kesim tarafından gerçekçi bulunmadı ve eleştirildi. Çünkü aynı dönemde Boğaziçi Üniversitesi'ne dışardan rektör atanmasını protesto eden öğrencilerin iktidarın en yetkili isimleri tarafından teröristlikle suçlanması, gazetecilere yönelik gözaltı ve davaların yanı sıra linç girişimi gibi ciddi şiddet eylemlerinin cezasız kalması söz konusuydu¹¹. Vatandaşların protesto hakkının güvencede olmadığına, uzun ve haksız tutuklamalara, yeni hükümet sisteminde yürütmenin başının güçlü yetkilerle donatılmış olmasına ve yargı üzerindeki etkisine dikkat çeken hukukçular eylem planına kuşkuyla yaklaştı¹². İki hafta sonra HDP'ye kapatma davası sürecinin başlatılması, HDP Milletvekili Gergerlioğlu'nun milletvekilliğinin düşürülmesi ve Meclis'te gözaltına alınması, İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması gibi gelişmeler hukukçuların eylem planına yönelik kuşkularını doğrular nitelikteydi. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu da düşünce ifadesi nedeniyle cezaevlerinde pek çok kişinin bulunduğunu belirterek, “Ülkeyi 19 yıl yönettikten sonra insan hakları eylem planı açıklıyor. Bu, insan haklarının olmadığını itirafıdır. 19 yıldır başkaları mı yönetti” sözleriyle planı eleştirdi¹³.

6 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-55067646>

7 <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/erdogan-ekonomide-ve-hukukta-yeni-bir-reform-donemi-baslatiyoruz/2042717>

8 <https://www.trthaber.com/haber/gundem/ak-partide-gundem-yargi-ve-ekonomi-reformlari-543559.html>

9 <https://www.bloomberght.com/merkez-bankasi-baskani-naci-agbal-gorevden-alindi-2277022>

10 <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/2021-03-02-insanhaklari.pdf>

11 <https://t24.com.tr/yazarlar/fikret-bila/sozler-baska-gercekler-baska,30159>

12 <https://www.dw.com/tr/insan-haklar%C4%B1-eylem-plan%C4%B1-hukuk%C3%A7ular-ku%C5%9Fkulu/a-56750149>

13 <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/1/dosya/insan-haklari-ep02-03-202115-14.pdf> (Ss.55-56)

İnsan Hakları Eylem Planı'nda basın ve ifade özgürlüğü için öngörülen adımlar, genel olarak "mevzuattan değil uygulamadan kaynaklı sorunlara çözümler" olarak ifade edildi¹⁴. Tamamı şöyle özetlenebilir.

- İfade özgürlüğü mevzuatı gözden geçirilecek.
- Haber verme amacını aşmayan düşünce açıklamalarının soruşturmaya konu edilmemesi için yargı personeli eğitilecek.
- Basın yoluyla işlenen suçlarda muhakeme şartı süreleri gözden geçirilecek.
- Erişim engellemelerinde internet sitesinin tamamı değil ilgili içeriği kısıtlanacak.
- İfade ve basın özgürlüğünün önemli bir parçası olan "gazeteci güvenliğinin" esas olmasına ve gazetecilerin mesleki faaliyetlerinin kolaylaştırılmasına yönelik tedbirler alınacak.
- Yayım yasaklarında uygulama mevzuatı basın özgürlüğünü güçlendirecek şekilde gözden geçirilecek.
- Basın İş Kanunu'na tabi çalışanların iş mevzuatındaki haklardan eksiksiz faydalanmaları için düzenleme yapılacaktır.
- Hükümlü ve tutukluların süreli ve süresiz yayınlara erişimlerinin kolaylaştırılması için ceza infaz kurumlarında kampüs kütüphaneleri kurulacak, eserlerin dijital ortamda seçilip talep edilmesi imkânı getirilecek.

Belirtilen bu adımlar için ilgili bakanlık ve kurumların çalışma takvimi belirleyeceği, iki yıllık uygulamanın İzleme ve Değerlendirme Kurulu oluşturularak takip edileceği açıklandı. Mart ayı sonuna kadar bu konuyla ilgili Meclis'e sunulmuş yasa teklifi ya da *Resmî Gazete*'de yayımlanmış mevzuat değişikliği olmadı.

Yılın ilk çeyreğindeki en önemli yasal düzenlemelerden biri de İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılmasıydı. Bu gelişmenin uluslararası demokratik standartlar ve ifade özgürlüğü açısından da önem taşıdığı belirtildi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın kararıyla İstanbul Sözleşmesi olarak bilinen "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi" Türkiye Cumhuriyeti bakımından feshedildi¹⁵. TBMM'de oy birliğiyle yasalaşarak yürürlüğe giren uluslararası anlaşma niteliğindeki sözleşmeden Cumhurbaşkanı kararıyla çıkılmayacağı gerekçesiyle başta kadın örgütleri olmak üzere, barolar, CHP ve İYİ Parti Danıştay'a başvurdu¹⁶. Birleşmiş Milletler'den

14 <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/1/dosya/insan-haklari-ep02-03-202115-14.pdf> (Ss.55-56)

15 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210320-49.pdf>

16 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/istanbul-sozlesmesinin-feshi-uzerine-danistaya-basvurdular-1822369>
<https://www.gazeteduvar.com.tr/istanbul-sozlesmesi-icin-danistayda-bir-dava-daha-karar-yok-hukmunde-haber-1517346>
<https://www.dunya.com/gundem/chpli-kadinlardan-istanbul-sozlesmesi-icin-danistaya-basvuru-haberi-616103>
<https://www.dunya.com/gundem/aksener-istanbul-sozlesmesi-icin-danistaya-basvurdu-haberi-616275>

yapılan açıklamada karar “geriye atılmış bir adım” olarak tanımlandı¹⁷. Avrupa Konseyi karar nedeniyle duyulan üzüntüyü ifade ettiği açıklamasında Türkiye’yi kadına şiddete karşı uluslararası sistemi zayıflatmamaya çağırdı¹⁸. ABD Başkanı Joe Biden da konuyla ilgili açıklamasıyla göreve gelişinden bu yana ilk kez doğrudan Ankara’ya seslendi, karar için “derin hayal kırıklığı” ifadesini kullandı¹⁹.

Sözleşme’nin 17’nci maddesi bilgi iletişim ve medya sektörüyle ilgiliydi. Madde, basın ve ifade özgürlüğüne saygı göstererek, kadına yönelik şiddeti önlemeye ve kadın onuruna saygıyı arttırmaya yönelik politikalar için medyanın düzenleyici standartlar belirlemeye teşvik edilmesini düzenliyordu. Ayrıca cinsel ve şiddet içeren aşağılayıcı içeriklere erişim sağlayan iletişim ortamıyla baş etmek için taraf devletlerin özel sektörle çalışmasını öngörüyordu²⁰.

Sözleşme Türkiye’de uzun süredir iktidar yanlısı medyanın, radikal İslami cemaatlerin ve toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı kesimlerin hedefindeydi. Cumhurbaşkanı kararına yönelik yükselen tepkilere ve protestolara keskin dille yanıt veren bu gruplara, sözleşmeyle ilgili dezenformasyon kampanyası eşlik etti. Bu gelişmeler raporda “Hak ihlalleri: Sansür, şiddet, hedef gösterme, tehdit, ayrımcılık” ile “Dezenformasyon ve bilgi tekeli” başlıkları altında derlendi.

RTÜK Başkanı Ebubekir Şahin televizyon yayıncılarının talebi üzerine reklam süreleriyle ilgili olarak hazırladıkları yasa teklifi çalışmasını tamamladıklarını belirterek “Çalışma yakında TBMM’ye sevk edilecek. Yayıncılarımızın çok memnun olacağını tahmin ettiğim düzenleme TBMM’de yasalaştıktan sonra yürürlüğe girecek” açıklamasını yaptı²¹. RTÜK Başkanı bu açıklamasıyla yasama organı görevini üstlenerek hareket ettiği gerekçesiyle CHP’nin sert eleştirisiyle karşılaştı²². Şahin’in sözünü ettiği yasal düzenleme 2021 Mart ayı sonu itibarıyla TBMM’ye sunulmadı.

TBMM’ye yılın ilk çeyreğinde Basın Kanunu’nda değişiklik öngören üç, Basın İlan Kurumu ile ilgili bir yasa teklifi sunuldu. CHP Balıkesir Milletvekili Ensar Aytekin imzasıyla sunulan yasa teklifinde gazetecilerin meslekleriyle ilgili suçlarında tutuksuz yargılanmasının esas olduğu yönündeki hükmün Basın Kanunu’na eklenmesi öngörüldü²³. HDP Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu, internet basınında çalışan gazetecilerin de basın kartı alabilmesini öngören ve basın kartlarının basın meslek örgütleri tarafından verilmesini düzenleyen yasa teklifini Meclis’e sundu²⁴. Gazeteci kökenli CHP Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer, Basın İlan Kurumu’nun (BİK) ilan kesme cezalarına karşı kanun teklifi verdi²⁵. Teklifte, BİK Teşkiline Dair Kanununun 49’uncu maddesinde yer alan gazete ve dergilere verilecek resmi ilan ve reklamların iki ay süreyle kesilebilmesini düzenleyen hükmün kaldırılması öngörüldü.

Muhalefetteki partilerin parlamentodaki sandalye sayısı dikkate alındığında sözü edilen üç düzenlemenin yasalaşması beklenmiyor. İktidardaki Cumhur İttifakı partilerinin kanun teklifleri, yasalaşma avantajı olduğu için dikkat çekiyor. Bunlardan biri Basın Kanunu’nda değişiklik öngören

17 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56500881>

18 <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-leaders-react-to-turkey-s-announced-withdrawal-from-the-istanbul-conventi-1>

19 <https://tr.usembassy.gov/tr/baskan-bidenin-turkiyenin-istanbul-sozlesmesinden-cekilmesine-iliskin-aciklamasi/>

20 <https://rm.coe.int/1680462545>

21 <https://www.milliyet.com.tr/gundem/ebubekir-sahin-rtuk-baskanligina-yeniden-secildi-6414675>

22 <https://twitter.com/eczozgurozel/status/1355074839313342464>

23 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3342.pdf>

24 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3393.pdf>

25 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3400.pdf>

ve basın özgürlüğüne yönelik antidemokratik hükümler içeren MHP teklifiydi²⁶. Teklifin gerekçesi “internet haber sitelerinin yasal mevzuat çerçevesine alınması” olarak açıklandı. Ancak internet haber sitelerinin kayıt altına alınmasını ve katı kurallara bağlanmasını, kurallara uymayan haber sitelerinin ise kapatılmasını öngörüyor. Teklifte, sosyal medya kuruluşlarının Türkiye’de temsilci atamasıyla ilgili yasal düzenlemenin tartışıldığı dönemde iktidarın öne sürdüğü gerekçeler dile getirildi²⁷. Gazetecilerin ve basın meslek örgütlerinin önemli talebi olan internet basını ve bu mecralarda çalışan gazetecilerin yasal zemine kavuşması ihtiyacını karşılar gibi görünse de teklifte, internet basınına sansür ve baskıyı yasal zemine taşıyacak, idarenin dijital mecra üzerindeki kontrolünü görülmemiş düzeyde arttıracak hükümler yer aldı.

Basın Kanunu’nun yenilenmesiyle ilgili CHP bir çalışma başlattı. CHP İnsan Haklarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Gülizar Biçer Karaca başkanlığında yürütülen çalışmada basın meslek örgütlerinin görüşleri alındı. Aralarında Gazeteciler Cemiyeti Başkan Yardımcısı ve M4D Projesi Direktörü Yusuf Kanlı’nın da olduğu meslek örgütü temsilcileriyle 26 Şubat 2021’de yapılan toplantıda yeni bir basın kanunu ihtiyacı üzerinde duruldu, internet medyasının yasal zemin ihtiyacı, basın kartları ve gazetecilerin çalışma şartları hakkında görüş alışverişi yapıldı. Karaca, CHP iktidarında çıkarılacak yeni basın kanunu ile sermaye sahiplerinin ve yargının gazeteciler üzerindeki baskısını ortadan kaldıracaklarını söyledi²⁸. Toplantı sonrasında Gazeteciler Cemiyeti’nin yeni Basın Kanunu ve sektörün mevcut sorunlarına ilişkin değerlendirmeleri yazılı olarak CHP’ye iletildi.

Sosyal medya yasası olarak bilinen düzenlemeye göre yurt dışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcılarının Türkiye’de faaliyet yürütebilmek için 1 Ekim 2020’den itibaren temsilci atama kuralına uymaları gerekiyordu. Önce 10’ar milyon ardından 30’ar milyon TL ceza ödeyen sosyal medya şirketleri, reklam yasağı yaptırımını öncesinde temsilci atama kararlarını bildirmeye başladı. Önce Instagram, Facebook, Youtube, ardından diğer sosyal medya şirketleri Türkiye’de temsilcilik açacaklarını Ankara’ya bildirdi. Twitter da 3 Şubat’ta başlayan reklam yasağı sonrası temsilcilik açma kararını bildirdi. Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Ömer Fatih Sayan “Twitter tarafından bildirilen temsilci atama kararı ile birlikte Pinterest dışında ülkemizde temsilcisi olmayan sosyal ağ sağlayıcısı kalmadı” dedi²⁹.

Anayasa Mahkemesi

Anayasa Mahkemesi’nin (AYM) yılın ilk çeyreğinde verdiği bazı kararlar basın özgürlüğü için önem taşıyan nitelikteydi. Başta Beyza Kural kararı geliyor. Çünkü bu kararla devletin verdiği basın kartı olan “sarı-turkuaz basın kartı” konusunda gazetecilere çıkarılan pek çok engelin hukuki dayanağı olmadığı netleşmiş oldu.

İstanbul’da 2015 yılındaki YÖK protestoları sırasında polis tarafından ters kelepçe ile gözaltına alınmaya çalışılan gazeteci Beyza Kural’ın bireysel başvurusu 12 Ocak 2021’de karara bağlandı³⁰. Yüksek Mahkeme basın ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine, polisin insan haysiyetiyle

26 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3455.pdf>

27 Teklif sahibi Milletvekili Öztürk’ün açıklamaları için bkz: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/mhpden-haber-siteleri-icin-kanun-teklifi-resen-kapatmasini-teklif-ediyoruz-1819365>

28 <https://www.evrensel.net/haber/423227/chpli-gulizar-bicer-karacadan-10-ocak-calisan-gazeteciler-gunu-mesaji>

29 <http://www.diken.com.tr/bakan-yardimcisi-sayan-artik-twitter-da-turkiyede-temsilci-bulunduracak/>

30 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/78497>

bağdaşmayan muamele yasağına uymadığına hükmetti. Olay sırasında Kural, gazeteci olduğunu söylemesine karşın polisin sert müdahalesiyle karşı karşıya kalmış, taşıdığı kurum kartının gazeteci olduğunu ispatlamaya yeterli olmadığı öne sürülmüştü. AYM ise gazeteci olarak görev yapmak için sarı basın kartı taşımayı şart görmedi. Kural'a 15 bin TL manevi tazminat ödenmesine ve sorumlu polislerin yeniden yargılanmasına karar veren Yüksek Mahkeme, "başvurucunun gözaltına alınarak ve kelepçelenerek görevini yapmasına engel olunmasının makul sebepleri kamu makamları tarafından ortaya konulabilmiş değildir" ifadelerini kullandı. Kararı değerlendiren Türkiye Gazeteciler Sendikası Hukuk Servisi "gerek yıpranma hakkının basın kartı şartına bağlanması gerekse ceza davalarında bu kartın gazeteci kimliğini ortaya koymak maksatlı istenmesi hukuka aykırıdır" açıklaması yaptı³¹.

AYM, gazeteci kökenli CHP İstanbul Milletvekili Enis Berberoğlu'nun "MİT Tırları" haberindeki görüntüleri gazeteci Can Dünder'a vererek devletin gizli bilgilerini açıklamak suçlamasıyla yargılandığı davada "seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine" karar verdi³². Yüksek Mahkeme'nin geçtiğimiz yılın Ekim ayında verdiği karara karşın yeniden yargılama gereğini yerine getirmeyen İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi bu kez karara direnmedi. Mahkeme, Berberoğlu'nun seçilme ve siyasi faaliyet hakkının ihlal edilmiş olması ve yargılama sürecinde milletvekili olması nedeniyle yasama dokunulmazlığı sona erinceye kadar yargılamanın duracağını bildirdi³³. Berberoğlu, mahkeme kararının TBMM Genel Kurulu'nda okunmasının ardından yeniden milletvekili oldu³⁴.

Berberoğlu kararı, sadece basın özgürlüğü açısından değil siyasi tartışmalarda iktidar yanlısı medyadaki dezenformasyon çabası açısından da akılda tutulmalıdır. Berberoğlu yargılamasında AYM'nin ilk hak ihlali kararına uymayan yerel mahkemeye yönelik eleştiriler iktidar medyasında "yargıya hakaret, linç kampanyası, teröristlik" suçlamalarıyla yer bulmuş, Yüksek Mahkeme'nin üyelerine ve kararına karşı karalama kampanyası yapılmıştı. M4D Projesi 2020 yıllık raporunda da aktarılan³⁵ bu sürecin sonunda AYM'nin ikinci kararıyla birlikte yeniden yargılama ve milletvekilliği hakkının verilmesi, aynı basın kuruluşlarınca birkaç cümlelik haberlerle geçiştirildi³⁶.

AYM, gazeteci Hakan Aygün'ün halkın bir bölümünün benimsediği dini değerleri aşağılamak ile halkı kin ve düşmanlığa tahrik suçlamalarından yargılanmasıyla ilgili bireysel başvurusunu 12 Ocak 2021'de karara bağladı. Aygün, COVID-19 salgınının ilk günlerinde yerel yönetimler ve hükümet arasındaki yardım toplama kampanyası tartışmasını ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın da bu yardım kampanyasına katılmasını eleştirmiş, sosyal medya hesabında "Ey IBAN edenler", "Görüyorsunuz bütün olay IBAN kavgası" gibi paylaşımlar yapmıştı. Bu paylaşımlar nedeniyle başlatılan soruşturmada 1 ay tutuklu kalan Aygün, kişi güvenliği ve hürriyeti hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştu. Yüksek Mahkeme Aygün'ün paylaşımları için "toplum kesimlerini birbirine karşı kin ve düşmanlığa tahrik etme unsurunun veya şiddet çağrısının olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir" tespiti yaptı. Aygün'e 40 bin TL tazminat ödenmesine hükmedildi³⁷.

31 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56208467>

32 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2020/32949>

33 <https://www.dw.com/tr/mahkeme-aymnin-berbero%C4%9Flu-karar%C4%B1na-uydu/a-56494553>

34 https://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakika-haberi-berberoglu-yeniden-milletvekili,Wd1WM56V30W3wGZd_uzrew

35 http://media4democracy.org/public/uploads/reports_7653817.pdf

36 <https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/02/11/karar-tbmmde-okundu-enis-berberoglu-yeniden-milletvekili>

37 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2020/13412>

Korkusuz gazetesi, 3 Ağustos 2015'te eski İçişleri Bakanı Efkân Ala'nın bakanlıktan ayrılmasına karşın bakanlık konutunu boşaltmadığı ve 2,5 milyon liralık tefrişat yaptırdığını yazmıştı. Ala'nın başvurusu üzerine Basın İlan Kurumu (BİK), tekzip metnini yayımlamadığı gerekçesiyle *Korkusuz*'a iki gün resmi ilan ve reklam kesme cezası vermiş, gazete kararı yargıya taşımıştı. Anayasa Mahkemesi ise *Korkusuz*'un BİK eliyle resmi ilanlarının kesilmesinin basın ve ifade özgürlüğü ihlali olduğuna hükmetti. Kararda "Eldeki başvuruya benzer başvurularda BİK'in resmî ilan ve reklamların kesilmesi şeklindeki müdahale yetkisinin basının etik yönden niteliklerini artırmaya yönelik bir düzenleme olduğu, bir yaptırım aracı olarak öngörülmediği göz önüne alınmalıdır" denildi ve BİK'in müdahalesinin "son çare" olarak görülmesinin basın özgürlüğü için hayati önemde olduğu belirtildi³⁸.

AYM *Sol Gazetesi*'nin bireysel başvurusunu da karara bağladı. Eski Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek'in başvurusuyla, "Hayalet dinleme aracı Gökçek'te" başlıklı yazı nedeniyle gazete 2015'te tazminata mahkûm olmuştu. Yüksek Mahkeme *Sol Gazetesi*'nin basın ve ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine hükmetti. Kararda, bu türden iddiaları dile getiren bir haberin yaptırıma uğramasının kamuyu ilgilendiren konularda serbest ve açık tartışmaların önlenmesi sonucunu doğuracağı belirtildi³⁹.

AYM ayrıca sosyal medyada Kemer eski Belediye Başkanı Mustafa Gül hakkında paylaştığı ifadeler nedeniyle "hakaret" suçlamasıyla yargılanmasında 2018 yılında 7 bin lira adli para cezasına çarptırılan köşe yazarı Osman Palçık'ın ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ve Palçık'e 6 bin lira tazminat ödenmesine hükmetti⁴⁰. Yüksek Mahkeme bu kararların yanında, *Fox TV Haber Müdürü Ercan Gün*'ün kişi hürriyeti, güvenliği hakkı ile ifade, basın özgürlüğünün ihlal edilmediğine hükmetti, Gün'ün yaklaşık dört buçuk yıllık tutukluluk süresini makul buldu⁴¹.

Anayasa Mahkemesi'nin bir diğer kararı İletişim Başkanlığı'nın *Anadolu Ajansı (AA)* üzerindeki denetim yetkilerine ilişkindi. CHP'nin başvurusunu ele alan Yüksek Mahkeme, İletişim Başkanlığı'nın ajansın "faaliyet" ve "örgütlenme ve insan kaynakları yönetimi" üzerindeki denetim yetkisini Anayasa'ya aykırı bularak iptal etti. AYM, "Bu denetime ilişkin usul ve esaslar Başkanlıkça belirlenir" şeklindeki ikinci cümle ile "Yapılacak sözleşmede *Anadolu Ajansı* yöneticilerinin atanma yolları da belirlenir" hükmünü içeren cümlenin iptaline karar verdi. Anayasa'ya göre AA'nın özerk ve tarafsız olduğuna dikkat çekilen kararda "Ajansın faaliyetlerinin yürütmenin içinde yer alan ve Cumhurbaşkanlığı'na bağlı olan başkanlıkça denetlenmesi, ajansın özerkliğiyle bağdaşmadığı gibi yayınlarının tarafsızlığını da etkileme ihtimalini barındırmaktadır" denildi⁴².

38 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2017/30591>

39 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/24677>

40 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/25073>

41 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2017/36164>

42 <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2020/82>

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)

Türkiye 2020 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde Rusya'nın ardından en fazla ihlal kararı verilen ikinci ülke oldu. Mahkemenin 28 Ocak 2021'de yayımlanan 2020 raporuna⁴³ göre Mahkeme'nin daire ve büyük daire seviyesindeki toplam 871 kararından 185'i Rusya, 97'si Türkiye, 86'sı Ukrayna hakkındaydı. Türkiye'den karara bağlanan başvurulardan 31'inde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesi yani ifade özgürlüğünün ihlal edildiği yönünde karar verildi. Türkiye bu sayıyla Avrupa'da 10'uncu maddeyi en çok ihlal eden ülke oldu.

Türkiye hakkındaki ifade özgürlüğü ihlali kararlarını 21 kararla adil yargılanma hakkı ihlalleri, 16 dosyayla özgürlük ve güvenlik hakkı ihlalleri takip etti.

Rapora göre AİHM'de bekleyen 62 bin civarındaki başvurudan 11 bin 750'si Türkiye'deki ihlal iddialarıyla ilgili. AİHM Başkanı Robert Spano, üye devletlerin mahkemenin kararlarını uygulaması gerektiğini belirttiği basın açıklamasında Türkiye'ye de değindi. Spano, geçen yıl Türkiye'den başvuruların bir yıl öncesine oranla yüzde 27 artış gösterdiğini bunun 2016'daki darbe girişimiyle ilgili bazı davalarının tamamlanmasıyla ilgili olduğunu belirtti⁴⁴.

2021'in ilk çeyreğinde mahkemenin Türkiye hakkında ifade özgürlüğüyle ilgili tek ihlal kararı Atilla Taş hakkındaydı. Ses sanatçısı ve kapatılan Meydan gazetesi köşe yazarı Atilla Taş, FETÖ medya yapılanması soruşturmasında geçici tutuklama kararıyla cezaevinde 1 yıl 2 ay kalmıştı. AİHM Taş hakkında tutuklama kararının kuvvetli şüpheye ve somut delile dayanmadığına hükmetti. Ayrıca Cumhurbaşkanı ve hükümete yönelik sosyal medya mesajlarının, sert eleştiriler içerseler de teröre teşvik olarak yorumlanamayacağını belirtti. Mahkeme Taş'ın özgürlük ve güvenlik hakkı ile ifade özgürlüğünün ihlal edildiği kararıyla Türkiye'nin Taş'a 12 bin 275 Euro tazminat ödemesine hükmetti⁴⁵.

Basın davaları

Türkiye en çok gazeteci hapseden ülkeler arasında birinciliğini koruyor. Cezaevlerindeki gazeteci sayısı tartışmalı. Bu temel olarak haber/yorum üretenler dışındaki basın çalışanlarının da gazeteci olarak listeye alınıp alınmamasından kaynaklanıyor. Gazeteciler Cemiyeti Özgürlük için Basın (ÖİB) Projesi raporlarına göre, 2021 yılı Ocak sonunda 42'si hükümlü, 36'sı tutuklu olmak üzere toplam **78** gazeteci cezaevindeydi. Şubat ayı verilerine göre 44'ü hükümlü, 38'i tutuklu olmak üzere toplam **82** gazeteci, Mart ayı sonunda ise 36'sı hükümlü, 34'ü tutuklu olmak üzere toplam **70** gazeteci cezaevindeydi⁴⁶. Basın özgürlüğü ve gazetecilerin yargılanmasıyla ilgili izleme çalışmaları yürüten meslek örgütleri ve kuruluşlar cezaevinde bulunan gazetecilerle ilgili yılın ilk üç ayının sonunda şu verileri paylaştı:

- **Expression Interrupted** çalışmasına göre⁴⁷ cezaevindeki gazeteci sayısı **77**.
- **Jailed Journos- Tutuklu Gazeteciler'e** göre **96** gazeteci cezaevinde⁴⁸.

43 https://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_2020_ENG.pdf

44 <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-6921004-9299249>

45 <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-6910050-9279640>

46 <http://media4democracy.org/reports/>

47 <https://www.expressioninterrupted.com/census.php> (Erişim tarihi: 29.03.2021)

48 <https://jailedjournos.com/tutuklu-gazeteciler-listesi/> (Erişim tarihi: 29.03.2021)

- **Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği**'ne göre **77** gazeteci cezaevinde⁴⁹.
- **Press in Arrest**'e göre en az **62** gazeteci cezaevinde bulunuyor. **233** davada toplam **270** gazeteci yargılanıyor⁵⁰.
- **Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS)** verilerine göre **54** gazeteci cezaevinde⁵¹.
- **Uluslararası Basın Enstitüsü'nün (IPI)** yürüttüğü "Free Turkey Journalists" kampanyası verilerine göre cezaevinde **64** gazeteci var⁵².
- **Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (IFJ)** "Killed Journalists" yıllık raporuna göre Mart 2021 itibarıyla Türkiye'de **67** gazeteci cezaevinde⁵³. Rapora göre cezaevindeki gazeteci sayısı en yüksek ülke Türkiye.

Türkiye 2021 yılının ilk çeyreğini AK Parti Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklamaları doğrultusunda ekonomide ve insan haklarında reform yapılacağı gündemiyle geçirdi. Ne var ki bu gündemin kaynağının, insan haklarında da ekonomide de olumlu tablo çizme amaçlı söylemden ibaret olduğu yorumları öne çıktı⁵⁴. Üç aylık dönemde bu yorumları haklı çıkaran pek çok gelişme yaşandı.

Mahkemelerde Ocak ayında 57, Şubat ayında 52 gazeteci, yazar, sunucu ve basın çalışanı hakkında duruşmalar vardı. Mart ayında hâkim karşısına çıkan gazeteci, yazar, fotoğraf sanatçısı ve basın çalışanı sayısı 46 sanıklı KCK basın davasının da eklenmesiyle 111'e yükseldi⁵⁵. 4 Mart'ta bir günde 66 gazeteci hâkim karşısına çıktı⁵⁶. Davalarda duruşmalar genellikle 6 ayı bulan sürelerle erteleniyor. Bu, tutuklu gazeteciler için cezaya dönüşen uzun yargılama süreleri, tutuksuz gazeteciler için de yıllar boyunca devam eden ceza olasılığı anlamına geliyor.

Yılın ilk çeyreğindeki yargılamalarda aralarında Müyesser Yıldız, Hakan Aygün, Ercan Gün, İnan Kızılkaya, İdris Sayılğan'ın da olduğu 20 gazeteciye 10 ay ile 10 yıl arasında değişen sürelerde hapis cezaları verildi. Ocak ayında en az beş gazeteci gözaltına alındı, bir gazeteci tutuklandı, üç gazeteci ifadeye çağrıldı. Şubat ayında en az dokuz gazeteci gözaltına alındı, bir gazeteciye ev hapsi cezası verildi. Mart ayında da gözaltı sayısı en az 10, tutuklanan gazeteci sayısı 3 oldu⁵⁷. Yılın ilk üç ayında gözaltına alınan gazeteci ve basın çalışanı sayısı en az 24 olarak tespit edildi⁵⁸.

49 <https://www.mlsaturkey.com/en/imprisoned-journalists-and-media-employees-in-turkey/> (Erişim tarihi: 31.3.2021)

50 <http://pressinarest.com/> (Erişim tarihi: 27.03.2021)

51 <https://tgs.org.tr/cezaevindeki-gazeteciler/> (Erişim tarihi: 31.03.2021)

52 <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/cases-2/> (Erişim tarihi: 31.03.2021)

53 <https://www.ifj.org/media-centre/news/detail/category/publications/article/ifj-killed-journalists-report-2020.html>

54 <https://t24.com.tr/yazarlar/riza-turmen/insan-haklari-eylem-plani-mi,30163>

55 Yargılanan gazeteciler ve gazetecilerin aldığı cezalara ilişkin sayılar Özgürlük İçin Basın raporları, Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği ve Expression Interrupted sitesi dava takibi verileri temel alınarak aktarılmıştır.

56 <https://www.evrensel.net/haber/427265/bir-gunde-66-gazeteci-hakim-karsisina-cikiyor>

57 İzmit'te Güngör Aslan ve Ümit Rende, Zonguldak'ta Mustafa Özdemir. <https://www.gazeteduvar.com.tr/kocaelide-yerel-gazetelere-santaj-operasyonu-2-gazeteci-tutuklandi-haber-1515924>, <http://www.halkinsesi.com.tr/zonguldak/ozdemir-o-hucreye-sigmaz-h61072.html>

58 Ayşen Şahin, Ahmet Takan, Ozan Acidere, Özge Elvan, İnan Kızılkaya, Yağmur Kaya, yazar Ruhi Karadağ, yazar Habip Yalçın, Mehmet Aslan, foto muhabiri Şener Yılmaz Aslan, Enver Aysever, yazar Adil Başaran, Kocaeli'de Can Çiğit, Faruk Bostan, Güngör Arslan, Ümit Rende, Ses Kocaeli gazetesi reklam sorumlusu Seda Kadı, Bursa'da Ozan Kaplanoğlu, Burhan Gökay Küpeli, Hatice Nur Derya, Ankara'da Habibe Eren, Öznur Değer, Eylül Deniz Yaşa, Zonguldak'ta Mustafa Özdemir.

2021'in zor bir yıl olacağına yönelik kuvvetli işaretler olarak yorumlanan bu gelişmelerin yanında bazı olumlu kararlar da var. *Fox TV* ana haber sunucusu Fatih Portakal, kanaldan ayrılmadan önce hakkında "Bankacılık Kanununa muhalefet" ve "Cumhurbaşkanına hakaret" suçlamalarından açılan davalardan beraat etti. Portakal'la birlikte yılın ilk çeyreğinde aralarında Faik Bulut, Hakkı Boltan, Sefer Selvi, Hatice Kamer, Seyhan Avşar ve Banu Güven'in de bulunduğu 22 gazeteci yargılandıkları çeşitli suçlardan beraat etti⁵⁹.

Dönemin yargılamaları arasında bazı davalar öne çıktı. Bunlardan biri gazeteci Melis Alphan hakkında açılan davaydı. İstanbul 32. Ağır Ceza Mahkemesi, 2015'te Diyarbakır'daki Nevruz kutlamalarından paylaştığı bir fotoğraf nedeniyle Alphan hakkında "terör örgütü propagandası yapmak" suçlamasıyla yedi buçuk yıla kadar hapis cezası istenen iddianameyi kabul etti. Çözüm süreci döneminde tüm televizyon kanallarında canlı yayınlanan, gazetelerde yer alan Nevruz'dan bir kare fotoğraf paylaşmanın altı yıl sonra suç sayılması basın meslek örgütlerinin ve gazetecilerin tepkilerine neden oldu. Gazeteci Alphan, "Benim başıma gelen çok sayıda meslektaşımın başına geliyor, asla tek değilim. Pek çok meslektaşım benzer temelsiz suçlamalarla gözaltına alınıyor" dedi⁶⁰.

Geçtiğimiz üç ay içinde pek çok gazeteci yıllar önceki paylaşımları ya da yazıları nedeniyle suçlandı, haklarında davalar açıldı. Yazıldıkları gün suç olarak görülmeyen yazılar, bugün polisin sosyal medya araştırmasıyla ortaya çıkarılıp iddianamelere eklenmeye başladı.

- Gazeteci Cengiz Çandar hakkında 2017 yılında sosyal medyada yaptığı bir paylaşım nedeniyle Temmuz 2020'de açılan davada, 19 Ocak 2021'de hakkında yakalama kararı çıkarıldı⁶¹.
- *Habererk.com* yazarı Habip Yalçın 2015'te yayınlanan bir yazısı ve sosyal medya paylaşımı nedeniyle Cumhurbaşkanı Erdoğan ve İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'ya hakaret ettiği iddiasıyla başlatılan soruşturmada gözaltına alındı ve ifade verdi⁶².
- *Evrensel* Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Görkem Kınacı hakkında 23 Aralık 2018'de internet sitesinde yayımlanan "Sakarya'da ırkçı saldırı: Baba hayatını kaybetti, oğlu tedavi altında" başlıklı haber nedeniyle dava açıldı⁶³.
- *BBC Türkçe* ve *Amerika'nın Sesi* muhabiri Hatice Kamer, 2015 yılında gazeteci olarak takip ettiği Demokratik Toplum Kongresi açıklamasından bir fotoğrafı sosyal medya hesabında paylaşmıştı. Aradan dört yıl geçti. Hakkında "örgüt propagandası" suçlamasıyla 2019'da dava açıldı. 9 Şubat 2021'de beraat etti⁶⁴.

59 Yargılanan gazeteciler ve beraat kararlarına ilişkin sayılar Özgürlük İçin Basın raporları, Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği, Expression Interrupted ve Press in Arrest dava takibi verilerinden yararlanılmıştır.

60 http://media4democracy.org/public/uploads/reports_2970540.pdf

61 <https://www.gazeteduvar.com.tr/cengiz-candar-icin-yakalama-karari-adaletin-hazin-durumu-haber-1510753>

62 <https://www.habererk.com/gundem/habererk-yazarina-gozalti-h141545.html>

63 <https://www.evrensel.net/haber/425619/sakaryadaki-irci-saldiri-haberi-nedeniyle-evrensele-dava-acildi>

64 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-55995001>

- Gazeteci Engin Korkmaz, 2016 yılında yaptığı bir sosyal medya paylaşımı nedeniyle 2018’de açılan Cumhurbaşkanına hakaret davasında 15 Ocak 2021’de üçüncü duruşmada hâkim karşısındaydı. Dava 11 Haziran’a ertelendi⁶⁵.
- Gazeteci Enver Aysever, 20 Mart 2020’de Twitter’da paylaştığı bir karikatür nedeniyle 17 Mart 2021’de karakola ifadeye çağrıldı ve yakalama kararı çıkarıldığını öğrendi. “Halkı kin ve düşmanlığa tahrik suçlamasıyla” ifade verdikten sonra serbest bırakıldı⁶⁶.

Son olarak Melis Alphan davası ile bir kez daha görüldü ki yıllar önce suç olarak görülmeyen yazı ya da paylaşımların yıllar sonra iddianamelere konu edilmesi sıklaştı. Basın Kanunu 26’ncı maddesi dava açma sürelerini belirlemiştir. Buna göre, basılmış eserler yoluyla işlenen suçlarla ilgili ceza davalarının günlük yayınlar yönünden dört ay, diğer basılı eserler yönünden altı ay içinde açılması zorunludur⁶⁷. Bununla birlikte yasada internet medyası düzenlenmemiştir. İşte bu durum gazetecilere karşı kolluk görevlileri ve savcılara büyük keyfilik alanı yaratmış, 5-6 yıl geçmişe giderek adeta sosyal medya madenciliği yaparak gazeteci yargılamak mümkün hale gelmiştir. Oysa yasa koyucu, basın davaları açısından hak düşürücü süreleri düzenleyen 26’ncı madde ile gazetecilerin yargılanmasında gecikmelerin önüne geçilmesi, uzun süre ceza tehdidi altında kalmalarının önlenmesi ve basın özgürlüğünün zedelenmesine engel olunması amacını gütmüştür⁶⁸. Bu açık amaç ortadayken “suçun işlendiği yer basılı eser değil, internet/sosyal medya” bahanesi arkasına saklanması hem basın ve ifade özgürlüğünü hiçe saymak hem de hukuku ters yüz etmek anlamına gelmektedir.

Yılın ilk üç ayında simge niteliğindeki davalardan biri de *Oda TV Haber Müdürü Müyesser Yıldız ve Tele 1 Ankara Temsilcisi İsmail Dükkel’in* yargılandığı dava oldu. Ankara 26. Ağır Ceza Mahkemesi’ndeki davada Müyesser Yıldız beş ay tutuklu kalmış, 30 Kasım 2020’de tahliye edilmişti. Karar duruşması 8 Mart’ta görüldü. Yıldız “devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etmek” suçundan 2 yıl 6 ay ve “gizli kalması gereken bilgileri açıklamak” suçundan 1 yıl 1 ay 10 gün hapis cezasına çarptırıldı, yurt dışı çıkma yasağı getirildi. Dükkel ise “gizli kalması gereken bilgileri açıklamak” suçundan 1 yıl 15 gün hapis cezası aldı⁶⁹. Her iki gazetecinin de bu suçtan aldığı cezalar ertelendi. Yıldız’ın 2 yıl 6 aylık cezası süresi ise cezaevinde infaz süresinin altındaydı. Yazmadığı haberler nedeniyle yargılanmış, beş ay hapis yatmıştı. Yıldız mahkeme kararını “Peşin tahsilat yaptılar, verdikleri cezanın yatarı yok. Şu anda devletten beş ay alacaklıyım” diye yorumlayarak yargılamadaki çarpıklığa işaret etti⁷⁰.

Mart’ta ayrıca 31 Ocak 2007’de Agos Genel Yayın Yönetmeni Hrant Dink’in öldürülmesiyle ilgili dokuz yıldır süren davada karar açıklandı. İki eski emniyet müdürü hakkında müebbet, diğer sanıklara ağırlaştırılmış ve süreli hapis cezaları verildi. Tutuklu yargılanan *Fox TV Haber Müdürü Ercan Gün* 10 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Dink ailesi adına yapılan açıklamada, cinayetin siyasilerin, yargının ve medyanın da dahil olduğu üç yıla yayılan hedef gösterme ve tehdit süreci sonunda gerçekleştiği, etkili soruşturma yapılmadığı vurgulandı. Karara itiraz edileceği belirtildi⁷¹.

65 <https://www.mlsaturkey.com/tr/cgd-akdeniz-subesi-baskani-korkmazin-davasi-ertelendi/>

66 <https://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/240928-enver-aysever-e-gozalti>

67 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5187.pdf>

68 AYM’nin bu konuyla ilgili 2011’de verdiği kararın ayrıntıları ve 26. Madde ile amaçlanan durum hakkında bkz: <https://m.bianet.org/bianet/diger/131693-iki-ay-icinde-dava-acma-sorunu>

69 <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/gazeteciler-yildiz-ve-dukelin-yargilandi-gi-davada-karar-aciklandi/2168516>

70 <https://www.youtube.com/watch?v=c55xhOzbfyY>

71 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56536729>

Press in Arrest yıllık raporuna göre 2020 yılında gazetecilere en az 1 milyon 869 bin lira manevi tazminat talebiyle dava açıldı⁷². Yargıda siyasetle ve güç odaklarıyla bağımlı ilişkilerin bir sonucu olarak ifade özgürlüğüne karşı tazminat davaları gazetecileri yoksulluğa mahkûm etme aracı hale geliyor. 2021'in ilk üç ayında da gazetecilerin yargılandığı davalarda verilen tazminat cezaları not edilmesi gereken düzeydeydi.

- Gazeteci Mustafa Hoş'a, Çorlu Tren Kazası'na ilişkin haberleri nedeniyle Savcı Galip Yılmaz'ın açtığı davada "yargı otoritesini bilinçli bir şekilde hedef aldığı" iddiasıyla 40 bin lira tazminat cezası verildi⁷³.
- Gazeteci Erk Acarer'e SADAT şirketiyle ilgili haberleri nedeniyle 10 bin lira tazminat cezası verildi⁷⁴.
- *Evrensel* yazarı Ceren Sözeri'nin 7 Nisan 2019'daki "AKP'ye kim oy kaybettirdi" başlıklı yazısı nedeniyle Turkuvaz Medya Grubu Yönetim Kurulu Başkan Vekili Serhat Albayrak'ın "ticari itibarının zedelendiği" gerekçesiyle açtığı 200 bin liralık tazminat davasında, vefat eden *Evrensel* İmtiyaz Sahibi Cemal Dursun'un mirasçılarına tebligatta bulunulmasına karar verildi⁷⁵.
- Gazeteci Ali Ergin Demirhan'a, Cumhurbaşkanı Erdoğan'a hakaret ettiği gerekçesiyle 7 bin lira tazminat cezası verildi⁷⁶.

b. Basın kartı düzenlemeleri

Türkiye'de basın kartlarıyla ilgili tartışma sürüyor. Yeni hükümet sisteminde basın kartlarıyla ilgili yetki ve sorumluluğun İletişim Başkanlığı'na verilmesinin ardından 14 Aralık 2018'de yayımlanan Basın Kartı Yönetmeliği'ne dayanarak pek çok gazetecinin basın kartı ya iptal edildi ya yenilenmedi ya da başvuru aşamasında beklemeye bırakıldı. Bu süreçte İletişim Başkanlığı basın kartlarıyla ilgili sayısal verileri, başvuruları ve iptalleri kamuoyuna açıklamadı. Bu nedenle basın kartlarıyla ilgili mevcut durumu, muhalefet milletvekillerinin soru önergelerine ve CİMER başvurularına verilen yanıtlarla ve basın meslek örgütlerindeki kısıtlı verilerle izlemek mümkün.

Konuyla ilgili 2020'nin son verileri CHP İzmir Milletvekili Atilla Sertel'in soru önergesine Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay'ın yanıtında yer aldı. Basın kartı sahibi sayısının 30 Aralık 2020 itibariyle 15 bin 148 olduğunu açıklandı⁷⁷. Oktay tarafından Sertel'in bir başka soru önergesine verilen yanıtta ise basın kartlı gazeteci sayısının 21 Ocak 2021 itibariyle 15 bin 91 olduğu açıklandı⁷⁸. Bu açıklamayla, 2020'yi 2021'e bağlayan 22 gün içinde basın kartlı gazeteci sayısının 57 kişi azaldığı ortaya çıktı.

Basın kartlı gazeteci sayısına ilişkin son veriler CHP Genel Başkan Yardımcısı Gülizar Biçer Karaca'nın CİMER başvurusuna 31 Mart 2021'de verilen yanıtta yer aldı. Buna göre 9 Mart 2021 itibariyle basın

72 <http://pressinarest.com/rapor/turkiyede-nitelikli-bir-suc-gazetecilik/>

73 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/corlu-tren-kazasini-arastiran-gazeteciye-tazminat-cezasi-verildi-6246854/>

74 <https://artigercek.com/haberler/erk-acarer-e-sadat-yazisi-nedeniyle-10-bin-tl-tazminat>

75 <https://www.mlsaturkey.com/tr/turkuvaz-medyanin-ceren-sozeriye-actigi-tazminat-davasi-ertelendi/>

76 <https://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/240919-orgut-propagandasi-davasinda-cumhurbaskanina-hakaret-cezasi>

77 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-38334sgc.pdf>

78 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-40145sgc.pdf>

kartı sayısı 15 bin 145 oldu⁷⁹. Yanıtta, Basın Kartı Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesiyle 10 bin 486 kart yenileme başvurusu yapıldığı, düzenlenen kart sayısının 9 bin 115 olduğu bilgisi verildi. Aradaki bin 371 kartlık fark şöyle açıklandı: "Bir kısım başvuruların inceleme sürecinin devam etmesinin yanı sıra değerlendirme süreci devam ederken basın mensubunun işten ayrılması, vefatı, başvuru yapılan kurumdan/unvandan başka bir kurumda/unvanda çalışmaya başlaması, adli sicilinde basın kartı almasına engel bir durum ortaya çıkması gibi nedenlerle başvurunun iptal edilmesinden kaynaklanmaktadır (...) Yenileme kapsamında yapılan başvurulardan değerlendirme süreci devam eden başvuru sayısı 220'dir."

Bu yanıt, Basın Kartı Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesinden bu yana yani yaklaşık iki buçuk yıldır 220 gazetecinin basın kartının "değerlendirme süreci devam ediyor" gerekçesiyle verilmediğini ortaya koyan ilk resmi yanıt oldu.

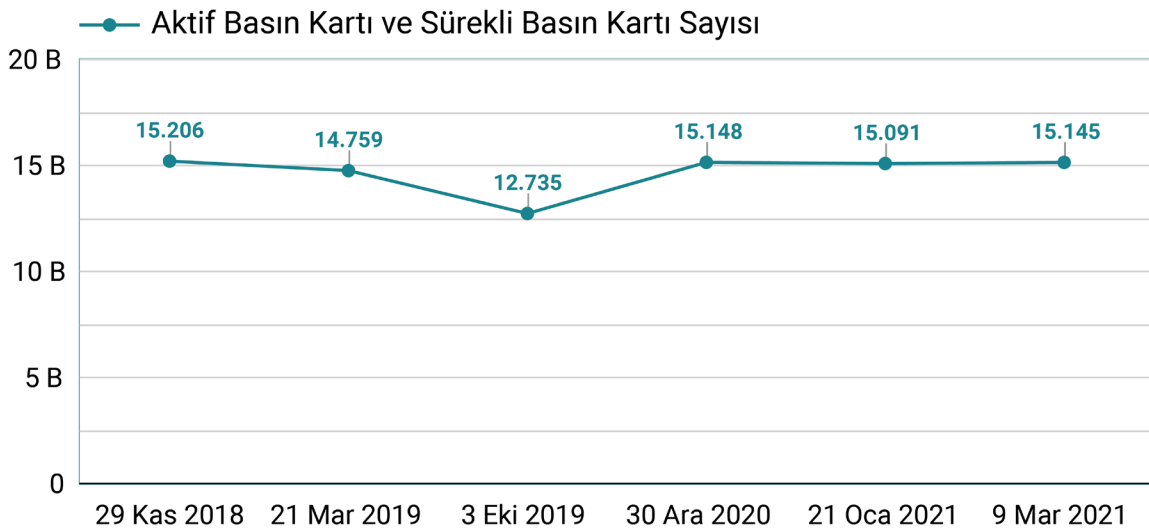
Yanıtta ayrıca iptal edilen kart sayısı da ilk kez açıklandı. Buna göre 14 Aralık 2018'den 2020 yılı sonuna kadar bin 238 basın kartı iptal edildi. Cumhurbaşkanlığı, iptal gerekçesi olarak yönetmelik hükümlerini, işten ayrılma, unvan değişikliği, emeklilik ve vefat gibi nedenleri ileri sürdü.

Muhalefet milletvekilleri soru önergelerinde kartların neden iptal edildiğini sordu. Ancak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay sorulara "iptaller Basın Kartı Yönetmeliği'nin 29'uncu maddesi uyarınca yapılmaktadır" yanıtını vermekle yetindi, ayrıntıları açıklamadı.

Resmî kurumlardan verilen tüm bilgilerin yıllara göre derlenmesiyle basın kartlarına ilişkin son sayısal tablo şu şekilde gerçekleşti:

2015 yılında 863, 2016 yılında 927, 2017 yılında 590, 2018 yılında 709, 2019 yılında⁸⁰ 892 basın kartı iptal edildi⁸¹. 2015'ten 2020'ye kadar geçen 5 yılda toplam 3 bin 981 basın kartı iptal edildi.

Grafik 1: 2018'den bu yana basın kartı sayısındaki değişim – (Kaynak- TBMM soru önergeleri ve CİMER başvuruları yanıtları)

79 CHP Genel Başkan Yardımcısı Gülizar Biçer Karaca'nın CİMER başvurusuna 31.03.2021 tarihinde verilen yanıt. (M4D Projesi raporu için e-posta ile iletilmiştir.)

80 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-24738sgc.pdf>

81 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-18254c.pdf>

- 29 Kasım 2018 itibariyle aktif basın kartı sayısı 15 bin 206⁸²,
- 21 Mart 2019 itibariyle aktif basın kartı sayısı 14 bin 759⁸³,
- 3 Ekim 2019 itibariyle aktif basın kartı sayısı 12 bin 735⁸⁴,
- 30 Aralık 2020 itibariyle aktif basın kartı sayısı 15 bin 148⁸⁵,
- 21 Ocak 2021 itibariyle aktif basın kartı sayısı 15 bin 91⁸⁶,
- 9 Mart 2021 itibariyle aktif basın kartı sayısı 15 bin 145 olarak açıklandı.

2020'de iptal edilen kart sayısı hakkında bilgi verilmedi ancak ilk defa basın kartı alan gazeteci sayısının 641 olduğu belirtildi⁸⁷. Kasım 2018 ile Ekim 2019 arasındaki dönemde yani yeni Basın Kartı Yönetmeliği'nin yürürlüğe girdiği ilk bir yıl içinde basın kartlı gazeteci sayısının 2 bin 471 kişi azalması dikkat çekici veri olarak ortaya çıktı.

Basın kartı gazeteciler için özlük hakları bakımından da önem taşıyor. Gazetecilerin yıpranma hakkından yararlanabilmesi yani 360 günlük çalışmaya 90 gün yıpranma payı eklenmesiyle emeklilik için gerekli çalışma günlerini beş yıl erken tamamlayabilmeleriyle ilgili hakları basın kartı taşıma şartına bağlanmıştı. Anayasa Mahkemesi Şubat 2020'de verdiği kararla yıpranmanın basın kartı şartına bağlanmasıyla ilgili maddeyi iptal etmiş, iptal kararının dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermişti⁸⁸. Bu, gerekli yasal düzenlemenin yapılması için TBMM'ye tanınan bir süre idi. Ancak AYM kararına karşın aynı düzenleme AK Parti ve MHP milletvekillerinin oylarıyla bir kez daha kabul edilerek yasalaştı⁸⁹. Gazeteciler Cemiyeti ve Medya Dayanışma Platformu paydaşlarının talebi üzerine CHP gazetecilerin yıpranma hakkını basın kartı taşıma şartına bağlayan bu düzenlemenin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu⁹⁰. Sadece basın kartı olan gazetecilere yıpranma hakkı tanınmasının Anayasa'ya aykırı olduğu, bu haktan tüm gazetecilerin yararlanması gerektiği belirtilen dilekçede, AYM'nin önceki iptal kararına da atıfta bulunuldu.

Gazetecilerin basın kartlarıyla ilgili mücadelesinde yılın ilk çeyreği, Danıştay'dan gelen yürütmeyi durdurma haberiyle kapandı. Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin (ÇGD) yeni Basın Kartı Yönetmeliği'nin bazı maddelerinin yürütmesinin durdurulması ve iptali istemiyle Danıştay'da açtığı davada İdari Dava Daireleri Kurulu kararında, yönetmelikle İletişim Başkanlığı'na tanınan pek çok yetkinin muğlak ve hukuken belirsiz düzenlendiği vurgulandı⁹¹.

Kararla gazetecilerin basın kartlarının hangi hallerde iptal edilebileceğini düzenleyen 29'uncu maddede yer alan "Basın meslek onurunu zedeleyecek işler yapması", "Milli güvenlik ya da kamu

82 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-5380c.pdf>

83 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-7890c.pdf>

84 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-18254c.pdf>

85 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-38334sgc.pdf>

86 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-40145sgc.pdf>

87 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-38662sgc.pdf>

88 <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/anayasa-mahkemesinden-gazetecilerle-igili-iki-karar/1734055>

89 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/tgsden-yipranma-payinda-basin-kartina-tepki-anayasaya-aykiridir-1790800>

90 <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/chpden-aymye-gazeteciler-icin-yipranma-hakki-basvurusu-328600h.htm>

91 <http://www.cgd.org.tr/index.php?Did=3896&Page=1>

düzenine aykırı davranışlarda bulunması veya bu tür davranışları alışkanlık edinmesi” hükümlerinin yürütmesi durduruldu⁹².

Danıştay, ilgili maddelerle İletişim Başkanlığı'nın basın özgürlüğüne keyfi şekilde müdahalede bulunabileceği tespitini yaptığı kararın gerekçesinde “(Bu) ifadelerin tanımı, dava konusu Yönetmelik'te yer almamıştır. Muğlak ifadeler içeren bu düzenlemeler, yukarıda açıklamasına yer verilen, 'hukuki öngörülebilirlik' ve 'hukuki belirlilik' ilkelerine aykırı olduğu gibi, bu ibarelerin yer aldığı düzenlemelerin basın kartı sahibi ilgilileri, mesleğini baskı altında, endişe içinde yerine getirmek zorunda bırakabileceği; bu nedenle de anılan ibarelerin basının görevini tam olarak yerine getirmesine engel olabileceği sonucuna varılmıştır” denildi⁹³.

Kararda ayrıca İletişim Başkanı tarafından belirlenecek başkanlık personeline, Cumhurbaşkanlığı ve bakanlıkların basın-yayın birimlerinde çalışan kamu görevlilerine basın kartı verilebileceğini düzenleyen maddelerin yürütmesi de durduruldu.

c.Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Basın İlan Kurumu (BİK)

Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Basın İlan Kurumu (BİK) yeni yılın ilk üç ayında da geçtiğimiz yılda olduğu gibi tek yanlı, taraflı ve sansür olarak yorumlanacak pek çok karara imza attı.

Cezaların ezici çoğunluğunun RTÜK kanunundaki 8'inci maddenin birinci fıkrasına dayanarak verilmesi, AK Parti ve MHP kontenjanından seçilen üyelerinin oyuyla keyfi ve taraflı ceza politikası izlendiği eleştirisini güçlendirdi. Madde tarafsızlık, hukukun üstünlüğü, millî ve manevî değerler, bölücülük, ayrımcılık, kin ve düşmanlığa tahrik, eleştiri sınırları ötesinde hakaret ve iftira, haksız çıkar, insan onuru ve özel hayatın gizliliği gibi bentlerle yayıncılara sorumluluk yüklüyor.

Yılın ilk üç ayında Üst Kurul verdiği kararlarla taraflı tutumunu ortaya koydu. Ocak ayından bu yana RTÜK'ün idari para cezası vermesine gerekçe olan yayınları özetlemek gerekirse;

- *Halk TV*'ye “Rabbim Amerikan hastanesi demiştir” sözleri nedeniyle “Allah'ı hafife alır ifadeler” kullanıldığı gerekçesiyle,
- *Halk TV*'ye gazeteci Murat Ağirel'in Parsel Parsel kitabındaki usulsüzlükleri anlattığı için,
- *Halk TV*'de bir konuşan eski Refah Partisi Lideri Necmettin Erbakan'ı eleştiren sözleri nedeniyle,
- *Tele 1*'e programda “İslami terör” ifadesi kullanıldığı için,
- *Halk TV*'ye konuk Fikri Sağlar'ın “türbanlı bir hâkimin karşısına gittiğimde haklarımı koruyacağı ve adaleti yerine getirebileceği doğrultusunda kuşku var” sözleri için,

92 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=465&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5>

93 Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu kararı. (ÇGD tarafından M4D Projesi raporu için e-posta ile gönderilmiştir.)

- *Tele 1*'e Diyanet İşleri Başkanlığı'nı eleştiren bir yorum için,
- *Halk TV*'ye "Türk polisi Türk öğrencisine aynı millettenmiş gibi davranmıyor, düşmanmış gibi davranıyor" sözleri için,
- *Habertürk*'e bir konuk "Vali militan, kaymakam militan, yargıçlar militan" dediği için,
- *Halk TV*'ye "Bahçeli'ye aşı yapan hemşire dövüldü" şeklindeki mizah içeriğinin gerçek gibi yorumlanması nedeniyle,
- *Tele 1*'e bir konuk Cumhurbaşkanı'na "diktatör" dediği için,
- *KRT*'de gazeteci Zafer Arapkirli "Nedense güvenlik kuvvetleri halkın polisi olması gereken kuvvetlerimiz iktidarın sanki militanlarıymış gibi kullanılmaya çalışılıyor" yorumu için,
- *Fox TV* haberlerinde bir süt üreticisi tarımsal destek alamadığını söylediği için, idari para cezası verildi⁹⁴.

Üstelik bu cezalara neden olan ifadeler, yayıncılar ve o televizyonda çalışan gazetecilerden çok genellikle yayın konukları tarafından dile getirilmiş yorumlardan ibaretti. Bu yorumları ifade özgürlüğü çerçevesinde değerlendirmeyen ve cezalandırmayı tercih eden Üst Kurul'un, aynı dönemde Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) şikâyetlerini görüşürken basın ve ifade özgürlüğüne vurgu yapması taraflı kararlarının kanıtı olarak gösterildi.

HDP 16 ayrı dilekçe ile kuruma başvurmuş, parti hakkında yalan haber ve yorumlara yer verdikleri, nefret söylemi ve hakaret içeren yayın yaptıkları gerekçesiyle *Habertürk*, *CNN Türk*, *ATV* ve *A Haber*'in bazı yayınlarının incelenmesini istemişti. Şikâyet edilen yayınlardaki ifadeler şu şekildeydi: "HDP'nin bir kaos yaratma peşinde olduğu, ayaklanma çağrısı yapmaya çalıştığı", "HDP milletvekillerinin Meclis'i tehdit ettiği", *A Haber*'de yayınlanan "HDP il binasında PKK sığınağı" manşeti ve tartışması, "HDP'li milletvekillerinin Kandil'den talimat aldığı, Demirtaş'ın 53 kişinin ölümüne neden olduğu" ithamları. Üst Kurul HDP'nin hiçbir başvurusuna olumlu yanıt vermedi ve şikâyet edilen yayınları, ifade özgürlüğünün bir gereği olarak basın özgürlüğü kapsamında değerlendirdi.

RTÜK 2020 sonunda yaptığı bir yazılı açıklamayla televizyonları "yorumcular" konusunda uyarıyordu⁹⁵. Ayrıca MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin pek çoğunu isimleriyle sayarak hedef göstermekten çekinmediği yorumcu-gazetecilere yönelik çok sert çıkışları da not edildi⁹⁶. RTÜK'ün verdiği kararlarda ağırlıklı yorumcu ifadeleri nedeniyle yayıncıların cezalandırılması bu nedenle de dikkat çekti.

RTÜK, bir cezanın iptali için *Halk TV*'nin açtığı davaya verdiği savunmada televizyon konukları için kullandığı şu cümlelerle ifade özgürlüğüne bakışını ortaya koydu: "Medya iktidarın yıkılmasına

94 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/halk-tvye-fikri-saglar-tele1e-diyamet-cezasi-1805762>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/rtuk-yine-ceza-yagdirdi-1812776>

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/rtukten-6112-sayili-kanuna-aykiri-yayin-yaptiklari-gerekcesiyle-halk-tv-ve-tele-1e-idari-para-cezasi-verildi/2194025>

95 <https://www.rtuk.gov.tr/haberler/3787/8502/yayinlar-ust-kurul-tarafindan-titizlikle-takip-ediliyor.html>

96 <https://t24.com.tr/haber/bahceli-isim-vererek-gazetecileri-hedef-gosterdi-chp-nin-hem-sozculugunu-hem-secim-kulisi-yapan-ucretli-tetikcilere-uzuluyorum,942770>

sebepler olabilecek, daha açık ifadeyle istediğini başa getirebilecek, istediğini aşağı edebilecek derecede önem arz ettiği bir durumda, her program konusunun medya kanalı ile istediğini söyleme özgürlüğünden bahsetmek asla mümkün olmayacaktır⁹⁷.”

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun avukatı Celal Çelik de *Halk TV*'de konuk olduğu programda bu duruma gönderme yaparak, kanallara yönelik baskı ve sindirmenin bir tür “terör” olduğu yorumunu yaptı. Çelik, “Benim ağızımdan çıkan bir fikir *Halk TV*'ye ceza getirebiliyor. Çekiniyorsunuz. Bu bir korku değil midir? Bu bir terör değil midir” diye sordu⁹⁸. RTÜK bu sözler üzerine sert bir yazılı açıklama yaparak *Halk TV* hakkında inceleme başlatıldığını duyurdu⁹⁹.

RTÜK'ün yayın konukları üzerinden verdiği cezalara ilk hukuki yanıt Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nden verildi. *Tele 1*'e 1 Temmuz 2020'de verdiği yayın durdurma cezasına, yayın konuğu hukukçu Dr. Başar Yaltı bizzat itiraz etti. Ankara Bölge İdare Mahkemesi, Yaltı'nın “ifade özgürlüğü ihlali” itirazını haklı buldu. Kararda, yayının durdurulmasıyla televizyon konusunun Anayasa ile teminat altına alınmış düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyeti çerçevesinde kullandığı araçtan mahrum kalacağı tespiti yapıldı¹⁰⁰. Karar, ifade özgürlüğünün kısıtlandığını düşünen yayın konukları için önem taşıyor.

Siyasi iktidarın yandaşı olmayan basın yayın organlarına yönelik cezalandırma RTÜK kararlarıyla sınırlı kalmadı. Ticaret Bakanlığı, *Evrensel*'in 25'inci yıl kutlama reklamı filminde görünen sarı-kırmızı-yeşil şal nedeniyle, filmin “yasadışı davranışlara göz yuman, bu davranışları özendiren ve destekleyen unsurlar içerdiği” gerekçesiyle gazeteye 20 bin 953 lira idari para cezası verdi. DİSK Basın-İş, TGS ve Uluslararası Basın Enstitüsü kararı kınadı, bunun sadece reklamı değil haberi de susturma amacı taşıdığı, özgür medyanın her koldan hedef alındığının göstergesi olduğu görüşü dile getirildi¹⁰¹.

Basın İlan Kurumu (BİK) kararları da RTÜK kararları gibi iktidara yönelik eleştirel yayıncılığı sürdüren gazeteleri cezalandırma aracı olarak kullanıldı. 2021'in ilk üç ayı içinde BİK, toplam 30 gün resmi ilan ve reklam kesme cezası uyguladı¹⁰².

Basın İlan Kurumu 2020 sonu verilerine göre Türkiye'de resmi ilan ve reklam almaya hak kazanmış 29 yaygın gazete var¹⁰³. Aralarından ikisi, *Evrensel* ve *Yeni Asya*'nın resmi ilan yayınlama hakkı BİK Genel Müdürlük kararıyla durdurulmuş bulunuyor. *Yeni Asya* 407 gündür resmi ilan ve reklam alamadığı için 9 Mart 2021'de “İlan ambargosuna karşı hukuk mücadelesi başlattık” manşetiyle okura seslendi¹⁰⁴.

BİK resmi ilan ve reklam kesme kararlarını Basın Ahlak Esasları Hakkında 129 Sayılı Genel Kurul kararıyla gerçekleştiriyor. BİK Yönetim Kurulu kararları kurumun internet sitesinde yayınlanıyor ancak ceza verilen gazetenin ismi bu duyurulara belirtilmiyor, sadece hangi ile kayıtlı olarak yayın yaptığı bilgisi veriliyor. Hangi gazeteye ceza verildiği ise gazetelere cezaların tebliği ile yapılan haberlerden öğreniliyor. Buna göre Basın İlan Kurumu'nun bazı cezaları şöyle:

97 <https://www.gazeteduvar.com.tr/rtukun-ifade-ozgurlugu-kriteri-istedigini-soyleme-ozgurlugu-olmaz-haber-1511280>

98 <https://www.youtube.com/watch?v=8D86mm0ft4>

99 <https://www.rtuk.gov.tr/haberler/3787/8496/basin-aciklamasi.html>

100 <https://tele1.com.tr/mahkemededen-flas-karar-yayini-durdurulan-tvler-icin-konuklar-rtuke-iptal-davasi-acabilir-318407/>

101 <https://www.evrensel.net/haber/422705/evrensele-tele1de-yayimlanan-reklam-nedeniyle-21-bin-lira-para-cezasi-verildi>

102 <https://bik.gov.tr/haberler/kurumsal-haberler/>

103 <https://ilanbis.bik.gov.tr/Uygulamalar/AylikListe>

104 https://www.yeniasya.com.tr/gundem/ilan-ambargosuna-karsi-hukuk-mucadelesi-baslattik_538414

- *Birgün*'e "RTÜK ne kanun tanıdı ne AYM kararı: 450 bin liralık fazla ödeme" başlıklı haberi nedeniyle 3 gün ilan kesme cezası¹⁰⁵,
- *Evrensel*'e 1 Mayıs 2020'de yayımlanan "Cumhuriyet kaçak villa haberi nedeniyle ifadeye çağrıldı" haberi nedeniyle, İletişim Başkanı Fahrettin Altun'un şikâyetiyle 3 gün ilan kesme cezası¹⁰⁶,
- *Birgün*'e "RTÜK Başkanı Ebubekir Şahin, 'Meclis gönderdi RTÜK Başkanı aldı'" haberini RTÜK Başkanı'nın şikâyeti üzerine 2 gün resmi ilan kesme cezası¹⁰⁷,
- *Birgün*'e ayrıca 17 Ocak 2021 tarihinde yayımlanan "Wushu Federasyonu'nun sorumlusu Veliöğlü, Hizbullah'tan hapis yatmış: Gericiliğin spor yapılanması" başlıklı haber nedeniyle de 2 gün resmi ilan kesme cezası¹⁰⁸,
- *Evrensel*'e Boğaziçi Üniversitesi protestolarında polis müdahalesiyle ilgili "Gözaltı, yasak, saldırı durduramadı, dayanışma büyüyor" başlıklı haberi nedeniyle 5 gün ilan kesme cezası¹⁰⁹.

2020 yılı boyunca kesilen cezaların toplam kaç gün olduğu Medya Ombudsmanı Faruk Bildirici'nin Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi'ne (CİMER) bilgi edinme hakkı yoluyla yönelttiği sorusuna gelen yanıtla ortaya çıktı. Bildirici yanıtta, Basın Ahlak Esaslarını ihlal ettikleri gerekçesiyle gazetelere toplam 572 gün ceza verildiği yanıtını aktardı.

Hangi gazeteye ceza verildiği açıklanmıyor ama iktidara muhalif yayın çizgisinde olanlara verildiği biliniyor. Nitekim CHP Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer'in 2020 Basın Özgürlüğü Raporu'na atıf yapan Bildirici, rapordaki *Cumhuriyet*'e 110 gün, *Birgün*'e 112 gün, *Evrensel*'e 65 gün, *Korkusuz*'a 29 gün, *Sözcü*'ye 17 gün ilan kesme cezası verildiği yönündeki bilgiyi aktararak şu tespiti yaptı: "İstanbul'da yayımlanan beş gazeteye verilen cezaların toplamı 333 gün yapıyor. Demek ki, BİK'in 2020 yılı içerisinde İstanbul'daki gazetelere verdiği cezaların yüzde 88'i bu beş gazeteye verilmiş! Ceza yağıdırılan *Yeni Asya*'yı da eklersek bu oran çok daha yükselir¹¹⁰."

BİK, seçeceği ilanların haber olarak gazetelerin portallarında yayınlanması halinde 1/6 oranında ek gösterge veriyor. Bildirici'ye göre seçilecek ilan için yapılacak habere para verilecek olması Basın Ahlak Esaslarını denetleyen bir kurum olarak BİK'in varlık nedeniyle çelişiyor.

Bu arada kurumun 2020 yılı mali bilançosuna göre, 2019'da 5 milyon 279 bin 241 lira olan zararı, 2020'de yüzde 142 artarak 12 milyon 776 bin liraya ulaştı¹¹¹.

105 <https://www.birgun.net/haber/kamuyu-zarara-ugratmak-serbest-haberini-yapmak-yasak-birgun-e-3-gun-ilan-kesme-cezasi-329953>

106 <https://www.evrensel.net/haber/423406/haberde-fahrettin-altunun-adi-gecti-bik-evrensel-e-3-gun-ilan-kesme-cezasi-verdi>

107 <https://www.birgun.net/haber/her-sey-ceza-icin-bik-haberimizi-dogruladi-yine-de-ceza-verdi-331410>

108 <https://www.birgun.net/haber/bik-aym-nin-basin-ozgurlugu-ihlali-dedig-i-cezalara-devam-ediyor-birgun-e-iki-gun-daha-ilan-kesme-cezasi-337159>

109 <https://www.evrensel.net/haber/429469/bik-bogazici-haberimizde-gecen-saldiri-ifadesi-nedeniyle-ilan-kesme-cezasi-verdi>

110 <https://farukbildirici.com/basin-ilan-da-yillik-ceza-rekoru-ve-habere-rusvet-teklifi/>

111 <https://www.resmigazete.gov.tr/ilanlar/eskiilanlar/2021/02/20210222-4-2.pdf>

d.Hak ihlalleri: Sansür, şiddet, hedef gösterme, tehdit, ayrımcılık

İktidar ve ortaklarına eleştirel/muhafif kesimlere yönelik sansür, şiddet, hedef gösterme, tehdit ve ayrımcılık içeren uygulamaların keskinleştiği bir dönemi geride bıraktık. Yılın ilk çeyreğinde Türkiye’de basın ve ifade özgürlüğüne yönelik hak ihlallerinin görünür biçimde arttığı güncel gelişmeler yaşandı. Başta Boğaziçi Üniversitesi’ne dışardan rektör atanmasına protestolar, İstanbul Sözleşmesi’nin tek taraflı feshedilmesine tepkiler ve HDP’ye yönelik baskılar bu güncel olayların başında geldi. Gazetecilerin hedef gösterilmesi ve sokak ortasında saldırıya uğramaları, kadınlara ve LGBTİ+ bireylere yönelik ayrımcılık, protestolara tahammülsüzlük, öğrenci eylemlerinin şiddetle bastırılması, kökten dinci görüşlerin ve şeriat söylemlerinin desteklenmesi gibi demokratik topluma yönelik tehdit ve riskler içeren gelişmeler yaşandı.

Türkiye 2021’in ilk üç ayına gazetecilere yönelik tehdit, hedef gösterme ve sokak saldırılarıyla başladı. *KRT* programcısı Afşin Hatipoğlu evinin önünde saldırıya uğradı¹¹². Ardından *Yeniçağ* Ankara Temsilcisi Orhan Uğuroğlu’na evinin önünde bir grubun saldırdığı haberi geldi¹¹³. Aynı gün Gelecek Partisi Genel Başkan Yardımcısı Selçuk Özdağ da bir grubun saldırısına uğradı. Üçü de AK Parti’nin Cumhur İttifakı’ndaki ortağı MHP’ye yönelik eleştirileriyle bilinen, MHP yöneticilerinin sert eleştirilerine ve hatta hedef gösteren açıklamalarına maruz kalan isimlerdi¹¹⁴.

8 Mart’ta gazeteci yazar Levent Gültekin, *Halk TV*’deki programa katılmak üzere stüdyoya giderken Bakırköy’de 25 kişinin saldırısına uğradı¹¹⁵. Gültekin katıldığı bir programda MHP’yi eleştirmiş ardından MHP Genel Başkan Yardımcısı Semih Yalçın, Gültekin’i “bölücü, Türk düşmanı, hangi mahfillere hizmet ettiği belli değil, müstemleke tip” gibi ifadelerle hedef göstermişti¹¹⁶. Saldırganların uzun süre yakalanamaması eleştiri konusu oldu. Saldırganlardan üçü olaydan 15 gün sonra teslim oldu, ikisi tutuklandı¹¹⁷.

KRT’deki programında Bayburt’ta radikal dinci cemaat ve tarikatlar olduğu yorumunu yapan programcı Osman Gülü İstanbul’da ofisinin önünde saldırıya uğradı¹¹⁸.

Bursa’da *Rahmet FM* programcısı Hazım Özsu, tanımadığı bir dinleyicisi tarafından öldürüldü. Özsu’yu 9 Mart’ta evinin kapısında öldüren zanlı yakalandığında “Yaptıkları radyo programı içerisinde kutsal değerler için kullandıkları bazı ifadeleri beğenmiyordum” dedi, programcuyu bacağından vurmaya hedeflediğini savundu¹¹⁹.

112 <https://halktv.com.tr/ulku-ocaklari-eski-baskani-afsin-hatipoglu-dun-saldiriya-ugradi-444544h>

113 <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/yenicag-ankara-temsilcisi-orhan-ugurogluna-saldiri-328738h.htm>

114 <https://www.gazeteduvar.com.tr/gelecek-partisi-yoneticisi-selcuk-ozdaga-saldiri-duzenlendi-haber-1510363>

115 https://www.ntv.com.tr/turkiye/gazeteci-levent-gultekin-saldiriya-ugradi-sorusturma-baslatildi,1_YoUb_K3kCXIdJ0ean95A

116 https://twitter.com/E_SemihYalcin/status/1367455307983687685

<https://www.internethaber.com/mhpli-semih-yalcından-levent-gultekine-sert-sozler-turkes-hakkındaki-ifadeleri-2168046h.htm>

117 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/levent-gultekine-saldiranlardan-ikisi-tutuklandi-6330989/>

118 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/krt-tv-programcisi-osman-guduye-saldiri-1811401>

119 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/radyocu-cinayetinin-faili-polisi-karsisinda-gorunce-geleceginizi-biliyordum-dedi-6317342/>

Bursa'da bir başka silahlı saldırı da gazeteci Ferruh Varanoğlu'na düzenlendi. Ayağından vurulan Varanoğlu tedaviye alındı¹²⁰. Aydın'da gazeteciler Kıymet Sarıyıldız ve Murat Uçkaç¹²¹, Aksaray'da İzzet Tınmaz¹²² ve Rize'de Ali Osman Ertaş'a¹²³ yapılanlar gibi yurdun pek çok bölgesinden gazetecilere saldırı haberleri geldi. Boğaziçi Üniversitesi eylemleri sırasında da İstanbul'da yaklaşık 20 gazeteci polisin plastik mermilerinin hedefi oldu. *Artı TV* kameramanı Bilal Meyveci, *Halk TV* kameramanı Murat Erkmen, *DHA* kameramanı Güven Usta, muhabir Erdinç Yılmaz, DİSK Basın-İş YK üyesi Elif Akgül, *Sendika.org* muhabiri Murat Bay, kameraman-yönetmen Kazım Kızıl, muhabir Fatoş Erdoğan, muhabir Nagehan Yılkin¹²⁴ ve *Bursa Muhalif* gazetesinin üç çalışanı polis şiddetine maruz kaldı¹²⁵. Ankara'da da eylemleri izleyen gazeteciler polis tarafından zor kullanılarak engellendi, Türkiye Gazeteciler Sendikası Ankara Şubesi gazetecilere güç kullanan kolluk görevlileri hakkında suç duyurusunda bulundu¹²⁶.

CHP Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer, protesto eylemlerinde saldırıya uğrayanlarla birlikte 2021'in ilk üç ayında fiziksel saldırı mağduru gazeteci sayısının 40'a ulaştığını açıkladı¹²⁷.

Gazetecilere yönelik artan saldırılara karşı basın meslek örgütleri de "cezasızlık" vurgusu yaparak tepki gösterdi. Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nazmi Bilgin, yetkililere seslendiği açıklamasında artan saldırıların ana sebebinin siyasette kullanılan kin ve nefret söylemi olduğunu belirtti, "Saldırıları cezasız kaldığı sürece artacaktır. Cezasızlık teşvik unsurudur. Tüm saldırganların gerekli cezaya çarptırılması talebimizdir. Saldırıları devam eder ve gazeteciler benzer failerin hedefi olmaya devam ederse anayasal ve yasal haklarımızı kullanmaya başlayacağız" dedi¹²⁸. Türkiye Gazeteciler Sendikası da açıklamasında şu vurguları yaptı: "Tüm bu olayların ortak özelliği, hükümet tarafından kınanmaması, etkili soruşturma yürütülmemesi ya da saldırganların çok düşük cezalarla -adeta ödüllendirilerek- salıverilmesidir. Bu cezasızlık politikası, yeni saldırıları teşvik etmektedir. Bu sistemli tavır, iktidarın suça ortak olduğunu göstermektedir¹²⁹."

Basın meslek örgütlerinin uyarılara karşın başta MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ve kurmayları gazetecileri ve televizyon yorumcularını hedefe koymayı sürdürdü. Bahçeli, önce hükümete eleştirel yayınları nedeniyle *Habertürk*, *Halk TV* ve *KRT*'yi hedef göstermişti¹³⁰. Daha sonraki açıklamalarında bu televizyonlarda eleştirel yorumlarıyla öne çıkan isimleri saydı. Necdet Saraç, Şaban Sevinç, Ali Haydar Fırat, Hakan Bayrakçı, Orhan Bursalı, Sevilay Yılman, Deniz Zeyrek, İsmail Saymaz ve İbrahim Uslu'yu hedef gösterdi¹³¹. Gazeteci Sevilay Yılman'ın Bahçeli'ye hitaben yaptığı sosyal medya paylaşımı durumun ciddiyetini göstermesi açısından önemliydi. "Bir tweetiniz yüzünden insanları böyle korku sarması gerçekten anlaşılır gibi değil" diye yazan Yılman şöyle devam etti: "Şahsımı

120 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/bursada-gazeteci-ferruh-varanogluna-silahlisaldiri-1814346>

121 <https://gazeteydin.com/haber/6063723/aydinda-gazetecilere-saldiri>

122 <http://www.salihlersehri.com/haber/aksarayda-gazeteciye-saldiri-28540.html>

123 <https://www.evrensel.net/haber/424279/findiklida-sirket-calisanlari-gazeteciye-saldirdi-kafasina-vur-gebersin>

124 <https://t24.com.tr/haber/gazeteci-orgutlerinden-kadikoy-deki-eylemi-takip-eden-gazetecilere-yonelik-polis-saldirisini-kinama-gazetecilerin-mesleklerini-yapmalari-sistemik-olarak-engelleniyor,930768>

125 <https://www.bursamuhalif.com/bogazici-eyleminde-gazetecilere-gozalti/>

126 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/tgsden-gazetecilere-yonelik-polis-siddetine-karsi-suc-duyurusu-1816431>

127 <https://www.evrensel.net/haber/430053/chp-milletvekili-cakirozer-gazetecilere-yonelik-saldirilar-meclis-gundemine-tasidi>

128 <https://gc-tr.org/gazetecilere-saldirilar-gecmis-olsun-mesajlariyla-gecistirilemez/>

129 <https://tgs.org.tr/artik-yeter-gazetecilere-yonelik-saldirilar-durdurun/>

130 <https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/01/14/son-dakika-mhp-lideri-bahceliden-halk-tv-krt-tv-ve-haberturke-sert-sozler>

131 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/bahcelinin-hedefinde-o-isimler-var-1824634>

hedef gösterdiğiniz bu tweet dolayısıyla telefonum susmuyor. Ailem başta olmak üzere eş dost arayıp; 'Dikkat et çünkü artık her an başına bir şey gelebilir' diyor¹³²."

Eleştirel medyayı hedef gösterenler arasında iktidar desteğiyle yayıncılığı sürdüren *Yeni Akit* de vardı. 22 Ocak'ta "İşte ihanet ağının yandaş medyası" manşetiyle çıkan gazete, aralarında *KRT, Halk TV, Sözcü, T24, Fox TV, BBC Türkçe*'nin de olduğu 50'ye yakın yayın organının "FETÖ ve PKK gibi terör örgütlerini desteklediğini, marjinal sol örgütler için çalıştığını ileri sürdü¹³³.

Sadece *Yeni Akit* gibi kökten dinci kesimlere hitap edenler değil, *Sabah, ATV* gibi yaygın basın kuruluşları da doğrudan gazetecileri hedef göstermekten ve tehdit etmekten çekinmedi. Turkuvaz grubunun önde gelen yazarlarından Hilal Kaplan, Boğaziçi öğrencilerine verilen destek nedeniyle eleştirel medyayı hedef gösterdi, *Yol TV*'yi PKK iltisaklı, Nevşin Mengü gibi gazetecileri "ABD Başkanı Biden'cı" olarak niteledi, "Unuttukları ise şu: Artık polisler, emniyet müdürü ve valinin FETÖ iltisaklı olduğu bir Türkiye yok. Ve en önemlisi bizler, Gezi'den tecrübeliyiz" diye yazdı¹³⁴. Bu ifadeler simgesel bir örnek olarak değerlendirilmelidir. Çünkü yılın ilk üç ayını kapsayan dönemde iktidar desteğiyle yayın yapan, iktidar söyleminin ve dezenformasyon kampanyalarının yaygınlaştırılması için çalışan ya da radikal dinci kesimlere hitap eden tüm yayın organları bu tür tehditkâr ifadeleri sayfalarına, ekranlarına taşıdı.

Geçtiğimiz yıl olduğu gibi bu yıl da aralarında Gökçer Tahincioğlu¹³⁵ ve İbrahim Varlı'nın¹³⁶ olduğu gazetecilere yönelik "JİTEM-Yeşil" gibi hesaplarla sosyal medya üzerinden ölüm tehditleri sürdü. Yukarıda sıralanan hak ihlallerinin günlük olarak işlendiği Özgürlük İçin Basın raporlarına buradan ulaşabilirsiniz.

Yılın ilk çeyreğinde, daha önceki dönemlere ilişkin M4D raporlarında olduğu gibi eleştirel haberlere yönelik erişim engelleme kararları ülkedeki sansür gündeminin ilk sırasında yer alacak kadar çok oldu. İfade Özgürlüğü Derneği'nin erişim engellerine ilişkin çalışmalarına göre, *ETHA* ve *Mezopotamya* haber ajanslarının sitelerine erişim engellendi¹³⁷. Milli güvenlik ve kamu düzeninin korunması gerekçesiyle 10 haber sitesine erişim engeli getirildi¹³⁸.

Eski Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak'ın görevden ayrılması ve Merkez Bankası'nın 128 milyar dolarlık döviz rezervinin nasıl eridiğine yönelik internet içerikleri en çok engellenenler arasında yer aldı¹³⁹. Hatta Cumhuriyet Halk Partisi'nin Twitter hesabına¹⁴⁰ ve CHP ve İYİ Parti milletvekillerinin bu konularla ilgili paylaşımlarına da erişim engeli getirildi¹⁴¹.

Yılın ilk üç ayındaki kararlar incelendiğinde, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın oğulları Burak Erdoğan ve Bilal Erdoğan'ın arkadaşının aldığı ihalelerle ilgili haberlere, Merkez Bankası'nın döviz rezervi ve

132 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/devlet-bahcelinin-hedef-aldigi-sevilay-yilmandan-aciklama-korku-sardi-1824697>

133 <https://www.yeniakit.com.tr/haber/iste-ihanet-aginin-yandas-medyasi-1504333.html>

134 <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/hilalkaplan/2021/02/05/bidencilar-sirali-tam-liste>

135 <https://t24.com.tr/haber/t-24-ankara-temsilcisi-gokcer-tahincioглу-na-gorunmeyen-hesaptan-tehdit,930277>

136 <https://twitter.com/ibrhmvarli/status/1366732591928344577?s=19>

137 <https://ifade.org.tr/engelliweb/etkin-haber-etha-ve-mezopotamya-ajansi-erisime-engellendi/>

138 <https://ifade.org.tr/engelliweb/milli-guvenlik-ve-kamu-duzeninin-korunmasi-gerekcesiyle-on-haber-sitesi-daha-engellendi/>

139 <https://ifade.org.tr/engelliweb/merkez-bankasindaki-130-milyar-dolarlik-rezerv-ile-ilgili-haberler/>

140 <https://ifade.org.tr/engelliweb/cumhuriyet-halk-partisi-resmi-twitter-hesabinin-tweetleri/>

141 <https://ifade.org.tr/engelliweb/iyi-parti-ve-chp-milletvekillerinin-dolar-rezervi-ile-ilgili-tweetleri/>

Berat Albayrak'la ilgili haberlere, Bilal Erdoğan'ın kayınbiraderi ve arkadaşının aldığı ihalelerle ilgili haberlere¹⁴² ve Cumhurbaşkanının avukatının bir başsavcı vekiliyle birlikte bir mahkûmu ziyaret etmesiyle ilgili haberlere¹⁴³ erişim engeli getirildi.

Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği'nin Free Web Turkey projesi kapsamında hazırladığı rapora göre geçtiğimiz yıl engelleme kararı verilen haberlerin yüzde 42'si doğrudan Cumhurbaşkanı Erdoğan, ailesi, partinin belediye başkanları veya yöneticileriyle ilgiliydi¹⁴⁴.

Kırgızistanlı gazeteci Yeldana Kaharman'ın ölümüyle ilgili haberleri yayınlayan 97 URL'ye erişim engelleme kararı alındı¹⁴⁵. Halk Bankası davasıyla ilgili haberlere¹⁴⁶, *Sabah* ve *ATV*'yi de bünyesinde bulunduran Turkuvaz Medya Grubu'nun Yönetim Kurulu Başkan Vekili Serhat Albayrak'la ilgili haberlere ve onun başvurusuyla onlarca haber sayfasına erişim engeli getirildi¹⁴⁷.

Sözcü yazarı Çiğdem Toker, faizsiz konut ve taşıt edindiren tasarruf finans şirketleriyle ilgili yasa teklifiyle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na "erişim engelleme yetkisi" verildiğini belirtti. Toker, "Tartışmalı maddelerden bir diğeri ise BDDK'ya verilen erişim engeli yetkisi. BDDK, kendisinden izin almadan finansal kiralama, faktoring ve finansman faaliyetlerinde bulunanlara bu faaliyet internet üzerinden olursa erişim engelleme kararı verebilecek" diye yazdı¹⁴⁸. Bu teklif yasalaşırsa erişim engelleme yetkisi, yargı dışında bir kuruma daha verilmiş olacak.

Ocak ayında *Sözcü* 2020 yılını özetlediği 1 Ocak tarihli manşeti nedeniyle hedef tahtasına konuldu. "2020'nin torbasından felaket ve gözyaşı çıktı" manşeti altında koronavirüs, deprem, çığ gibi olumsuz gelişmelerin arasında Ayasofya'nın cami olarak yeniden açılmasını da koyan gazete dini değerlere saldırmakla suçlandı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, "*Sözcü* gazetesini ben okumuyorum. Kimse de buna para verip almasın. Ayasofya 2020'nin adeta taçlı yıldızıdır" dedi. AKP Genel Başkanvekili Numan Kurtulmuş, *Sözcü*'nün haberini "büyük bir saçmalık" ve "milletin değerleri ile savaşmak" olarak niteledi. Basın İlan Kurumu da gazete hakkında işlem başlattı, savunmasını istedi¹⁴⁹. *Sözcü*'den yapılan açıklamada ise "Haberimizi çarpıtıp bizi hedef gösterdiler. Oysa amacımız Ayasofya'nın ibadete açılmasını eleştirmek değil, yıla damga vuran bir olay olduğunu hatırlatmaktır" denildi¹⁵⁰.

Bilişim hukuku uzmanı Prof. Dr. Yaman Akdeniz'in aktardığı, Twitter'ın 2020 yılı ilk 6 aylık Şeffaflık Raporu'na göre Türkiye bu dönemde Twitter'dan 6 bin 523 hesabın kapatılmasını istedi, bu taleple kapatılan hesap sayısı 43 oldu. Twitter kurallarını ihlal ettiği için kapatılan hesap sayısı ise 153 olarak açıklandı. Twitter'a toplam 158 doğrulanmış gazeteci hesabı ile ilgili 333 hesap kapatma talebi gönderildiğini, bunlardan 142'sinin Türkiye'den gönderildiğini aktaran Akdeniz, "Türkiye'nin gazetecilerle ilgili rahatsızlığı Twitter nezdinde de devam ediyor" dedi. Şirketin Türkiye'den gönderilen

142 <https://ifade.org.tr/engelliweb/burak-ve-bilal-erdoganin-arkadasinin-aldigi-ihalelerle-igili-haberler/>

143 <https://ifade.org.tr/engelliweb/cumhurbaskaninin-avukati-hakkinda-rusvet-iddialari-ile-igili-haberler/>

144 <https://www.freewebturkey.com/wp-content/uploads/2021/01/haberin-sonu.pdf>

145 <https://ifade.org.tr/engelliweb/kirgizistanli-gazeteci-yeldana-kaharmanin-olumu-ile-igili-haberlerin-erisime-engellenmesi-haberlerinin-erisime-engellenmesi/>

146 <https://ifade.org.tr/engelliweb/halk-bankasi-davasi-ile-igili-aciklamalar/>

147 <https://www.evrensel.net/haber/428335/serhat-albayraktan-torba-erisim-engeli-onlarca-siteden-cok-sayida-haberi-kaldirtti>

148 <https://www.sozcu.com.tr/2021/yazarlar/cigdem-toker/faizsiz-finansman-yasasi-6291550/>

149 http://media4democracy.org/public/uploads/reports_2970540.pdf

150 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/sozcu-diyor-ki-6193499/>

347 bilgi talebini reddederek yetkililere bilgi vermediğini belirten Akdeniz, Twitter'ın Türkiye'de temsilci atamasıyla bu verilerin değişeceğini, bazı gazeteci hesaplarını kapatmak zorunda kalacağını söyledi¹⁵¹. (Sansür uygulamaları için ayrıca "c. RTÜK ve Basın İlan Kurumu" başlığına bakınız.)

Gazeteci Hrant Dink'in ölümünün 14'üncü yıl dönümünde *Yeni Akit* yine ayrımcılığa hizmet etti. Gazetenin yazı işleri müdürü Ali Karahasanoğlu, "Hrant Dink.. Hrant Dink.. *Sabah* Hrant, akşam Dink" başlıklı yazısında yazısında Dink'in eşi Rakel Dink'i hedef aldı. Onun şehit asker isimlerini hatırlamayacağını ancak Türkiye'de herkesin Hrant Dink'in adını zorla ezberlediğini iddia etti¹⁵².

Yeni Şafak, *Sabah*, *Takvim*, *Yeni Akit*, *Milat*, *Akşam* ve *A Haber*, *ATV*, *Akit TV*, *24TV* başta olmak üzere iktidar yanlısı basın bloğunun başını çeken kurumlar Boğaziçi Üniversitesi protestocularını, öğrencilerini, akademisyenlerini ve destekçilerini hedef gösterdiler. Ocak ve Şubat ayları boyunca bu yayın organlarının hedef gösterme ve ayrımcılık uygulamaları tek merkezden yönetildiği izlenimi uyandıracak kadar senkronizeydi. Öyle ki kimi zaman tek kalemde çıkmış kopya metinlerin yayınlandığı görüldü. Bu nedenle Boğaziçi Üniversitesi gelişmelerinin büyük bölümünü raporda "Dezenformasyon" başlığı altında toplamayı uygun bulduk.

Twitter, İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun LGBTİ+ bireylere ilişkin paylaşımını "nefret söylemi" gerekçesiyle kısıtladı. Soylu, "Boğaziçi Üniversitesi'ndeki Kâbe-i Muazzama'ya yapılan saygısızlığı gerçekleştiren dört LGBT sapkını gözaltına alındı" açıklamasını yapmıştı. Soylu, Twitter'ın "Terör örgütlerine ve sapkın LGBT'ye" koruma kalkını oluşturduğunu savundu, elindeki iletişim tekeliyle demokrasinin kimyasını bozmaya çalıştığını öne sürdü¹⁵³.

Boğaziçi öğrencilerine yönelik düşmanlaştırma ve protestoyu gerçek zemininden uzaklaştırma olarak yorumlanan çıkışları en sık yapan isimlerden biri MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'di. Protestocu öğrenciler için "terörist, vandal, barbar" ifadelerini kullanan Bahçeli'nin "Sırtlarını, ajanlara zalimlere ve karanlık çevrelere dayamış olanlar evlat değil başı ezilmesi gereken zehirli yılanlardır" paylaşımı Twitter tarafından kısıtlandı¹⁵⁴. Sosyal medyada kısıtlansa da Bahçeli'nin sözleri iktidar yanlısı medyanın sayfalarını ve ekranlarını doldurdu. Demokratik değerleri ve çoğulculuğu savunması gereken basının büyük bölümü öğrencilere söz hakkı tanımadan onlara karşı nefret söylemini kamuoyuna yaymayı sürdürdü¹⁵⁵.

HDP'yi hedef alan ayrımcılık, hedef gösterme ve nefret söylemi 2021 yılı başında artış gösterdi. Geçtiğimiz yılın sonunda MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin çıkışıyla gündeme gelen "HDP kapatılsın" kampanyası ilk sonucunu verdi ve kapatma davası için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesi'ne iddianame sundu. İddianame eksik bulunup geri gönderilse de bu aşamaya gelene kadar kamuoyu, basında etik ve demokratik değerlerin nasıl ihlal edildiğine şahit oldu. Terörle mücadele operasyonunda verilen şehitlerin ardından Cumhuriyet İttifakı sözcüleri ve iktidar medyası eliyle bir kez daha gözler HDP'ye çevrildi. "HDP kapatılacak mı" sorusu üzerinden hemen her gün

151 <http://www.diken.com.tr/twitter-seffaflik-raporu-turkiye-mahkeme-kararlari-ve-diger-taleplerde-ilk-siralarda/>

152 <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/ali-karahasanoglu/hrant-dink-hrant-dink-sabah-hrant-aksam-dink-34749.html>

153 <https://www.dw.com/tr/twitterdan-s%C3%BCleyman-soylunun-tweetine-k%C4%B1s%C4%B1tlama/a-56412692>

154 <https://www.dunya.com/gundem/twitterdan-mhp-lideri-bahceliye-kisiltama-haberi-609812>

155 <https://tr.euronews.com/2021/02/23/lgbt-bireyler-turkiye-de-artan-homofobik-soylemlerden-dolay-endiseli>

köşe yazıları, haberler ve tartışma programları yayınlandı. Ekranlarda HDP'ye söz hakkı tanınmadı. Parti, hakkındaki yayınlar için itiraz yollarını kullanmaya başladı. "HDP il binasında PKK sığınağı" bulunduğu yönündeki iddiayı HDP'ye sormadan tartışan *A Haber*, Nedim Şener'in "PKK terör örgütünün siyasi ayağı HDP'dir. HDP'ye oy veren, PKK'nın kalaşnikof kurşunudur" ifadelerini kullandığı *CNN Türk*, "HDP'nin kaos ve ayaklanma peşinde olduğu" yorumunun tartışıldığı *Habertürk*, "Demirtaş'ın 53 kişinin ölümüne sebep olduğu" iddialarının yer aldığı *ATV* gibi televizyon kanalları ve yorumcular HDP'nin sadece RTÜK şikayetlerine değil suç duyurularına da neden oldu. (c.RTÜK ve Basın İlan Kurumu başlığında aktarılmıştır).

3-MEDYA EKONOMİ-POLİTİĞİ

a.Şeffaf mali politika, yayın ilkeleri, hesap verebilirlik

Medya sektöründe kamuoyuna açık gelir-gider tabloları ve finansman kaynaklarıyla ilgili şeffaflık medyada özgürlüğe ilişkin önemli bir gösterge. Ancak Türkiye'de büyük medya kuruluşlarının mali tabloları ve finans kaynakları şeffaflıkla açıklanmadığı gibi reklam, satış, tiraj gibi faaliyet gelirleri bile paylaşılmıyor. Bu durumla birlikte medyadaki holdinglerin farklı sektörlerdeki verilerinin de gölgede kalması medyanın dolaylı olarak kontrolüne ilişkin güçlü işaret olmayı sürdürüyor.

Sektörün beş en büyük holdingi (Turkuvaz, Doğuş, Demirören, Ciner, İhlas) açısından şeffaf mali politika verileri takibini aktaran önceki M4D Projesi raporlarında olduğu gibi, aralarından sadece *Doğuş Holding* ve *İhlas Holding* ile *Hürriyet Gazetecilik* ve *Matbaacılık*'ın bazı verilerini kamuoyuna açıklarını belirtmek gerekir. İnternet sitelerinde bu şirketlerin bağımsız denetçi raporlarına ve 2020 konsolide finansal tablolarına ulaşmak mümkün. Ancak bu veriler medya için şeffaf mali politika ve hesap verebilirlik ölçütlerini karıştırmaktan ve medyada sahiplik yapısının incelenmesini sağlamaktan uzak. Yine bu dev holdinglerin farklı sektörlerdeki kamu ihaleleri, teşvik ve vergi indirimleri gibi verileri de yeterli şeffaflıkta değil.

Basın İlan Kurumu ve Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun medya sektörüyle mali ilişkisi, gelirleri ve desteklerine ilişkin de ayrıntılı veri paylaşılmıyor. Gazetelerin genel tiraj verilerinin ayrıntısı yani bayi satışı, toplu satış, toplu alım gibi bilgiler kapalı. Şirketler reklam gelir dağılımlarını, reklam verenlerini, abonelik istatistiklerini de paylaşmıyor.

Kamu kaynaklarının keyfi kullanımı ve iktidar tarafından bu kaynakların dağıtımında izlenen yöntem medyanın ekonomik kontrol altında olduğuna işaret ediyor. Kaynakların akıtılacağı mecraların seçiminde politik hareket edildiği şüphesiz. Elimizdeki sınırlı veriyle bile bunu söylemek mümkün. Örneğin kamu ya da iştirakli şirketlerin televizyonlara verdiği reklam süreleriyle ilgili kısıtlı bilgiler ya da Demirören Grubu'nun Ziraat Bankası'ndan aldığı iki yıl geri ödemesiz 675 milyon dolar kredinin ardından Milli Piyango'yu da alarak yeni bir sektörde büyümeye başlaması gibi.

Yukarıda özetlenen tablo yayın ilkelerine de yansıyor. Büyük medya kuruluşlarının kamuoyuna ilan ettiği yayın ilkeleri ideal ölçütlerde olsa da uygulamaları aynı ideali yakalamaktan çok uzak. Şirketlerin ekonomik çıkarları için yayın ilkelerini çiğnemesi artık sıradan bir uygulama haline geldi. İzleyici temsilcisi denetimi de lafta kaldığı için gazeteciler, bağımsız gözlemciler ve basın meslek örgütlerinin medya izlemeleriyle bazı ihlalleri raporlamak mümkün. Örneğin medya ombudsmanı olarak bu tür takip çalışmalarını sürdüren gazeteci Faruk Bildirici'nin *Hürriyet*'te yılbaşı özel çekilişi öncesi yayınlanan "Talih kuşunun güvenli odası", "Kamuya artık daha çok kazandırıyor" başlıklı haber görünümümlü reklamlara ve gazete yazarı Ertuğrul Özkök'ün şirketin CEO'su ile röportajına işaret etmesi gibi¹⁵⁶.

Benzer şekilde reklam süreleri hakkında gazeteci Hasan Basri Akdemir'in çalışması da sınırlı veriye sahip bu alanda önemli bilgi veriyor. Hangi televizyonun hangi şirketten ne kadar süreyle reklam aldığı bilgisi reklam süresi ölçümü yapan şirket tarafından derleniyor ve televizyonların üst düzey yöneticilerine düzenli olarak raporlanıyor. Kamuya açık olmasa da bu bilgiler zaman zaman haberlere konu olabiliyor. *TV5* programcısı Hasan Basri Akdemir, 2020 yılına ilişkin bazı verileri paylaştı. Buna göre, kamu kurumları, kamu bankaları ve kamu ortaklı şirketler televizyonların siyasi iktidarla mesafesine göre reklam verip vermeme kararı alıyor.

Akdemir'in aktardığı verilere göre, Emlak Katılım, Emlak Konut, Eti Maden, Türk Hava Yolları, Ziraat Katılım gibi reklam verenler rating oranı yüksek de olsa *Habertürk*'e 2020 yılında bir saniye bile reklam vermedi. Akdemir, "TOKİ yalnızca 440 saniye reklam vermiş. Muadili *NTV 7* bin 605 saniye reklam almış. Mesela *Ulusal Kanal* 10 bin 835 saniye reklam almış" dedi. Verilere göre, izlenen ve zaman zaman eleştirel yayınlarıyla dikkat çeken *Habertürk* Vakıf Katılım'dan bin 300 saniye reklam alırken, *A Para* televizyonu 17 bin 876 saniye reklam aldı. MHP'nin televizyonu olarak bilinen *Bengü Türk TV* Türk Telekom'dan 105 bin 175 saniye reklam alırken *Habertürk* bu kuruluştan 36 bin 279 saniye reklam alabildi. Akdemir, "CHP ile yakınlığı bilinen *Halk TV*, *KRT*, *Tele 1* tüm kamu bağlantılı firmalardan toplamda sıfır saniye reklam aldı. Saadet Partisi ile yakınlığı bilinen *TV5* tüm bu firmalardan sıfır saniye reklam aldı. Rating rekorları kıran dizilere ve haber bültenlerine sahip *Fox TV* ise tüm bu firmalardan sıfır saniye reklam aldı. Reklam pastasının büyük bölümünü kimin kapladığını açıklamamıza gerek var mı? Hem reklamı dağıtan hem toplayan aynı grup ise bu soruyu sormaya da pek gerek olmaz" dedi¹⁵⁷.

b. Medya sahipliği

Yılın ilk üç aylık döneminde Türkiye'de medya sahipliğine ilişkin en önemli gelişme *Olay TV*'nin kapanmasıydı. 2020 sonunda ses getiren transferler ve objektif ana akım televizyon haberciliği iddiasıyla yola çıkan kanal, 26 günlük yayın süresiyle birlikte yaklaşık 6 ay süren faaliyetini 28 Şubat 2021'de *Olay TV* şirketinin kapanmasıyla sonlandırdı. Önce kanalın frekans ve isim hakkı sahibi Cavit Çağlar projeden ayrılmış, nedeninin siyasi baskılar olduğu açıklanmıştı¹⁵⁸. Ardından İletişim Başkanı

156 <https://twitter.com/farukbildirici/status/1338337156918632451>

157 <https://www.gazeteciler.com/haber/hasan-basri-akdemirden-ilgi-ceken-haberturk-ve-reklam-cikisi/408723>

158 <https://tr.euronews.com/2020/12/25/olay-tv-kapand-bizi-siyaha-dusurmek-icin-bask-yapanlar-utans-n>

Fahrettin Altun'un kanalın yönetici kadroları yerine yeni isimlerin işe alınması için baskı yaptığı iddiası sıkça dile getirildi¹⁵⁹ ve Çağlar'ın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından yapılandırılmış borcuyla ilgili uyarılar aldığı iddialara eklendi. Çağlar'ın ortağı iş insanı Hüseyin Köksal'ın yeni bir kanalı satın almak ya da kurmak için görüşmeler yürüttüğü duyuruldu. Kanalın Genel Yayın Yönetmeni Süleyman Sarılar çalışanlarla yaptığı son toplantıda, "Bize Ankara'dan iletilen mesajda, 'bu kadro ile size bu işi yaptırmayacağız' denildi, beceremedik, çok üzgünüz. Yeni frekans alamıyoruz, satın almak üzere görüştüğümüz kanallara baskı yapıldı" diye konuştu¹⁶⁰. İki aylık bekleyişin ardından 28 Şubat itibarıyla kanalın 180 çalışanı işten çıkarıldı.

Olay TV girişimi Türkiye'de ana akım medya sahipliğinde siyasi pozisyonun belirleyiciliğini gösteren bir örnek ama sadece bu da değil. Daha kuruluş aşamasında siyasi ve mali baskı, düzenleyici kuruluşlar üzerinden baskı, insan kaynaklarına müdahale, sermaye yapısına ve ticari teşebbüse müdahale, ana akım olarak var olmaya çalışan medya ve sahiplik yapısını doğmadan boğmak anlamına geliyor. Bu nedenle M4D Projesi 2020 yılı raporunda da belirtildiği gibi Türkiye'de basın özgürlüğünün düştüğü çıkmazı bu örnekten daha iyi anlatacak bir vaka bulunmuyor.

Televizyon izleyicisine bir alternatif sunmadan mevcut sermaye ve medya yapılanmasının sürdürülmesine yönelik ısrarın yılın ilk çeyreğinde de sürdüğünü gösteren bir başka örnek *Sözcü TV*'ye getirilen engel. Yayına başlayabilmek için satın aldığı kanalın logosunu değiştirmek zorunda olan *Sözcü TV*, RTÜK'e yaptığı logo değişikliği başvurusuna 14 aydır yanıt alamadı. Konu TBMM'de de sık sık gündeme geliyor. İyi Parti Grup Başkanvekili Lütfü Türkkan ve CHP Grup Başkanvekili Engin Altay bir kez daha RTÜK'e seslendi¹⁶¹. Altay, "RTÜK'e verilen talimatla engel üstüne engel çıkarılıyor. Kanalı almış, frekansını almış her şeyi var. Adını değiştirmek istiyor. 'Sen *Sözcü*'sün. Benimle çok uğraşıyorsun. Kirli çamaşırları ortaya çıkarıyorsun' diye onay vermiyorlar" eleştirisini yöneltti¹⁶².

Yazılı basında ekonomik küçülme ve kayıplar COVID-19 salgını etkisiyle sürüyor. Demirören Grubu içinde *Hürriyet Gazetecilik*, genel kurulu öncesi finansal tablo ve faaliyet raporunu yayınladı¹⁶³. *Hürriyet*'in 8 Mart 2021 tarihli faaliyet raporunda şirket gelirlerinin 2019'a göre yüzde 12 düşüş gösterdiği belirtiliyor. Bu durum, gazetelerin reklam verenler tarafından daha az tercih edilmesi ve COVID-19 etkisiyle yavaşlayan ekonomik aktiviteye bağlanıyor. Raporda, "Türkiye gazete pazarında 2020 yılında bir önceki yıla göre yüzde 16 oranında bir daralma gerçekleşmiştir. 2019 yılında 231 bin olarak gerçekleşen *Hürriyet Gazetes*'nin günlük ortalama net gazete satışı, 2020 yılında 196 bin adet olarak gerçekleşmiştir" bilgisi verildi. Tirajdaki yaklaşık yüzde 15'lik düşüşün yanı sıra dışardan müşterilere de açık matbaa faaliyetlerinde de daralmaya işaret edildi. Demirören Printing Center'ın 6 matbaasında 2019 yılında 7 milyar 833 milyon sayfa basılırken bu sayının 2020 yılında 6 milyar 946 milyona düştüğü belirtildi. Konsolide finansal tablosuna göre 80,8 milyon TL net dönem zararı olan *Hürriyet*, ortaklarına pay dağıtmadı. Küçülen hisse değeri nedeniyle şirket genel kurulunda tartışmalar da yaşandı¹⁶⁴.

159 <https://www.sozcu.com.tr/2020/yazarlar/ismail-saymaz/olay-tv-olayi-6187173/>

160 ÇGD Şubat 2021 Medya İzleme Raporu

161 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/sozcu-tvye-neden-logo-onayi-verilmiyor-6307146/>

162 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/szc-harflerinden-cok-korkuyorlar-6337604/>

163 <https://www.hurriyetkurumsal.com/wp-content/uploads/2021/03/HURGZ-31122020-Faaliyet-Raporu.pdf>

164 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/hurriyetin-hisseleri-erimeye-devam-ediyor-neden-defter-degerinin-altinda-1824849>

COVID-19 salgını nedeniyle yaşanan daralmanın yanı sıra artan güven kaybı ve dijitalleşmenin de yazılı basında küçülmeyi etkilediği biliniyor. Yerel basında ise resmi ilan ve reklamlara bağımlılık sürüyor. M4D Projesi kapsamında 23 Mart'ta düzenlenen Karadeniz Bölgesi Durum Değerlendirme toplantısının katılımcıları da artan kâğıt maliyetleri ve düşen satışlara, pandemi etkisiyle azalan reklam gelirine dikkat çekti. Karadeniz yerel gazetecileri dijital alanda daha etkili olmak istediklerini belirtse de internet medyası için yasal düzenleme eksikliğini en önemli engel olarak gördüklerini vurguladılar.

Mevcut atmosferde dijital yayıncılık ve yeni gelir kaynakları özellikle alternatif ve eleştirel medya için daha etkin olmaya başladıkları bir alan ve önemli bir başlık. Yılın ilk çeyreğinde bu başlığı ayrıntılandıran önemli çalışma Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) Türkiye Dijital Medya Raporu oldu. IPI Türkiye Ulusal Komitesi Başkan Yardımcısı Emre Kızılkaya ve gazeteci Burak Ütücü, "Türkiye'de yeni ana akım yükseliyor ve desteğe ihtiyacı var" başlıklı raporda iktidar etkisi altındaki ana akımın dijital alanda bağımsız medya karşısında zorlanmaya başladığını ortaya koydu¹⁶⁵. Ancak burada da bir engel var. "En yüksek arama hacmine sahip olan haberlerle ilgili aramalarda Google, kullanıcıların yüzde 90,6'sını üç adet iktidar yanlısı haber kuruluşuna yönlendiriyor" diyen Kızılkaya, bununla birlikte Google'ın kendi trend verilerine göre, *Sözcü'nün Sabah'tan fazla arandığını*, bağımsız medyanın da sosyal medya etkileşiminde iktidar medyasını yüzde 16 düzeyinde aştığını aktarıyor¹⁶⁶.

Dijital alanda alternatif gelir modellerine, okur/izleyici desteğine, e-gazete aboneliğine dayanan yayıncı sayısı artsa da geleneksel yayıncılıkla yola devam eden bazı yeni örnekler de yılın ilk döneminde ortaya çıktı. Biri gazeteci Zafer Mutlu'nun kurduğu *Oksijen Gazetesi*¹⁶⁷. Haftalık basılan gazete abone ve reklam gelirine dayanıyor, e-gazete olarak da yayınlanıyor. İddiası kaliteli içerik, ayrıntılı haber dosyaları, Batı standartlarında bir hafta sonu gazetesi olmak.

Bir başka örnek *Ajans Bizim*. Gazeteciler Metin Türkyılmaz, Süfyan Kızılaslan ve Abdurrahman Antakyalı tarafından kurulan *Ajans Bizim*, güçlü bir editör kadrosu ve yaygın muhabir ağıyla 10 Mart 2021'de abonelerine hizmet vermeye başladı¹⁶⁸. M4D Projesi Basın Evi Destek Aracı programıyla yola çıkış desteği alan *Ajans Bizim*'i ayıran özellikse istihdam ve gelir dağıtım modeli. Ajans, bünyesindeki yaklaşık 200 serbest gazeteci ve fotomuhabiri ile üretilen içeriğin gelirini paylaşarak çalışıyor.

Tirajlar

Medyaya güvenin azalmasıyla düşen tirajlar ve reklam gelirlerinin de azalması tartışma götürmüyor. Bununla birlikte yukarıda özet olarak belirttiğimiz genel görünüm ve televizyonlara yönelik kamu reklamı dağıtımındaki çıkar işbirliğinin gazeteler açısından da sürdüğünü gözlemlemek mümkün.

Türkiye'de basılı gazetelerin gelir kaynakları reklamlar, tiraj ve Basın İlan Kurumu'ndan alınan resmi ilan ve reklamlardır. Reklamlar da resmi ilanlar da toplam satış üzerinden hesaplanarak verildiği için temel gelir kaynağı için kritik olan gazetenin tirajıdır. Gazete dağıtımıcısı iki firma Turkuvaz Dağıtım ve Yaysat dağıtım, gazetelere bayi tirajlarını bildiriyor. Ancak gazete tirajlarını resmi olarak tutan

165 <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/ipi-turkiye-dijital-medya-raporu/>

166 <https://www.amerikaninsesi.com/a/google-iktidar-medyasini-kayiriyor-mu-/5822325.html>

167 <https://ajansbizim.com.tr/Ajans-Bizim,-M4D-Projesi-Basın-Evi-Destek-Aracı-yararlanıcıları-arasında-bulunuyor>

168 <https://ajansbizim.com.tr/Ajans-Bizim,-M4D-Projesi-Basın-Evi-Destek-Aracı-yararlanıcıları-arasında-bulunuyor>

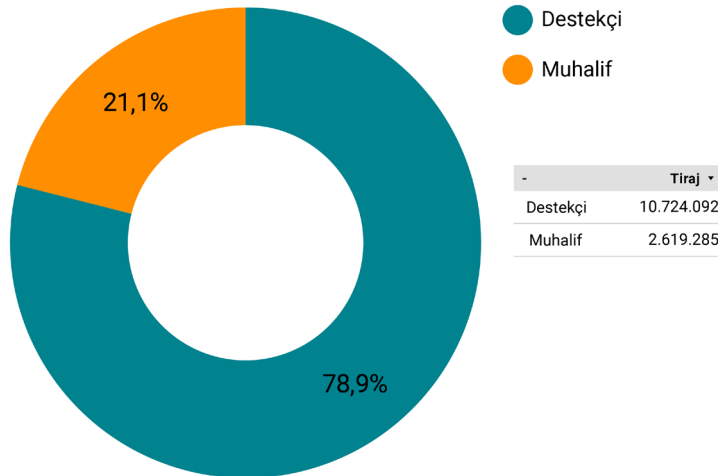

Basın İlan Kurumu (BİK) bu verileri açıklamıyor. BİK tarafından dağıtılan kaynaklardan daha fazla yararlanmak için gazetelerin ezici çoğunluğunun tirajları şişirdiği, açıklanan tirajın gerçek tirajdan fazla olduğu biliniyor ve bu durum zaman zaman karşılıklı suçlamalara da konu oluyor¹⁶⁹. Tirajların resmi olarak açıklanmamasının kamu kaynaklarının nasıl harcandığının gizlenmesi sonucunu doğurduğu çok açık. Hangi kamu kurumu hangi gazeteye ne kadar reklam veriyor, hangi gazete okunmadığı halde kamu kaynaklarıyla beslenerek basın faaliyeti yürütüyor? Bunları soru önergeleriyle hükümete yönelten milletvekillerine de yanıt verilmiyor. Bu nedenle sadece dağıtım firmalarının verdiği bilgilerin derlenmesiyle güvenilirliği şüpheli de olsa genel bir tiraj tablosu ortaya çıkarılabiliyor.

Türkiye’de Basın Özgürlüğü 2019-2020 Raporu’nda Dr. Burak Bilgehan Özpek, siyaset ve tirajlar arasındaki ilişkiye son yerel seçimlerin ardından yaşanan düşüşleri örnek göstererek değindi. İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin yeni yönetiminin göreve başlamasının ardından *Sabah*’ın 18 bin, *Hürriyet*’in 46 bin, *Takvim*’in 7 bin, *Posta*’nın 42 bin tiraj kaybettiğini yazan Özpek, *Sözcü*’nün ise 14 bin artış yakaladığını belirtti. Özpek, “Siyasi değişimler ile tiraj rakamları arasındaki bu ilişki, medyanın finansmanı konusunda kamu gücünün ve bu gücü kullanan siyasi iradenin ne denli etkili olduğunu göstermektedir” dedi¹⁷⁰.

Türkiye’de yaygın gazetelerin sahiplik yapısı ve iktidarla kurdukları ekonomik-siyasi bağımlılık ilişkisi nedeniyle ara renkleri olmayan bir basın yelpazesiyile karşı karşıyayız. En yüksek tiraja sahip 19 gazete ele alındığında dördünün hükümete muhalif çizgide 15’inin destekçi pozisyonda olduğunu görüyoruz. Muhalif çizgideki gazeteler *Sözcü*, *Korkusuz*, *Cumhuriyet*, *Karar*. Destekçi pozisyonda olanlarsa *Sabah*, *Hürriyet*, *Posta*, *Türkiye*, *Milliyet*, *Akşam*, *Takvim*, *Yeni Şafak*, *Yeni Akit*, *Yeni Asır*, *Yeni Birlik*, *Aydınlık*, *Doğru Haber*, *Fotomaç*, *Fanatik*’tir.

Grafik 2: Tiraja göre ilk 19 gazetenin iktidar karşısındaki siyasal pozisyonu. (Veri kaynağı: gazetetirajlari.com)

Yukarıda aktarılanlara karşın bu grafiği geçtiğimiz yılın aynı dönemiyle kıyasladığımızda muhalif gazetelerin toplam 4 milyon 444 bin 941 satışla yüzde 20,12 oranına sahip oldukları, destekçi

169 <https://www.sozcu.com.tr/2020/yazarlar/emin-colasan/gazetelerin-duzmece-satis-rakamlari-6050110/>

170 <https://oad.org.tr/rapor/turkiyede-basin-ozgurlugu-raporu-2019-2020240>

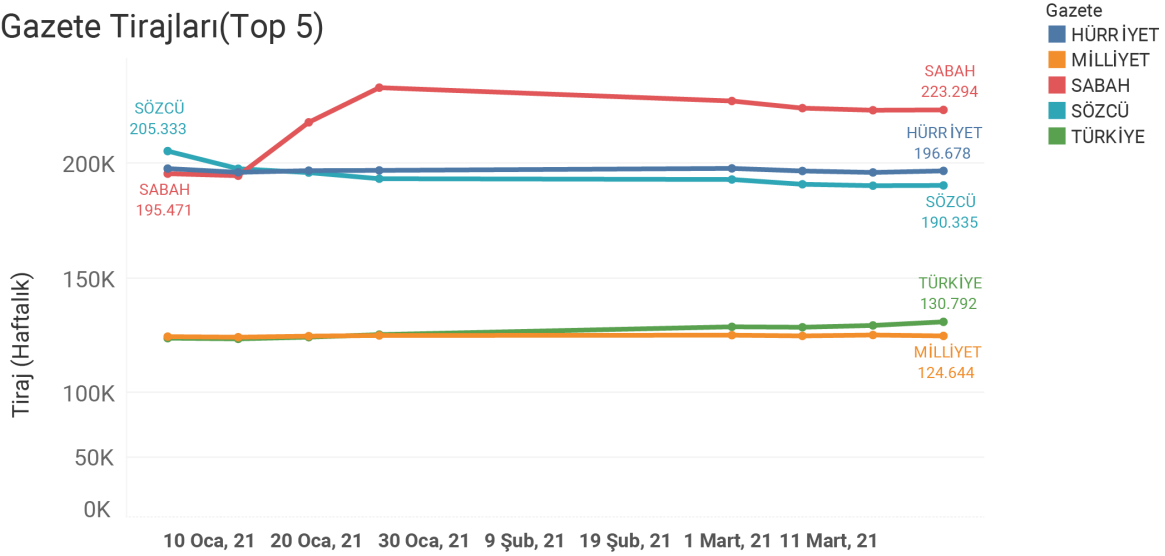

gazetelerin 17 milyon 645 bin 380 satış sayısı ile yüzde 79,88 oranında oldukları görülmektedir¹⁷¹. Aradan geçen 1 yılda muhalif gazetelerin toplam satışları düşse de destekçi gazeteler karşısında yüzde 1 oranında artış yakaladığı görülmektedir. Geçen yılın aynı döneminde aynı gazetelerin toplam tirajı 22 milyon 90 bin 321 iken 2021'in ilk üç ayında toplam tiraj 13 milyon 343 bin 337 olmuştur¹⁷².

Koronavirüs salgınıyla birlikte 11 Mart 2020'den itibaren yüzde 20'leri aşan düşüşlerin ardından 2021 yılının ilk çeyreğinde en çok satan 5 gazetenin tirajları şöyledir:

Grafik 3: 01/01/2021 başından 31/03/2021 tarihine kadar gazete tirajları. Grafikte en çok satan 5 gazete gösterilmiştir. (Kaynak: <http://gazetetirajlari.com/HaftalikTirajlar.aspx>)

Gazete Tirajları(Top 5)

Sabah gazetesinin tirajında çok kısa sürede 27 binin üzerinde artış görülmesi ve bu artışın istikrarını koruması dikkat çekiyor. Reklam gelirleri paylaşılmadığı gibi kamu kurumlarıyla toplu alım anlaşmaları gibi özel satış imkanlarına ilişkin veriler de kamuoyuyla paylaşılmıyor. Tirajlardaki benzer artışlar bu tip toplu alımlar olduğu kanısını güçlendiriyor.

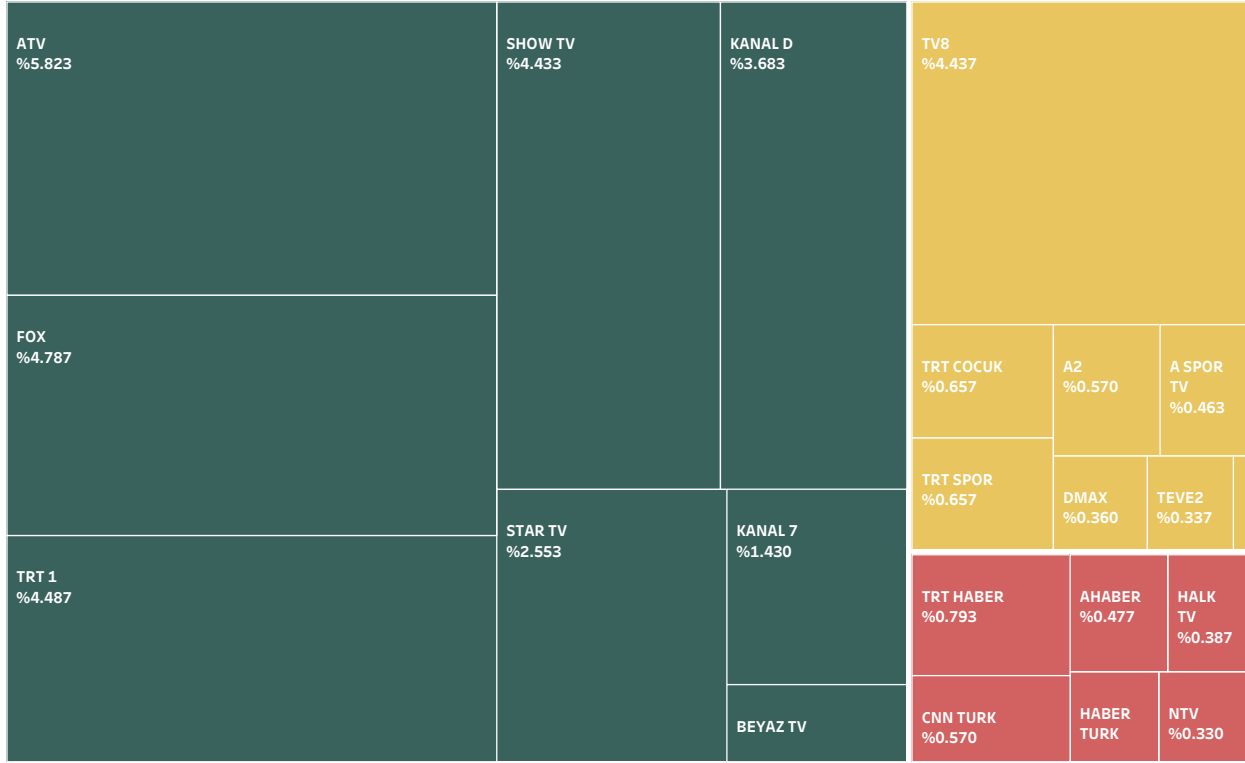
171 M4D Projesi 2020 Ocak-Şubat-Mart Raporu - http://media4democracy.org/public/uploads/reports_4002271.pdf

172 Listede yer almayan Birgün yılın ilk üç ayında günlük ortalama 6 bin tiraja sahipken, Evrensel Ocak'ta 2 bin 979, Şubat'ta 3 bin 171, Mart'ta 4 bin 745 günlük ortalama tiraja sahiptir. (Gazete yönetimlerinden M4D Projesi raporu için iletilmiştir.)

Rating Payları

Grafik- 4: Ocak-Şubat-Mart 2021, 19.00-24.00 Saatleri Arası Tüm Kişiler Rating Payları
(Kaynak: <http://tiak.com.tr/tablolari>)

Kategori1
■ Diğer
■ Genel
■ Haber

Rating payları sıralamasında M4D Projesi'nin önceki raporlarında kullanılan yöntem izlendi. Televizyon yayıncıları ve reklam verenler için izleyici ölçümü yapan Televizyon İzleme Araştırmaları A.Ş. verilerine dayanarak hazırlandı. Hem prime-time haber bülteni bulunan hem de dizi, yarışma programları gibi farklı türlerde eğlence yayınları içeren *ATV, Fox TV, Show TV, Kanal D, Star TV, TRT 1, Kanal 7 ve Beyaz TV* kanalları "Genel"; spor, çizgi film, çocuk programları, belgesel gibi tematik yayın yapan ve haber bülteni bulunmayan kanallar "Diğer" kategorisinde, tematik haber kanalları ise "Haber" kategorisinde yer aldı¹⁷³.

Ocak-Şubat-Mart aylarında en çok izlenen saat dilimi olan 19.00-24.00 arasındaki ölçüm esas alındığında *ATV*'nin rating oranı yüzde 5,8 olurken, *Fox TV*'nin rating oranı 4,7 olarak tespit edildi. *ATV*'nin geçtiğimiz üç aylık periyotlarda yakından takip ettiği rakibi *Fox TV*'yi yüzde 1'in üzerinde farkla geçtiğini görüyoruz. Üçüncü sırada ise *TRT 1*'in yüzde 4,4'lük oranla yer aldığı görülüyor. M4D raporlarının önceki dönem rating payları tabloları ile karşılaştırdığımızda 2021 yılının ilk çeyreğinde, çok izlenen televizyon kanalları arasında eleştirel haberleriyle iktidara muhalif konumda bulunan *Fox TV*'nin rating kaybettiği görülüyor. Ana haber sunucusu Fatih Portakal'ın kanaldan ayrılmasından sonraki yedi ayın sonunda bu sonucun alınması dikkat çekici.

173 Genel- ATV, Fox TV, Show TV, Kanal D, Star TV, TRT 1, Kanal 7 ve Beyaz TV.

Diğer- TV8, TRT Çocuk, A2, A Spor TV, TRT Spor, DMax, Teve2.

Haber - TRT Haber, CNN Türk, A Haber, Habertürk, NTV, Halk TV, TGRT Haber, Ülke TV.

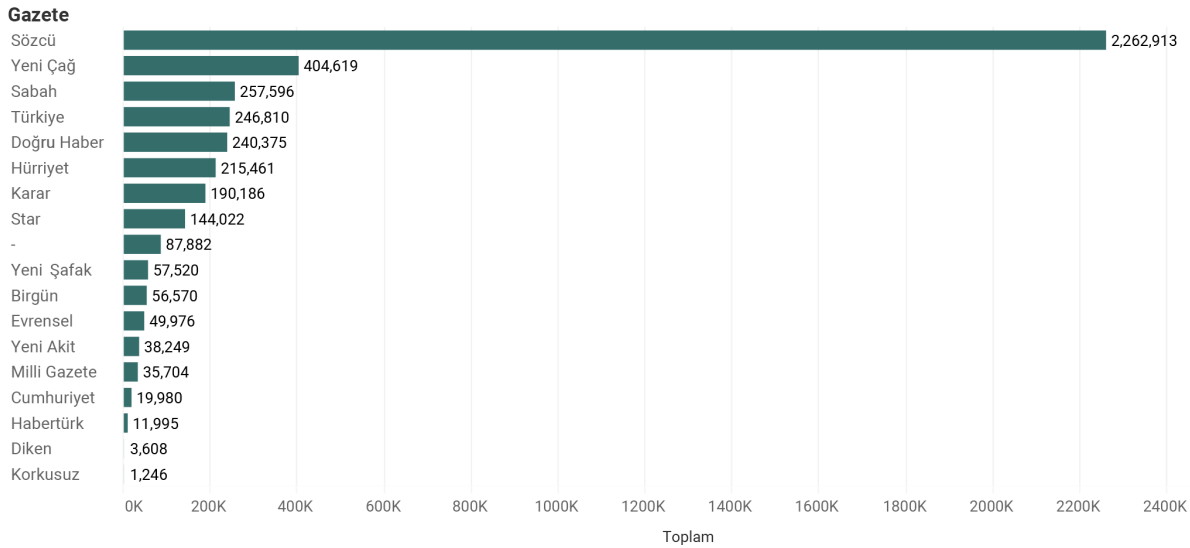

Haber kanalları arasında da tüm kişilerde en çok TRT Haber'in izlendiği, ardından sırasıyla *CNN Türk*, *A Haber* ve *Halk TV*'nin geldiği tespit edildi. *Habertürk* ve *NTV*'nin oranları ise 0,33 olarak ortak. Dikkat çeken nokta en çok rating alan haber kanalları arasında *Halk TV*'de izleyici artışının sürmesi ve ilk dört içine girmesidir. *Halk TV* dışındaki muhalif kanallar *Tele 1* ve *KTR*'nin 0,1'er puanlık rating aldıkları belirlendi. Gazetelerde tirajın aslan payını destekçi kategorisinin alması gibi haber televizyonlarında da muhalif kanalların izleyici oranı ile destekçi kanalların ratingi arasında çok sesliliğe engel boyutta fark olduğu görülüyor.

Köşe yazarları sosyal medya etkisi

Son yıllarda haber değeri araştırmalarında öne çıktığı gibi paylaşılabirlik medya metinlerinin etkisini arttırıyor. Bununla birlikte sosyal medya mecralarındaki nitel ve nicel gelişmenin de etkisiyle bir ifade biçimi halini alan köşe yazısı paylaşma etkinliği de kullanıcılar arasında artıyor. İnternetteki medya etkileşimi açısından veri sağlayan köşe yazısı paylaşımlarına baktığımızda geçtiğimiz çeyreklerde olduğu gibi 2021'in ilk çeyreğinde de *Sözcü* yazarları öne çıkıyor.

Tablo1: Sosyal medyada köşe yazarı en çok paylaşılan internet siteleri listesi (Veri kaynağı: Media Cat Köşe Yazarları Endeksi)

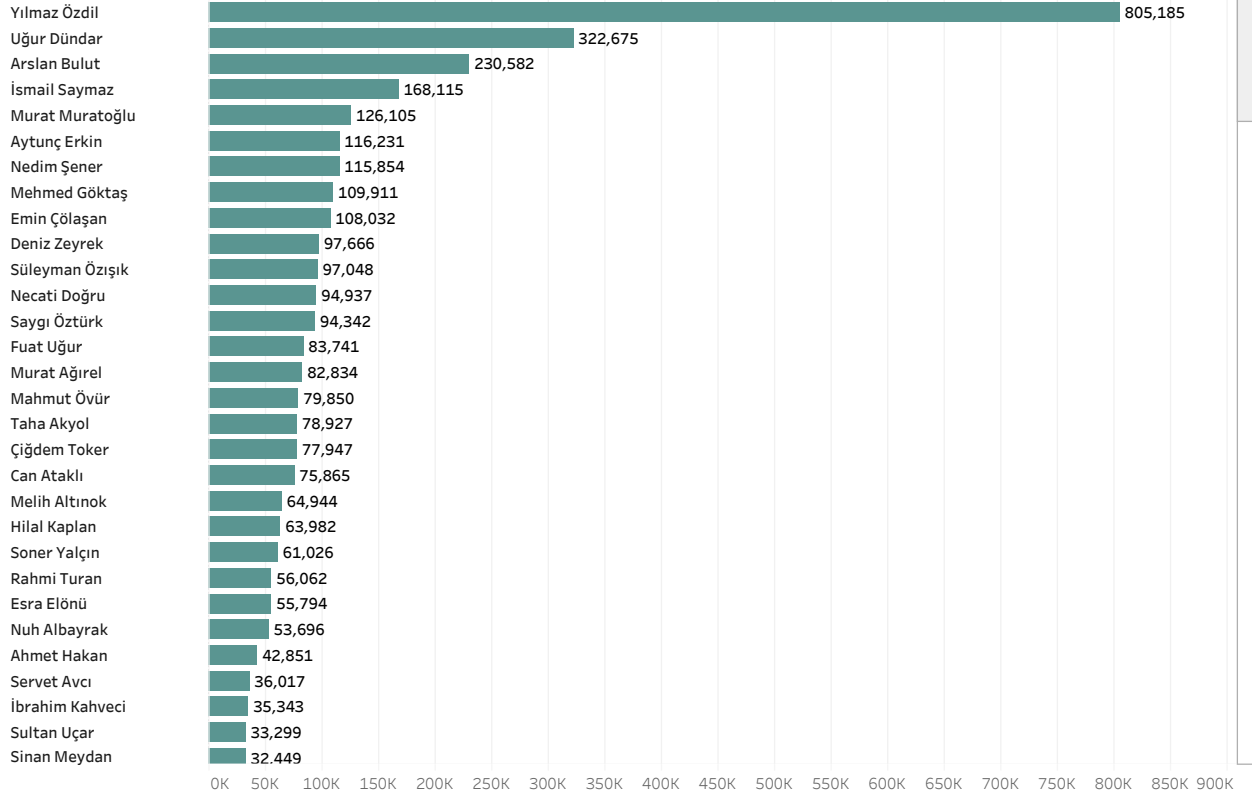

Köşe yazarlarının sosyal medya ile paylaşımlarıdır. Gazete bazında listelenmiştir. Paylaşımlar Twitter ve Facebook paylaşımlarının günlük olarak toplanmasıyla derlenmiştir. 1 Ocak 2021- 31 Mart 2021 tarihleri arasındaki dönem dikkate alınmıştır. (Kaynak: <https://mediacat.com/mediacat-kose-yazarlari-endeksi/>)

Sözcü yazarı Yılmaz Özdil, bu çeyrekte de yazıları en çok paylaşılan isim. MediaCat'in günlük istatistiklerine göre sosyal medyada yazısı en çok paylaşılan köşe yazarında ilk 10 sırada Sözcü yazarları baskın. En çok paylaşılan yazarların ezici çoğunluğu yine eleştirel yorumlarıyla öne çıkan isimler oldu.

Tablo2: Sosyal medyada en çok paylaşılan köşe yazarları listesi (Veri kaynağı: Media Cat Köşe Yazarları Endeksi)

Bu veriyi basılı gazete tirajlarıyla karşılaştırmak sayfa sayısı, gazete almak için harcanan emek ve para, haber alma ve yorum okuma tercihi gibi farklı parametreler nedeniyle zor. Bununla birlikte gazete tirajlarının üzerinde paylaşım sayıları not edilmesi gereken bir farka ulaşıyor. Öyle ki artış trendi de dikkat çekici. Altı ay önce 1,73 milyon seviyesinde olan Sözcü paylaşım sayısının 2021 yılı ilk çeyreğinde 2,26 milyona çıkması gibi.

Aralarında Twitter ve Facebook'un da olduğu sosyal medya şirketlerinin Türkiye'de temsilcilik açacağını duyurması bu dönem içinde gerçekleşti. Sosyal medyada muhalif basın bu etkisini kırmaya yönelik engelleme girişimlerinin bu temsilciler aracılığıyla devreye girmesi olası. Bu nedenle 2021 yılı içinde izlenecek verilerden biri yine paylaşım istatistikleri olacak.

İnternet sitesi tıklamaları

Tiraj sıralamasında ilk 19 sırada bulunan gazeteler ve doğrudan internette faaliyet gösteren haber sitelerine ait örneklemin bir arada görülebileceği aşağıdaki tablo Alexa ve SimilarWeb verileri dikkate alınarak hazırlandı:

Tablo-3: İnternet sitesi tıklamaları sonucu elde edilen yerel ve küresel sıralamalar (Veri kaynakları: alexa.com ve similarweb.com)

	Alexa küresel sıralama	Alexa yerel sıralama	Similar Web küresel sıralama	Similar Web yerel sıralama	Alexa ve Similar Web ortalaması (küresel)
Hürriyet	513	10	159	8	336
Sözcü	817	15	229	12	523
Akşam	15.834	294	5924	152	10879
Milliyet	671	14	220	11	445,5
Yeni Akit	1.024	27	4439	122	2731,5
Yeni Şafak	108	29	5608	142	2858
Sabah	1336	41	203	10	769,5
Karar	6755	147	12137	259	9446
Cumhuriyet	3928	70	1288	37	2608
Fanatik	3972	113	1965	55	2968,5
Takvim	9528	214	1342	34	5435
T24	5697	118	3065	87	4381
P. Fotomaç	6813	229	1790	47	4301,5
OdaTV	7873	130	2827	76	5350
BirGün	10547	200	4293	124	7420
Posta	12964	234	6147	145	9555,5
Gazete Duvar	16736	276	7865	197	12300,5
Türkiye	41067	743	22188	454	31627,5
Evrensel	30488	526	33804	715	32146
Yeni Asır	63839	1326	9,63	206	32401
Aydınlık	57264	1133	41790	876	49527
Artı Gerçek	53990	942	32150	698	43070
Doğru Haber	70606	1138	198,907	4453	134756,5
Bianet	71850	1698	71553	1526	71701,5
Korkusuz	82528	1856	25099	523	53813,5
Ahval News	169470	YOK	47272	1233	108371
Medyascope	140144	2811	136151	3113	138147,5
Gazete Karınca	270877	9840	355362	8778	313119,5
Yeni Birlik	289962	7649	416687	10.559	353324,5
Gazete Pencere	498316	15640	N/A	N/A	498316
Dokuz 8 Haber	213485	5270	537655	1840	375570
Özgürüz Radyo	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Ensonhaber	394	8	1,879	50	1136,5
Haberler.com	1389	35	958	28	1173,5

Listeye ek olarak YouTube gibi video paylaşım platformlarında, Twitter, Instagram gibi sosyal ağ platformlarında haber, video, röportaj, köşe yazısı, podcast yayınlayan çok sayıda haber mecrası da bulunuyor. Gün geçtikçe sayıları artan bu haber mecraları arasında internet sitesi olmadan yayın yapanlar da var. Bunun yanında *Ahval News*'e Türkiye'den erişilemediğini, bazı internet sitelerinin

2020 yılı Temmuz istatistiklerine göre basın işkolunda toplam işçi sayısı 86 bin 505, sendikalılık oranı yüzde 7,87 olarak tespit edilmişti. 6 ay içinde işkoluna kayıtlı çalışan sayısında 5 bin 845 kişilik artışa karşın sendikalılık oranında düşüş gerçekleşmesi basında artan örgütsüzlüğün göstergelerinden sadece biri. Basında sendikasızlaştırma sürecinin bir sonucu olan bu tablonun salgının da etkisiyle derinleşmesi beklenebilir.

COVID-19 salgını, örgütlenmenin yanı sıra çalışma biçimlerini de etkilemesiyle gazeteciler açısından son bir yılın en önemli sonuçlarını doğurmaya başladı bile. Çalışma yaşamının salgın sonrası dönemi için mevcut işaretleri ve olası sonuçları değerlendirmekte yarar var. Başta zorunlu olarak başvuru evden çalışma yönteminin yer yer kalıcı hale geldiğini göreceğimiz bir döneme girdiğimiz ortada.

100 bin çalışanıyla Türkiye'nin en büyük işverenlerinden Koç Holding'in CEO'su Levent Çakıroğlu, "Bu dönemde elde edilen tecrübelerimiz ışığında, geleceğin esnek çalışma modellerine yönelik çalışmalarımızı olgunlaştırarak devreye alıyoruz. Uzaktan çalışma modeli 35 bin ofis çalışanı arkadaşımız için kalıcı bir uygulama haline geliyor" dedi¹⁷⁵. Ayrıca holdingin insan kaynakları, ofis çalışanlarının haftada bir gün uzaktan çalışmasını planladıklarını açıkladı. Sabancı Holding de tamamen uzaktan ve karma uzaktan çalışma olarak iki ayrı planda tanımlanan bir modelle tüm beyaz ve gri yaka çalışanların yüzde 75'i için uzaktan çalışma kararı aldığını duyurdu¹⁷⁶.

Salgın sonrasına hazırlanan insan kaynakları modellerinden tüm çalışma yaşamının etkileneceği şüphesiz. Gazetecilerin çalışma şartlarının nasıl değişeceği net olmamakla birlikte salgın dönemi pratikleri yeteri kadar işaret veriyor. Salgının ilk günlerinde gazetecilerin çalışma yaşamına odaklanan araştırmalarda virüs tehdidi altında görev yapmanın getirdiği zorluklar ön plana çıkıyordu. Salgında bir yılı geride bırakırken sürecin gazetecilik mesleğinin geleceğine yönelik etkileri daha çok gündemde.

Hürriyet'in 2020 faaliyet raporunda artan maliyetler için şu önlemler dikkat çekiyor: "Şirketin reklam gelirlerindeki azalmaya karşın bir taraftan alternatif gelir yaratma çalışmaları üzerinde çalışılırken bir yandan da hammadde, hizmetler, personel, ofis ve işletme giderlerinde tasarruf alanları gözden geçirilmekte ve gerekli tedbirler alınmaktadır¹⁷⁷." Bu önlemlerin önce basın emekçilerini etkileyeceğini tahmin etmek güç değil. Sadece *Hürriyet* için değil *Demirören Medya Grubu* tamamında gazete ve televizyon haber merkezlerinin fiziksel olarak küçültülmesi, dağıtılması, ofis çalışmalarının asgari düzeye indirilmesi ve evden çalışmanın kalıcı hale getirilmesi yönünde çalışma yapıldığı biliniyor. Bu adımlar, zaten salgın döneminde bu pratikle yürütülen gazeteciliğin salgın sonrası kalıcı olarak dönüşmesine yol açacaktır.

Politik ve ekonomik nedenlerle yaşanan daralmanın, maliyet gerekçesiyle salgın sonrası dönemdeki olası çalışma düzeniyle birleşmesi gazeteciliğin geleceği açısından karanlık bir tablo oluşturuyor. Bu konuyu inceleyen ve "Gazetecilik entelektüel zeminde ve takım halinde yapılması gereken bir iştir. Gazete bürolarında elbette sayıca azaltılma yapılabilir, ama tümüyle evden çalışmayla yapılabilecek bir iş değil. Gazete içeriklerindeki zayıflamanın nedenlerinden biri de bu olabilir" diyen Prof. Dr.

175 Koç Topluluğu Bizden Haberler Dergisi, Sayı 490, sf:20, <https://www.koc.com.tr/medya-merkezi/bizden-haberler/>

176 <https://www.bloomberght.com/sabanci-da-uzaktan-calisma-kalici-hale-geliyor-2276720>

177 <https://www.hurriyetkurumsal.com/wp-content/uploads/2021/03/HURGZ-31122020-Faaliyet-Raporu.pdf>

Nazife Güngör uyarıyor: “Şunu unutmamalym ki gazetecilik gibi düşünsel temele dayanan meslek dalları kesintiye uğradıklarında bir daha toparlanmaları mümkün olmaz. Bu nedenle de işverenleriyle, sendikalarıyla, çalışanlarıyla, devletiyle ve okurlarıyla gazetecilere ve gazetecilik mesleğine sahip çıkmak gerekiyor¹⁷⁸.”

Uzaktan çalışmayla yaşanan hak kayıplarına karşı basın meslek örgütleri de bazı çalışmalar yürüttü. Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) uzaktan çalışma sürecinde gazetecilerin aleyhine hak kayıpları yaşanmaması amacıyla 12 maddelik bir rehber yayınladı. Rehberde, Uluslararası Çalışma Örgütü standartlarına vurgu yapılarak çalışanların aleyhine olabilecek mevzuat hükümlerinin sendikaların görüşleri alınarak gözden geçirilmesi istendi. Uzaktan çalışmanın gönüllülük esasına bağlı olması gerektiği vurgulanan rehberde uzaktan çalışan ve diğer personel arasında başta ücret, terfi, eğitim, kariyer gelişimi, çalışma süresi, yan ödemeler gibi konularda ayrımcılık yapılmaması gerektiği vurgulandı¹⁷⁹.

4-HABER ÜRETİMİ VE DEĞERİ

a.Haber üretimi ve araştırmacı gazetecilik

Bu raporda özetlenen mevcut özgürlük atmosferi dikkate alındığında otosansür, haber üretim pratiğinde sürecin ilk aşaması olan “hangi olayın haberleştirileceğine yönelik seçme aşamasında” gazetecilerin karşılaştığı en önemli sorun olmayı sürdürüyor. Sadece haber üretiminde değil sosyal medya paylaşımlarında ya da kamuya açık yorumlarında bile gazeteciler ağır otosansürle karşı karşıya¹⁸⁰.

Haber üretim sürecinde ikinci engel verilere ulaşmada yaşanıyor. Devletin, yasama denetiminde bile mevcut verileri milletvekilleriyle paylaşmadığı dikkate alındığında gazetecilerin toplumun genelini yakından ilgilendiren önemli olaylara ilişkin verilere ulaşmasının zorluğu daha anlaşılır olacaktır. Bu koşullarda devlet kurumlarından veya hükümet yetkililerinden aktarılan resmi veriler birincil kaynak olarak işleniyor. Tek elden çıkan ve güvenilirliği şüpheli verinin doğrulanması da güçlük taşıyor. Medya sermayesi gri alanlardayken, kamu kaynaklarının harcanmasıyla ilgili haber soruşturmaları ya eksik/şüpheli veriyle yürüyor ya hiç yapılmıyor. Yaygın basın kuruluşlarında muhabirler yöneticileri tarafından genellikle araştırmacı gazeteciliğe değil, sıcak rutine ve resmi açıklamalarla çerçevelenen güncel gelişmelere yönlendiriliyor. Editörlük pratiği de bu rutinin mümkün olan en hızlı ve en çok miktarda haber çıktısı olarak yayında yer alması çabasına dönüşüyor.

Salgının bu sürece etkisi de belirgin. M4D Projesi kapsamında düzenlenen Karadeniz Bölgesi Durum Değerlendirme Toplantısı katılımcısı gazeteciler haber kaynaklarına ve resmi bilgilere ulaşmada

178 <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/olaylar-ve-gorusler/pandemi-gazetecilik-meslegini-etkiliyor-prof-dr-nazife-gungor-1803287>

179 <https://tgs.org.tr/uzaktan-calisma-yeni-sorunlar-dogurmasin/>

180 <https://www.gazeteduvar.com.tr/cumhurbaskanina-hakaret-mahkumlari-cocuk-gazeteci-avukat-haber-1510280>

salgın bahanesiyle getirilen engellerin arttığını belirtti. İldeki resmi kurumların basın toplantılarına kentteki gazetecilerin pandemi önlemleri gerekçesiyle davet edilmediğini, kimi zaman sadece *Anadolu Ajansı'nın* toplantılara katıldığı aktarıldı. Bu durum sadece yerelde değil Ankara'da da yaşanıyor. Çok kritik konularda bile bakanlar artık gazetecilerin sorularıyla karşılaşacakları "basın toplantısı" yerine "görüntülü basın açıklaması" yapmayı ya da *Anadolu Ajansı'na* konuşmayı tercih ediyor. Son dönemde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bile kısıtlama önlemleri gibi çok önemli kararlar verilen kabine toplantılarının ardından gazetecilerden soru almadığını, sadece Cuma namazları çıkışında, belirlenen bazı soruları yanıtladığını görüyoruz. Tek yanlı kaynak beslemesiyle oluşacak medya metninin de haber üretim süreci değil propaganda ürünü olduğunu hatırlatmak gerek.

Tüm bu süreçlerin haberin niteliğini, içeriğin kalitesini ve kamusal faydasını derinden etkilemesi kaçınılmaz. Günlük haber pratiğinin hazır gelen tanıtım bültenlerine yayın organının editöryal üslubuna uygun şekilde "takla attırmak" kadar basitleşmesi, en başta kopyala-yapıştır haberciliğe, hazırcılığın sıradanlaşmasına işaret ediyor¹⁸¹. Dijitalleşmeyle birlikte yerel basında yükselen internet yayıncılığına odaklanan ve kopya haberlerin yaygınlığını ortaya koyan "Türkiye'nin haber çölleri" çalışması yılın ilk çeyreğinde yayınlanan önemli araştırmalardan biriydi. *Journo* editörü Emre Kızılkaya ve veri bilimci Emrah Yılmaz'ın araştırmasında 6 bin 500'ü aşkın haber sitesinde 1,1 milyon haber tarandı. Türkiye'nin 973 ilçesinden 14 gündeki toplam haber sayıları çıkarıldı, en az ve en çok haber üretilen yerler belirlendi. Bulgulardan biri Türkiye dijital medyasında yayına giren haberlerin yüzde 85'inin özgün değil kopya olduğuydu. "Haber sayısının çokluğu, aslında haber bolluğunu göstermiyor. Binlerce haber sitesinin özellikle AA, DHA ve İHA'nın yerel haberlerini aynen kopyalayıp yapıştırmayı bir rutin hâline getirdiği gerçeği var" denildi¹⁸².

b. Dezenformasyon ve bilgi tekeli

Ocak ayı sonunda Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerinin protestoları sürerken tartışmayı din eksenli kamplaşmaya sürükleyen bir gelişme yaşandı. Üniversite kampüsündeki bir sergide Kâbe üzerinde şahmeran figürlü bir resim kullanılması öğrencilerin "din, İslamiyet, milli ve manevi değerler düşmanı, sapkın görüşlü marjinaler" olarak gösterilmesiyle sonuçlandı. İstanbul Valiliği açıklamasında "Boğaziçi Üniversitesi LGBTİ+ Kulübü'nde yapılan aramada; PKK terör örgütü amblemleri ve propaganda içerikli yasaklanmış bir kitap, LGBTİ bayrakları ile eylemlerde kullanılan çeşitli afiş ve pankartlar ele geçirilmiştir" denildi. Öğrenciler ise rektör atamasına karşı eylemlerinin karalanmaya çalışıldığını, LGBTİ+ öğrencilerin ve protestonun kriminalize edilmeye çalışıldığını savundu.

İktidar yanlısı yayınlarla protestocuları terör örgütü üyesi olarak kamuoyuna sunan medya, bu kez onları "İslamiyet düşmanı sapkınlar" olarak hedef göstermeye başladı. Kampanyaya dönüşen bu tutum, rektör atamasına karşı protestoların ve Boğaziçi öğrencilerinin kamuoyunda buldukları desteği önlemeye yönelik dezenformasyon çabası olarak yorumlandı¹⁸³.

181 Bu konuda güncel gazetecilik tartışması için bkz: <http://mediastandardstrust.org/churnalism/>

182 <https://journos.com.tr/haber-colleri>

183 <https://www.dw.com/tr/bo%C4%9Fazi%C3%A7i-sergi-davas%C4%B1nda-iki-%C3%B6%C4%9Frenciye-tahliye/a-56907799>

Şubat ayı Gara operasyonu haberleriyle başladı. Terör örgütünün uzun süredir alıkoyduğu bir grup yurttaşı kurtarmak amacıyla Irak'ın kuzeyindeki Gara bölgesine askeri hareket başlatıldı. Ancak hedeflenen mağarada tutulan yurttaşların içerdeki teröristler tarafından hareket sırasında öldürüldüğü ortaya çıktı. Alıkonulmuş silahsız kişilerin şehit edilmesi tüm Türkiye'de tepkiyle karşılandı. Terör örgütü PKK'ya yönelik tepkiler, bir süre sonra HDP'ye de yöneldi. Bunda operasyonla HDP'nin kapatılması yönündeki tartışma gündeminin zamansal olarak ortaklaşması, İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun bir HDP'li milletvekilinin Gara'ya gittiği açıklaması gibi nedenlerin etkili olduğu söylenebilir. Muhalefet başarısız askeri operasyonun sorumluluğunun hükümette olduğunu savundu, iktidarsa muhalefeti terör örgütü yerine hükümeti suçlamakla ve "terör uzantısı HDP ile birlikte hareket etmekle" eleştirdi. Bir süre sonra Gara operasyonu değil, operasyon sonrası başlayan bu siyasi kamplaşma ve HDP'ye kapatma davası konuşulur oldu.

Şubat ayında Gara operasyonu ile birlikte Boğaziçi protestolarına yönelik dezenformasyon kampanyası da sürdü. Öğrencilere yönelik her türlü ötekileştirici ifade en bayağı üslupla sık sık kullanıldı¹⁸⁴. Bunlara çarpıcı bir örnek Boğaziçi öğrencilerinin Uludağ gezisiyle ilgiliydi. İktidar yanlısı basın, protestocu öğrencileri "şehitlerin yasını tutmuyorlar, içip eğleniyorlar" söylemiyle hedef gösterdi. Başta *İHA*¹⁸⁵, *Sabah*¹⁸⁶, *Takvim*¹⁸⁷, *Yeni Şafak*¹⁸⁸, *Yeni Akit*¹⁸⁹ ve diğerleri provokatif üslupta sakınca görmedi. CHP İzmir Milletvekili Tuncay Özkan, bu tür haberlerin bugüne kadarki ayrıştırıcı ve kutuplaştırıcı üslubun "çatışmacı dile dönüştüğünün" göstergesi olduğunu söyledi ve "bu ülkenin birliğine karşı yapılmış bir kötülüktür. Çocuklarımızı çocuklarımızla karşı karşıya getirmeye çalışıyorlar. Bunu da saray medyası yapıyor" diye konuştu¹⁹⁰.

Sadece yaygın konvansiyonel medyada değil sosyal medyada da yoğun bir paylaşım bombardımanına uğradı Boğaziçi öğrencileri. Yine tek merkezden çıktığı açıkça belli olan bazı metinlerin sahte hesaplarla yaygınlaştırıldığı görüldü. Bazıları kanıtlandı da. Örneğin, İletişim Başkanı Fahrettin Altun'un sosyal medya hesaplarından protestolara ilişkin yayınladığı videoyu paylaşp yaygınlaştıran ve yorum yapan hesapların çoğunun sahte olduğu ortaya çıktı. Olay "Altun'un troll ordusu ifşa oldu" başlıklarıyla haberleştirildi¹⁹¹. Twitter'da "@farkob" hesabının kullanıcısı "Altun'un komik propaganda videosunun alıntılarına bakarken, çok sayıda 'seküler görünümlü' kadının attığı benzer destek mesajlarını gördüm. Bunun ucuz bir suni kamuoyu oluşturma çalışması olduğundan şüphelendim ve biraz araştırdım. Şüphelerim tabii ki doğru çıktı" diye yazdığı mesajda hesapların sahte olduğunu kanıtladı.

184 Manipülatif haber ve yorumlarla işlenen hak ihlallerini de içeren kayıtlar için Özgürlük İçin Basın aylık raporlarına bakınız.

185 <https://ihavideo.com.tr/Video/Detay/1386767-bogazici-universitesi-ogrencilerinden-uludagda-tepki-cekene-eglence>

186 <https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/02/14/13-sehidimiz-varken-bogazici-universitesi-ogrencileri-eglence-duzenledi>

187 <https://www.takvim.com.tr/video/haber-videolari/bogazicili-ogrenciler-teror-orgutu-pkk-tarafından-elleri-vurulan-13-sehede-ragmen-uludagda-ickili-eglence-duzenledi>

188 <https://www.yenisafak.com/video-galeri/gundem/bogazici-universitesi-ogrencilerinden-uludagda-tepki-cekene-eglence-2216338>

189 <https://www.yeniakit.com.tr/haber/13-sehidimiz-varken-bogazici-universitesi-ogrencileri-eglence-duzenledi-1511765.html>

190 <https://halktv.com.tr/chpli-ozkan-catisma-ortami-yaratmaya-calisiyorlar-447883h>

191 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/fahrettin-altunun-troll-agini-ifsa-etti-1811483>

Dezenformasyon ve yalan haber (false news) süreçlerinin güç sahipleri tarafından politik çıkar amacıyla yürütüldüğü bilinir. Bu çerçevede Türkiye’de son döneme damgasını vuran İstanbul Sözleşmesi’yle ilgili dezenformasyonu betimlemek, bu sürecin politik sonuçlarına yapılan vurguyla daha anlamlı olacaktır.

İktidardaki Cumhuriyet İttifakı’na katılmayan, CHP ve İyi Parti’ye destek veren Saadet Partisi’nin yayın organı olarak görülen *Millî Gazete*, uzun süredir İstanbul Sözleşmesi’nin kaldırılması yönündeki talepleri manşetine taşıyordu. Partinin gelenekçi çizgisine yakın yayınlarıyla gazete, İstanbul Sözleşmesi’nin aile yapısını dinamitlediğini savunuyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, Saadet Partisi Yüksek İstişare Kurulu Başkanı Oğuzhan Asiltürk’e sürpriz ziyareti bu açıdan önemliydi. Asiltürk partinin gelenekçi isimlerinin başında geliyor ve Erdoğan’a yönelik eleştirel tutumla öne çıkan parti yönetiminde değil. Ziyaretin olası seçim ittifakı için ön görüşme olduğu yönündeki yorumları bizzat Erdoğan doğruladı. Asiltürk de Erdoğan’ın bu görüşmede İstanbul Sözleşmesi’nin kaldırılacağını dile getirdiğini anlattı. Erdoğan’ın sözleşmenin kaldırılacağını olası ittifak için Asiltürk’ü ziyaretinde söylemesi şaşırtıcı olmadı¹⁹².

İstanbul Sözleşmesi’nden çıkıldığı kararının duyurulmasıyla *Millî Gazete* zafer ilan etti¹⁹³. Sadece o değil, iktidara eleştirel ya da tarafsız olsun, *Yeni Akit*, *Milat*, *Diriliş Postası*, *Yeni Asya*, *Akşam*, *Yeni Şafak*, *Türkiye*, *Doğru Haber* gibi radikal İslami kesimlere hitap eden ya da İslami cemaatlerce desteklenen irili ufaklı tüm yayın organları kararı kutladı. Sosyal medyada başta Ayasofya Camii İmamı olmak üzere, bu kutlamaları toplumda laik-anti laik ayrımına ve İstanbul Sözleşmesi’ni savunanlara yönelik nefret söylemine varıranlar da oldu. İktidar yanlısı troll ağının da desteklediği bu kampanya, demokratik değerlere bağlı toplum kesimleri tarafından endişeyle izlendi, protesto edildi. Sonuç olarak İstanbul Sözleşmesi sürecinin, iktidara eleştirel duran ancak İslamcı görüşleri baskın tüm kesimleri iktidar etrafında topladığı yorumları yapıldı¹⁹⁴.

Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerinin iki aya yayılan protestoları süresince onlara karşı geliştirilen kampanyada LGBTİ+ bireylere yönelik ayrımcılığın öne çıktığını vurgulamıştık. “Öğrenci değil terörist, laik değil sapkın, milli değil düşman, biz-onlar” türünden karıştırlıkların medyada sıkça işlendiğini aktardık. Bu atmosferde İstanbul Sözleşmesi’ne karşı kampanyada da LGBTİ+ bireylere yönelik nefret söyleminin kullanılması şaşırtıcı sayılmamalı.

Sözleşmedeki toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı eşcinselliğin özendirilmesiyle, aile içi ve kadına yönelik şiddete karşı olmak da ailenin manevi değerlerinin parçalanmasıyla eş tutuldu. İletişim Başkanlığı’nın İstanbul Sözleşmesiyle ilgili açıklaması¹⁹⁵, bu yaklaşımın somutlaştığı örnek olarak değerlendirilebilir. Açıklamada şöyle denildi: “Başlangıçta kadın haklarının güçlendirilmesini teşvik etmeyi amaçlayan İstanbul Sözleşmesi, Türkiye’nin toplumsal ve ailevi değerleriyle bağdaşmayan eşcinselliği normalleştirmeye çalışan bir kesim tarafından manipüle edilmiştir. Türkiye’nin sözleşmeden çekilme kararı alması da bu nedene dayanmaktadır.”

192 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/asilturk-cumhurbaskaninin-gorusu-sozlesmenin-kalkmasi-yonunde-1809462>

193 <https://www.milligazete.com.tr/haber/6796337/milli-gazetenin-mucadelesi-sonuc-verdi>

194 <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/tarikatlar-akpye-tesekkur-icin-siraya-girdi-istanbul-sozlesmesi-feshedildi-simdi-hedeflerinde-6284-var-435313h.htm>

195 <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/turkiyenin-istanbul-sozlesmesinden-cekilmesine-iliskin-aciklama>

Resmi açıklamanın yanı sıra iktidar yanlısı medyada “Türkiye’nin sözleşmeden çekilme gerekçeleri” temel başlığı ile bir metin yayınlandı. Aynı cümlelerle sayfalara ve ekranlara taşınan bu metin, daha önce başka olaylarda örnekleri görüldüğü gibi, iktidar tarafından gayri resmi bilgilendirme olarak yayın kuruluşlarına gönderildiği izlenimi oluşturdu. *Sabah Gazetesi* ve *A Haber* “Sözleşme’den çekilme nedenleri¹⁹⁶”, *Yeni Şafak* “Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmesinin nedenleri 7 maddede sıralanıyor¹⁹⁷”, *Türkiye* “Türkiye İstanbul Sözleşmesi’nden neden çekildi? 5 başlıkta gerekçe¹⁹⁸”, *Anadolu Ajansı (AA)* ise “Türkiye kadına yönelik şiddetle mücadelede iç hukuka dayalı uygulamaların iyileşmesine odaklanacak¹⁹⁹” başlıklı haberlerle bu metni servis etti. Birkaç paragraflık metnin AA’da yayınlanan hali esas alındığında, beş kez “LGBT” ifadesinin kullanıldığı, beş kez “aile ve toplum değerleri/yapısından”, iki kez terör örgütlerinden ve LGBT lobisiyle birlikte hareket eden uluslararası güçlerden bahsedildiği görülüyor. Özetle, LGBT lobileriyle hareket eden finans ve teknoloji şirketlerinin Sözleşme’yi aile değerlerini yozlaştırıcı politik baskı aracı olarak kullandığı, bu lobilerin terör örgütleriyle ve PKK terör örgütüyle birlikte hareket ettiği öne sürülüyor. Metinde “Başta LGBT örgütleri olmak üzere yurtdışından fonlanan, terör örgütleri ve uzantılarıyla birlikte hareket eden bir yapı ortaya çıkarken, bu grupların İstanbul Sözleşmesi’ni arkalarına alarak LGBT ideolojisini toplumun tümüne mal etmek istedikleri belirlendi” ifadeleri de kullanıldı.

İstanbul Sözleşmesi’yle ilgili Temmuz ve Eylül 2020’ye dayanan iki kamuoyu araştırmasında, Türkiye’nin sözleşmede kalması gerektiği yönünde toplumda yaygın bir kanı olduğu görülüyor. İstanbul Ekonomi Araştırmaları çalışmasına göre²⁰⁰ çıkılmamasını savunanların oranı “çıkılmalıdır” diyenlerin yaklaşık 4,5 katı. KONDA araştırmasına göre de sözleşmeyi bilenlerin yüzde 84’ü sözleşmede kalınması gerektiğini savunurken, sözleşmeyi bilmeyenler yüzde 62 düzeyinde²⁰¹. MetroPOLL Araştırma’nın 22-25 Mart 2021 tarihlerinde yani Sözleşme’yle ilgili karar açıklandıktan sonra, 28 ilde bin 637 kişi ile yaptığı araştırmaya göre ise sözleşmeden haberi olmadığını söyleyenlerin oranı yüzde 7,5’e düşmüş durumda. Sözleşmeden çıkılmasını savunanların oranında ise gözle görülür bir artış var, yüzde 26,7. Buna karşın sözleşmede kalınması gerektiğini savunanların oranı yüzde 52,3 gibi ezici çoğunlukta olmayı sürdürüyor²⁰².

Tüm bu veriler ışığında, İstanbul Sözleşmesi’ne karşı dezenformasyonun toplumdaki hâkim görüşü hedeflediği, radikal İslamcı görüşle yeniden kucaklaşmanın yanı sıra muhafazakâr yaşam tarzını koruyan muhalif kesimleri de iktidar etrafında bütünleştirmeyi amaçladığı savunulabilir.

Anayasa Mahkemesi’nin Berberoğlu kararına yönelik iktidar yanlısı gazetelerde ve özellikle *Turkuvaz* grubu yayın organlarında görülen dezenformasyon çabası da dikkat çekti. Yüksek Mahkeme’nin Ekim ayında verdiği hak ihlali kararına direnerek yeniden yargılama sürecini başlatmayan İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi, AYM karşısındaki en önemli dayanağı bu yayın organlarında bulmuştu. AYM’nin

196 <https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/03/20/istanbul-sozlesmesi-neden-feshedildi-a-haber-ekranlarinda-carpici-aciklamalar>

197 <https://www.yenisafak.com/gundem/turkiye-istanbul-sozlesmesinden-neden-cekildi-3614592>

198 <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/775981.aspx>

199 <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-kadina-yonelik-siddetle-mucadelede-ic-hukuka-dayali-uygulamalarin-iyilesmesine-odaklanacak/2183096>

200 <https://www.turkiyeraporu.com/istanbul-sozlesmesine-kamuoyunun-bakisi/>

201 <https://t24.com.tr/haber/konda-arastirmasinda-carpici-sonuclar-turkiye-istanbul-sozlesmesi-nden-cikmali-diyenler-yuzde-7-de-kaldi,900510>

202 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/metropollenden-son-anket-istanbul-sozlesmesi-arastirmasinda-saadet-partisi-surprizi-1824621>

iki kararı arasındaki dönemde yerel mahkemeye yönelik CHP'den yükselen eleştirileri "yargıya saldırı, linç kampanyası, teröristle birlikte hareket" gibi suçlamalarla sayfalarına taşıyan *Sabah*, Enis Berberoğlu'nun milletvekilliği hakkını yeniden kazanmasını sadece internet sitesinde gördü ve bir köşe yazısı içinde yer verdi. O köşede Hilal Kaplan şunları yazdı: "Türkiye Cumhuriyeti'nin itibarını sarsmak, MİT'in gizli operasyonunu deşifre etmek, MİT'e operasyon çeken FETÖ'cülerin verdiklerini onların istediği şekilde servis etmek... Milletvekilliği bu mudur; gazetecilik bu mudur? Berberoğlu'nu haklı bulan ve Can Dündar'ı serbest bırakan Anayasa Mahkemesi'ne göre budur. Artık Anayasa Mahkemesi, ışıklarını kapatabilir²⁰³."

Anayasa Mahkemesi'ne ve seçilmiş milletvekillerine karşı bu tutum HDP'li Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun milletvekilliğinin düşürülmesi ve Meclis'te sabaha karşı gözaltına alınıp ardından tutuklanmasından bağımsız görülemez.

Gergerlioğlu'nun son iki yıldır FETÖ terör örgütü üyelerinin sözcülüğünde bulunduğu, sosyal medya hesabı üzerinden algı operasyonu yaptığı iktidar yanlısı medyada savunulageldi. Karakollarda ve cezaevlerinde çıplak arama mağdurlarının iddialarını dile getiren Gergerlioğlu, bir süredir İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun da hedefindeydi. Soylu "Gergerlioğlu FETÖ'cü bir teröristtir, üzerinde sadece milletvekili zırhı var" demişti. Bu açıklamadan sonra Ocak ve Şubat ayları boyunca Gergerlioğlu ile ilgili "Terörist, yalancı, yalanı elinde patlayan, çıplak arama iftirasını atan, çıplak arama yalanını yayan, FETÖ'cü, yalan makinası, dosyası kabarık" gibi başlıklar atıldı²⁰⁴. Hakkında kesinleşen hükmün Meclis'te okunmasıyla milletvekilliği düşünce "adalet nöbeti" adıyla Meclis'i terk etmeme eylemine başladı. Birkaç gün sonra MHP Lideri Bahçeli'nin "Yer yatağı derhal kaldırılmalı, milletvekilliği düşürülen kirli şahıs Gazi Meclis'ten behemehal çıkarılmalıdır" açıklamasının ardından sabaha karşı gözaltına alınarak Meclis'ten çıkarıldı. Daha sonra sağlık sorunlarına karşın tutuklandı. Bu süreçte yaygın medya sadece iktidar sözcülerinin, destekçilerinin ve MHP'nin görüşlerini kamuoyuna yansıttı. Gergerlioğlu'nun ortaya attığı işkence iddialarının doğru olup olmadığı araştırılmadı, Gergerlioğlu'na söz hakkı tanınmadı.

Yılın ilk üç aylık dönemi içinde *Yeni Şafak*'ın Merkez Bankası hakkındaki manşeti de dikkat çekti²⁰⁵. Gazete, Merkez Bankası'nın faiz artırma kararını, suçlayan ve hedef gösteren bir dille eleştiriyordu. Merkez Bankası 18 Mart Perşembe günü politika faizini yüzde 17'den yüzde 19'a çıkardı. *Yeni Şafak* ertesi gün yani 19 Mart Cuma günü, iktidar bloğu içindeki çatlağa işaret eden ve dönemin Merkez Bankası Başkanı Naci Ağbal'ı hedef alan bir manşet haberle çıktı. Haberin başlığı "Bu operasyonu kim adına çektiniz" idi. Ağbal'ın fotoğrafıyla verilen haberde, Merkez Bankası Başkanı'nın faiz arttırımıyla "başkaları adına operasyon çektiği" ifade edildi. Haberde "Türk halkının sesine kulak tıkanarak faiz arttırımı yapıldığı", "arttırımın ekonomik gerekçelerle izah edilemeyeceği", "Merkez Bankası'nın büyümeyi frenleyecek bu operasyonu kimin adına çektiğinin merak edildiği" yazıldı. Cumartesi günü Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Naci Ağbal'ı görevden aldığı duyuran kararın *Resmî Gazete*'de yayımlanması dikkat çekti. Yerine getirilen Şahap Kavcıoğlu ise operasyon manşetini atan *Yeni Şafak*'ın yazarlarından²⁰⁶. *Sabah* yazarı Dilek Güngör de Merkez Bankası'nın kararını eleştirdi.

203 <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/hilalkaplan/2021/02/12/anayasa-mahkemesi-iskiklarini-kapatabilir>

204 <https://www.trthaber.com/haber/gundem/hdpli-gergerlioglunun-milletvekilligi-dustu-565321.html>

205 <https://www.yenisafak.com/ekonomi/bu-operasyonu-kim-adina-cektingiz-3614384>

206 <https://www.yenisafak.com/yazarlar/sahap-kavcioglu>

5-SAVUNUCULUK FAALİYETLERİ VE GAZETECİLERİN KURDUĞU YENİ GİRİŞİMLER

2021'in ilk üç ayında gazetecilerin, mesleki kuruluşların, siyasi partilerin ve uluslararası kurumların çalışmalarına ilişkin bir özetin sunulduğu bu bölüm, alandaki sendikalar ve sivil toplum örgütlerinin yanı sıra basın özgürlüğü için çalışan diğer kuruluşların verileriyle hazırlandı.

a.Sendikal çalışmalar

Basın, yayın ve gazetecilik işkolundaki sendikaların yılın ilk çeyreğindeki gündeminde gazetecilerin COVID-19 salgınında yaşadığı sorunlar, gazetecilere saldırılar ve yargılamalar, örgütlenme çalışmaları, basın kartları ve basın kanunuyla ilgili gelişmeler, RTÜK ve BİK cezaları vardı.

Gazetecilerle aynı işkolundaki Türk-İş'e bağlı Türkiye Basın, Yayın, Gazetecilik, Grafik-Tasarım, Baskı ve Ambalaj Sanayi İşçileri Sendikası (Basın-İş) ve Medya-İş'in gündeminde toplu iş sözleşmesi görüşmeleri vardı. Basın-İş Meteksan Matbaacılık'ta, Medya-İş Anadolu Ajansı'nda TİS imzaladı.

DİSK Basın-İş ve Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın gündemi ise hak kayıplarına, örgütlenme çalışmalarına, yargılanan ve saldırıya uğrayan gazetecilere ve COVID-19 salgınında basın emekçilerinin durumuna odaklıydı. Sendikalar yayınladıkları açıklamalar ve araştırmalarla salgın koşullarında görev yapan gazetecilerin sorunlarıyla ilgili farkındalık oluşturmaya ve yetkilileri uyarmaya çalıştı. Salgında risk altında görev yapan gazetecilerin aşılama öncelikli meslek grupları arasına alınması talebi için çeşitli temaslarda bulunuldu. Cumhurbaşkanı'nı takip edenler arasında bir gazetecinin virüse yakalanması ve TBMM'de vaka artışının ardından Sağlık Bakanlığı gazetecileri de aşılama programına aldı ancak sadece basın kartı taşıyanları.

TGS Genel Başkanı Gökhan Durmuş, aşıda basın kartı şartı konulmasını eleştirdi, Sağlık Bakanlığı'na çağrı yaptı. Durmuş, "Bu karar olumlu ancak bu konuda bir ayrımcılık yapılmaması gerekiyor. İnternet medyasında çalışan gazeteciler de aynı işi yapıyor. Bu sebeple internet medyasında çalışan gazetecilerin aşıda öncelikli gruba alınması lazım" diye konuştu. DİSK Basın-İş Sendikası Başkanı Faruk Eren de "Basın kartı yok diye aşı olamıyorlar. Halbuki doğrudan risk altında olanlar. Basın

kartında adaletsizlik, sağlık sorunu haline geldi. Bakanlık, meslek örgütleriyle irtibatlı şekilde, onların aracılığıyla bile gazetecileri aşılabilir. Pratikte çabucak böyle çözülebilir” dedi²⁰⁷.

T24 Ankara Temsilcisi Gökçer Tahincioğlu da aşıda basın kartı ayrımcılığını eleştiren yazısında şunları vurguladı: “Gazetecilere yönelik akreditasyon uygulamasında Türkiye, yeni bir aşamaya geçti. İnternet medyasında çalışan gazetecileri yıllardır 212 sayılı Basın Kanunu kapsamına almayan, bunun yanı sıra 212 sayılı yasa kapsamında olmalarına rağmen ‘çizgisini beğenmediği’ gazetecilere sarı basın kartını keyfi nedenlerle vermeyen iktidar, COVID-19 aşısı için de ‘akreditasyonu’ öncelik olarak belirledi²⁰⁸.”

Basın kartı iptal edilen veya kartı olmayan gazeteciler de basın kartı olanlar kadar risk altında çalıştığı için aşı ayrımcılığı, dikkatlerin bir kez daha basın kartı adaletsizliğine odaklanmasına neden oldu.

Basın İlan Kurumu’nun *Evrensel* ve *Birgün*’e yönelik ambargoya dönüşen ağır ilan kesme cezaları için basın örgütleri bir araya geldi. Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI), Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF), Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS), Gazetecileri Koruma Komitesi (CPJ) ve Avrupa Gazeteciler Federasyonu (EFJ) temsilcileri Basın İlan Kurumu Başkanı Rıdvan Duran’la görüştü. Ardından temsilciler ortak açıklama yaptı. IPI Türkiye Program Yetkilisi Renan Akyavaş, kamu reklamlarını dağıtan kurumun şeffaf olması gerektiğini yetkililere aktardıklarını söyledi. Rıdvan Duran’la bir buçuk saat görüştüklerini belirten IPI Türkiye Program Yöneticisi Oliver Money Kyrle, en kısa sürede cezaların kaldırılmasını beklediklerini belirtti. RSF Türkiye Temsilcisi Erol Önderoğlu “Devletin de gözetmesi gereken; bu gazetelerin yayınlarının ilan baskısı yoluyla kesintiye uğramamasını talep ediyoruz ve süresiz olarak ilandan mahrum bırakma girişimlerine de son verilmesini istiyoruz” dedi. TGS Genel Başkanı Gökhan Durmuş, “Her iki gazete de BİK’in eksik dediği şeyleri tamamladı ve bir an önce her iki gazetenin de ilan ambargosunun kaldırılmasını istiyoruz” diye konuştu. CPJ Türkiye Temsilcisi Özgür Öğret de “*Evrensel* ve *Birgün*’ün yeniden sisteme dahil olacağı bize söylendi. Bu ifade olarak memnun edici ancak pratiğe nasıl yansiyacak göreceğiz” dedi²⁰⁹.

DİSK Basın-İş Sendikası, üye sayısı itibariyle toplu iş sözleşmesi yapabilmesini önleyen işkolu barajının altında olmasına karşın *Artı TV* ve *Artı Gerçek*’te işverenle masaya oturdu. Bir protokol imzalamak amacıyla taraflar işyerindeki sosyal ve ekonomik haklar konusunda müzakereye başladı. DİSK Basın-İş bu gelişmeyi “Basın sektöründe ilk kez bir kurum ile ILO sözleşmesi doğrultusunda protokol müzakere aşamasına gelinmiş olması umut vericidir” sözleriyle duyurdu. Protokol imzalanmasına karşın işyeri temsilcisi Cenk Kolçak’ın ücretsiz izne çıkarılması süreci kopma noktasına getirdi. Sendika, Kolçak’la birlikte beş çalışanın işe dönmesi ve taleplerin kabul edilmesi için *Artı TV* ve *Artı Gerçek* çalışanlarına destek kampanyası örgütledi²¹⁰.

207 <https://www.gazeteduvar.com.tr/gazetecilere-asi-ayrimciligi-bunun-adi-zalimlik-haber-1517852>

208 <https://t24.com.tr/haber/gazetecilere-asi-icin-de-akreditasyon-sarti-once-cumhurbaskanligi-ve-tbmm-ye-girebilen-gazeteciler-asilanacak,942730>

209 <https://www.evrensel.net/haber/396880/ulusal-ve-uluslararası-basın-örgütlerinden-bike-cagri-ambargoyu-kaldirin>

210 <https://www.diskbasinis.org/index.php/tr/basin-aciklamalari/1215-art-gercek-ve-art-tv-cal-sanlar-na-destek-suerueyor> (Bu rapor yayına hazırlanırken DİSK’in de katıldığı görüşmeler sonucunda işyerinde çalışma barışının sağlanması için gerekli adımların atıldığı duyuruldu.)

TGS, 2019 yılında *Sözcü*'de üç üyesinin sendikal örgütlenmeyi engelleme amacıyla işten çıkarıldığını duyurmuştu. Sendika, işten atılan Merih Bayraktar, Mecit Demir ve Necdet Erence'nin TGS'ye üye oldukları için işten atıldıklarının Bakırköy 26. İş Mahkemesi'nce tespit edildiğini, gazetecilerin işe iadelerine, işsiz kaldıkları süre için dört maaş ve 12 brüt maaş tutarında sendikal tazminat ödenmesine karar verildiğini duyurdu²¹¹."

Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği ile TGS tarafından yayınlanan *Özgür Basın* dergisinin ilk sayısı çıktı. Dergide, Barış Terkoğlu, Mehveş Evin, İpek Yezdani, Fatih Polat, Ferai Tınç, Gökçer Tahincioğlu, Çiğdem Toker, Sedat Yılmaz, Mahmut Oral, Banu Tuna ve Ayşenur Arslan'ın yazıları yer aldı²¹².

b.Cemiyet, parti ve diğer STÖ'lerin çalışmaları

Siyasi partilerin ve sivil toplum örgütlerinin basın özgürlüğü ve gazetecilerle ilgili çalışmaları gazetecilere yönelik saldırılara, basın kartlarındaki adaletsizliğe, yargı kararları ve cezalara odaklıydı. Gazetecilerin desteklenmesiyle ilgili çalışma da yürüten basın meslek örgütleri, yeni bir basın kanunu için görüşmeler yürüttü, RTÜK ve BİK cezalarına karşı girişimlere destek verdi.

Gazeteciler Cemiyeti (GC) Avrupa Birliği finansmanı ile yürüttüğü M4D Projesi kapsamında ikinci Yıllık Medya Konferansı 11-15 Ocak'ta düzenlendi. Konferansta Türkiye'nin basın özgürlüğü karnesi, gazetecilere yönelik destekler, ulusal ve uluslararası savunuculuk faaliyetleri ve COVID-19 salgınında gazetecilerin çalışma şartlarıyla ilgili konular online toplantılarla tartışıldı. Ayrıca 23 Mart'ta Karadeniz Bölgesi Durum Değerlendirme toplantısıyla bölgede görev yapan gazeteciler ve cemiyet başkanları bir araya geldi, gazetecilerin sorunları görüşüldü.

GC, gazetecilere farklı alanlarda destek olmayı sürdürüyor. Basın Evi Destek Aracı (BEDA) üçüncü dönem başvuru değerlendirme sürecini tamamladı. Medya kuruluşlarından 33, sivil toplum örgütlerinden 16 ve gazetecilerden 79 olmak üzere toplam 128 başvuru yapılan BEDA-3'te 25 başvuru sahibine destek verilecek. Cemiyet aynı zamanda hem M4D Projesi hem de Özgürlük İçin Basın raporlarıyla ile aylık, üç aylık ve yıllık periyotlarda Türkiye'de basın özgürlüğünü izlemeyi sürdürüyor.

M4D Projesi ile aynı finansman paketi altında TGS ve İzmir Gazeteciler Cemiyeti ortaklığında yürütülen bir proje daha bulunuyor. Bu proje kapsamında gazetecilere eğitimlerle kapasite geliştirme, hukuki ve psiko-sosyal destek gibi olanaklar sunuluyor.

Gazeteciler Cemiyeti'nin de aralarında olduğu basın meslek örgütleri 10 Ocak Çalışan Gazeteciler günü mesajlarında hapisteki gazetecilere, *Olay TV*'nin kapanması örneğiyle gazeteciler üzerindeki baskılara, RTÜK ve BİK cezalarına vurgu yaptı.

Birgün, 10 Ocak Çalışan Gazeteciler Günü'nde mikrofonu gazetecilere uzattı. Görüşler Türkiye'de basın özgürlüğünün öncelikli sorunlarını özetler nitelikteydi: Gazeteci Timur Soykan, "*Olay TV*, yandaş,

211 <https://tgs.org.tr/sendika-dusmanligi-belgelendi/>

212 <https://journos.com.tr/ozgur-basin>

halktan gerçekleri gizleme misyonu edinmiş medyanın yüzde 95'ine katılmak yerine kapanmayı tercih etti" dedi. Gazetecilerin özlük hakları konusunda da çok ciddi sorunlar olduğuna işaret eden gazeteci Bülent Mumay ise "Basın özgürlüğünde iklim öyle bir hale geldi ki, sıradan bir trafik kazası haberinde yolun durumundan söz etmek bile Ulaştırma Bakanlığı'nın tepkisini çekmeye başladı" dedi. Verilmeyen basın kartları ile BİK'in haksız ilan kesme cezalarına değinen *Birgün* Ankara Temsilcisi Nurcan Gökdemir, "Basın kartı bir tür meslekten ihraç olarak kullanılmaya başlandı. Bir yandan da ekonomik cezalandırma yöntemi uygulanıyor" diye konuştu. *Evrinsel* Genel Yayın Yönetmeni Fatih Polat, "BİK ilan durdurma cezası uyguluyor, ilan alamıyoruz. 45 gün gibi cezalar uygulanıyor. Biat standardı BİK'in işleyiş prosedürünü de belirliyor" dedi²¹³.

Yılın ilk üç ayında öne çıkan bir gelişme Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin açtığı davada Danıştay'ın Basın Kartı Yönetmeliği'ndeki tartışmalı maddelerin çoğunun yürütmesini durdurmasıydı. Maddelerin iptalini de isteyen ÇGD, dosyanın Danıştay'daki sürecini takip ediyor. Dernek basında hak ihlallerini de izleyerek aylık raporlarla kamuoyuna duyuruyor.

Yılın ilk çeyreğinde basın davalarını izleyen, raporlayan ve hak savunuculuğu yapan sivil toplum örgütleri gazetecileri adliyelerde yalnız bırakmadı. Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği, Press in Arrest, Bağımsız Gazetecilik Platformu P24, Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) gibi örgütler düzenli olarak davaları takip etti, cezaevindeki gazetecilerin sorunlarını izledi. Çalışmaları gazetecilerle dayanışmaya ve hak savunuculuğuna odaklandı. Günlük, haftalık ve aylık olarak duruşmaları ve basın özgürlüğüne yönelik ihlalleri raporladılar.

Gazetecilere yönelik saldırılar TBMM'nin de gündemindeydi. CHP İstanbul Milletvekili Sezgin Tanrıkulu, Türkiye'de gazeteciliğin tehlikeli bir meslek haline geldiğini belirterek, TBMM'de Araştırma Komisyonu kurulması için Meclis Başkanlığı'na önerge verdi. Gazetecilere yönelik saldırıları hatırlatan Tanrıkulu, kamuoyunun bu saldırıları kimin yaptığını bilme hakkının olduğunu belirtti²¹⁴.

CHP'de Genel Başkan Yardımcısı Gülizar Biçer Karaca başkanlığında yeni bir basın kanunu için hazırlık çalışması başlatıldı. Çalışmada basın meslek örgütlerinin görüşleri alındı.

Yılın ilk çeyreğinde yayınlanan bazı basın özgürlüğü raporları şunlar oldu:

- Basın Konseyi 2020 yıllık raporu:
<https://www.basinkonseyi.org.tr/degerli-basin-mensubu-arkadaslarimiz/>
- CHP Genel Başkan Yardımcısı Gülizar Biçer Karaca – Faili Meçhul Gazeteci Cinayetleri Raporu
<https://chp.org.tr/haberler/chpden-faili-mechul-gazeteci-cinayetleri-raporu>

213 <https://www.birgun.net/haber/gazetecilik-yapana-en-agir-cezalar-kesildi-329801>

214 <https://www.gazeteruzgarli.com/chpli-tanrikulu-gazetecilere-yonelik-saldirilara-meclis-arastirmasi-istedi/>

- CHP Mv. Utku Çakırözer'in aylık raporları:
  - » **Ocak:**<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/chpden-basin-ozgurlugu-raporu-35-gunde-30-gazeteciye-saldiri-1812165>
  - » **Şubat:**<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/chpli-cakirozer-subat-ayi-basin-ozgurlugu-raporunu-acikladi-1276758>
  - » **Mart:**<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/chpli-cakirozer-mart-ayini-hakim-karsisinda-gecirdiler-1825769>
- CHP Mv. Barış Yarkadaş:
  - » **Ocak:**<https://www.medyakoridoru.com/gundem/2021de-de-tablo-degismedi-ocak-ayinda-29-gazeteci-yargilandi-22724/>
  - » **Şubat:**<https://t24.com.tr/haber/baris-yarkadas-subat-ayinda-gazetecilere-ceza-yagdi,935885>
  - » **Mart:**<https://t24.com.tr/haber/rapor-mart-ayinda-95-gazeteci-hakim-karsisina-cikti-7-gazeteciye-11-yil-2-ay-15-gun-hapis-cezasi-verildi,942717>
- Özgürlük Araştırmaları Derneği – Derya Sazak – Demokrasi İçin Medya İnşası, Her Şeye Sıfırdan Başlamak, Tabula Rasa:
<https://yapisalreformlar.com/wp-content/uploads/2020/02/Demokrasi-ic%CC%A7in-Medya-l%CC%87ns%CC%A7as%C4%B1-D.-Sazak.pdf>
- Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği- Haberin Sonu: Türkiye'de İnternet Sansürü Raporu:
<https://www.freewebturkey.com/wp-content/uploads/2021/01/haberin-sonu.pdf>

c.Uluslararası sivil toplum ve Avrupa Birliği çalışmaları

Basın ve ifade özgürlüğü alanında çalışan uluslararası örgütler Türkiye'deki gazetecilerin sorunlarını yakından izliyor. Hak ihlallerine karşı dayanışma kampanyaları, ortak savunuculuk çalışmaları düzenleniyor. Gazetecilerin yaşadığı sorunların uluslararası alanda gündeme getirilmesi için de işbirliği sürüyor. Uluslararası basın meslek örgütleri açısından Türkiye'de gazetecilerin güvenliği yakından izlenmesi gereken önemli bir gündem maddesi haline geldi.

Bunların yanında Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler, farklı mekanizmalarla hem basın özgürlüğünün gelişmesi ve gazeteciler için kapasite geliştirme alanında faaliyetler yürütüyor. Avrupa Birliği'nin doğrudan ve alt-hibe programları dışında basın özgürlüğüne dönük sivil toplum çalışmalarını, Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI), European Centre for Press and Media Freedom ve The Centre for Media Pluralism and Media Freedom (CMPF) aracılığıyla destekliyor. Bunun yanında üye ülke büyükelçiliklerinin Türkiye'de alana farklı destekleri bulunuyor.

Ayrıca yıl boyunca Türkiye'deki medya ve ifade özgürlüğünü izleyen ve raporlayan mecralar da uluslararası sivil toplum çalışmalarının bir parçası. Uluslararası örgütlerin yılın ilk üç ayına ilişkin Türkiye'yle ilgili gündemleri aşağıdaki açıklama ve raporlarıyla özetlenebilir.

Human Rights Watch (HRW), Boğaziçi Üniversitesi'ndeki protestolarla ilgili rapor yayınladı. Polis müdahalelerini ve hükümetin tutumunu değerlendiren raporda, Türkiye genelinde 38 kente yayılan protestolarda 560'ın üstünde göstericinin gözaltına alındığı, bazı vakalarda göstericilere orantısız şiddet uygulandığı kaydedildi. Raporda, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın öğrencilere "terörist" nitelmesi ve İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun, "LGBTİ sapkınları" ifadesi gibi yetkili isimlerin söylemlerinin polisi sert müdahaleye teşvik ettiğine dikkat çekiliyor²¹⁵.

İsveç'te aralarında Gazeteciler Federasyonu, Sınır Tanımayan Gazeteciler, İsveç PEN Kulübü, İsveç Yayıncılar Derneği, İsveç Yazarlar Birliği ile 17 gazeteci ve yazar örgütü, cezaevindeki gazeteci Ahmet Altan'ın için ortak açıklama yayınladı. "Türkiye birkaç yıldır dünyanın en büyük gazeteci hapishanesi. Basının/medyanın yüzde 95 oranından fazlası Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından kontrol edilmektedir. İfade ve basın özgürlüğü hemen hemen tamamıyla ortadan kaldırılmıştır" denilen açıklamada, 70'li yaşlarında bulunan Altan'ın serbest bırakılması istendi²¹⁶.

Freedom House, "Demokrasi Kuşatma Altında" raporunda, "Özgür olmayan ülkeler" kategorisinde yer alan Türkiye, son 10 yıl içinde özgürlükler alanında en büyük gerilemenin yaşandığı ülkeler arasında değerlendirildi. Raporda, "Özgür olmayan ülkeler" kategorisine giren ülkelerin oranında 2006 yılından bu yana en yüksek seviyeye ulaşıldığı belirterek, demokrasi için küresel ölçekte kaygı duyulduğu kaydedildi. Raporda, bu yıl da "Özgür olmayan ülkeler" kategorisinde yer alan Türkiye'nin 10 yıl içinde toplam 31 puan gerilediği belirtildi. Türkiye'de ana akım medyanın özellikle de televizyon yayıncılarının hükümetin duruşunu yansıttığı ve sık sık benzer manşetlerin atıldığı, bazı bağımsız gazete ve internet siteleri faaliyetlerine devam etse de bunların büyük bir siyasi baskı altında oldukları ifade edildi. Türk vatandaşlarının görüşlerini yakın çevrelerinde açık bir şekilde dile getirdikleri ancak sosyal medyadaki paylaşımlarına ya da kamuoyunda söylediklerine dikkat ettikleri belirtildi²¹⁷.

One Free Press Coalition, dünya çapında gazetecilere yönelik haksız davaları listelediği Mart ayı "En Acil 10" listesine gazeteci Ayşegül Doğan'ı da ekledi. Listeye göre, Mart ayında kadınlardan altısının cezaevinde olduğu ve 2020'de tutuklu gazetecilerin yüzde 13'ünün ise kadın olduğu belirtildi. Gazetecileri Koruma Komitesi'nin (CPJ) de 1992'den beri 70 kadın gazetecinin öldürüldüğünü belgelediği anımsatıldı. Listede, Doğan için "Türk gazeteci şu anda özgür, temyiz bekleniyor, ancak sahte terör suçlamalarından altı yıldan fazla hapis cezasıyla karşı karşıya" denildi²¹⁸.

215 <https://www.hrw.org/tr/news/2021/02/18/377883>

216 <https://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/239841-isvecli-gazetecilerden-cagri-ahmet-altan-i-serbest-birakin>

217 <https://freedomhouse.org/country/turkey/freedom-world/2021>

218 <https://fortune.com/2021/03/01/most-urgent-cases-journalists-killed-ranked-march-2021/>

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (IFJ), 2020 yılında dünya çapında 65 gazetecinin görevini yaparken öldürüldüğünü açıkladı. IFJ, geçen yıl öldürülen gazeteci sayısının 2019'a göre 17 kişi arttığını belirterek, Mart 2021 itibarıyla dünya çapında en az 229 gazetecinin cezaevinde bulunduğuna işaret etti. Rapora göre, Türkiye "dünyada en fazla gazeteciyi cezaevine gönderen ülke" olurken, Türkiye'yi hapisteki 23 gazeteciyle Çin, 20 kişiyle Mısır, 16 kişiyle Eritre ve 14 kişiyle Suudi Arabistan'ın izlediği belirtildi²¹⁹.

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yıllık insan hakları raporunda, Türkiye'de basın, ifade özgürlüğünün engellendiği ve internet erişiminin kısıtlandığı belirtildi. Türkiye'de cezaevinde bulunan gazeteci sayısının Gazetecileri Koruma Komitesi'ne göre 37, Uluslararası Basın Enstitüsü'ne göre 79 olduğu kaydedildi. Bireylerin devleti ya da hükümeti soruşturma ya da dava riski olmadan açıkça eleştiremedikleri söylendi. Hassas konularda ya da hükümeti açıkça eleştirerek yazan kişilerin soruşturma, para cezası, iş kaybı ya da hapis cezası ile yüz yüze geldiği ifade edildi²²⁰.

6-DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Basın özgürlüğünü tehdit eden, gazetecileri kaygı ve korku içinde tutan gelişmelerin yaşandığı üç ayı geride bıraktık. Salgının kara bulutları altında başlayan 2021'de umutlu olmak için nedenlerimiz çok az. Gazetecilere saldırılar, gözaltılar, polis şiddeti, yargılamalar, manipülasyonlar ve hedef göstermelerin süreceğini tahmin etmek güç değil.

Ara renkleri kaybolan ve keskinleşen politik atmosferde kutuplaşma, demokrasi için tehditler barındırıyor. Gelişmeler iktidar partisinin kökten dinci, İslamcı, muhafazakâr tüm kesimleri etrafında toplamayı amaçladığını düşündürüyor. Toplumda farklı görüşlere ve yaşam tarzlarına tahammülsüzlük, iktidara politik fayda sağlayan kutuplaşma politikasının bir ürünü olarak artıyor, daha cüretli hale geliyor. Cumhurbaşkanı kararının TBMM iradesinin üzerinde görülmesi, yeni sözleşmelerin, demokratik hakların ve laiklik gibi temel Anayasa hükümlerinin tek bir kişinin kararına bırakılma tehlikesini yaratıyor. Bu nedenlerle basın ve ifade özgürlüğü savunucuları, gazeteciler ve basın meslek örgütleri daha fazla demokrasi talebiyle birlikte davranmak zorunluluğuyla karşı karşıyadır.

219 <https://www.evrensel.net/haber/428013/ifj-2020-raporunu-acikladi-turkiye-en-fazla-gazetecinin-hapiste-oldugu-ulke>

220 <https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-disisleri-bakanligindan-insan-haklari-raporu/5834293.html>

M4D Projesinin, yılın birinci çeyreğinde elde edilen verilerle hazırlanan bu raporunda ortaya koyduğu tespitler ışığında 2021'in ilk yarısında basın ve ifade özgürlüğü mücadelesi için önerileri şöyle:

- Gazetecilere yönelik sokak saldırıları endişe verici boyuta vardı. Kışkırtıcı, kutuplaştırıcı ve hedef gösteren açıklamalar saldırganları teşvik ediyor. Adalet sisteminde saldırganları cezalandırmaya karşı direnç, yasalardan çok uygulamadan kaynaklanıyor. İdareye uygulamada sorumluluğunu hatırlatmak için gazeteci örgütlerinin en güçlü tepkiyi vermesi, net bir ortak duruş sergilemesi gerekiyor. Mart ayında radyo programcısı Hazım Özsü'nün vurularak öldürüldüğü unutulmamalı.
- İktidar partisinin seçime endeksli yeni Anayasa çalışması tüm toplumsal kesimlerin bir arada hazırlayacağı bir sözleşme olmaktan uzak görünüyor. Adalet reformu girişimi ve İnsan Hakları Eylem Planı da beklentilerin gerisinde. Buna karşın yasama faaliyetine olumlu etkide bulunmak imkânsız değil. Düzenlemeler hazırlanırken gazetecilerin Ankara ve TBMM odaklı savunuculuk faaliyetlerini arttırması gerekiyor.
- Basın Kanunu'nda gerekli değişikliklerin yapılması, gazeteci tanımının yenilenmesi, internet medyasının yasal dayanağa kavuşması önemli bir gündem maddesi. İktidar partisinin bile bu konuda hazırlık yaptığı biliniyor. Giderek daralan demokratik ortamda ön alınmasında, basın meslek örgütlerinin birlikte hareket ederek siyasi partilerle temaslarını güçlendirmelerinde sayısız yarar olduğunu düşünüyoruz.
- Basın kartı dağıtımında keyfi ve hukuksuz akreditasyon Danıştay kararıyla da kanıtlandı. Salgına karşı aşılama da basın kartı adaletsizliği bir kez daha görünür oldu. Basın kartları konusunda toplumsal duyarlılığın arttığı, gazetecilerin haklı olduğunun ispatlandığı bir dönemdeyiz. Meslek örgütleri hukuki kazanımları güçlendirecek ortak adımlar atmalı.
- Koronavirüs salgını sonrası çalışma yaşamını bekleyen sorunlara karşı hazırlık yapılması şart. Yeni normal düzende gazetecilerin özlük haklarında kayıpların önüne nasıl geçileceği çalışılmalı. Dağıtık haber merkezlerinin, dijitale dayalı ve kolektivizmden uzak haber üretim sürecinin mesleği nasıl dönüştüreceği üzerine daha çok öngörüye ve mücadele perspektifine ihtiyaç var.
- Gazetecilikte nitelik düşüyor. Kopyala-yapıştır haberler, rutin gelişmelere dayalı demeç haberciliği, kamu yararını öncelemeyen içerikler artıyor. Genç gazetecilerin mesleğe kazandırılmasında STK ve meslek örgütlerinin alternatif eğitim modellerinin ve yeni haber mecralarının kapasitelerinin geliştirilmesinin önemi artıyor.

Anayasa Mahkemesi'nin *Korkusuz* gazetesi ve Beyza Kural kararları, hukuk dışı uygulamalardan kaynaklanan hak kayıplarına karşı verilecek mücadelede dikkate alınmalıdır. Basın İlan Kurumu'nun ilan kesme cezalarının dayanağı Basın Ahlak Esaslarına ilişkin Genel Kurul kararına karşı AYM'nin basın özgürlüğünü koruyan yönde kararı itiraz başvurularında değerlendirilmeli. Yine gazeteci Beyza Kural'ın sarı/turkuaz basın kartı taşımadığı halde gazeteci olarak kabul edilmesi gerektiğini belirten

AYM kararı ile Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun basın kartında keyfi iptallere neden olan maddelere yürütmeyi durdurma kararı bir arada ele alınarak başvurularda kullanılabilir. Aynı şekilde RTÜK'ün *Tele 1*'e yönelik cezasına karşı idare mahkemesinin yayın konuğunun ifade özgürlüğünü işaret eden kararı unutulmamalıdır. İdarenin keyfi ve yasa dışı adımlarına karşı yüksek yargı kararlarıyla hukuki başvuru süreçlerinin güçlendirilebileceği bir dönemdeyiz. Yeni dönemde basın meslek örgütleri ve gazeteciler hukuki itiraz mekanizmalarında ısrarlı takiple, doğan olumlu sonuçları arttırabilir.

Gazetecilerin çalışma yaşamı için geçmiş dönemde yürütülen savunuculuk faaliyetleri sürdürülmeli. Yıpranma payı hakkı için AYM'ye yapılan iptal başvurusu takip edilmeli. Özellikle yerel basında salgın nedeniyle yaşanan daralma ve işsizlik masaya yatırılmalı, kısa çalışma ödeneğinin sona ermesinin doğuracağı yeni ve daha büyük kayıplara karşı önlem alınması sağlanmalı.

M4D 2020 yıllık raporu için gazeteciler arasında yapılan anketin sonuçlarında da ortaya çıktığı gibi basın çalışanlarının mesleki memnuniyetleri azalıyor ve yaşam şartları günden güne kötüye gidiyor. Siyasi nedenlerle çalışabileceği mecra sayısı azalan, işsizlikle karşı karşıya kalan gazeteci sayısı artıyor. Ve medya sahiplik yapısındaki iktidar yanlısı yerleşik düzeni koruma refleksi yeni girişimleri boğuyor. Tüm bunlara COVID-19 salgını nedeniyle daralan medya ekonomisinin etkisi de eklendiğinde gazeteciler için meslekleri sürdürülebilir olmaktan uzaklaşıyor. Alternatif mecraların, görece düşük maliyetli dijital yayıncılığın ve gelir modellerinde yeni arayışların desteklenmesi gerekiyor. Dijital alanda yeni ana akım olmaya aday bir yükselişe işaret eden tespitler dikkat alınmalı. Bu nedenlerle gazetecilerin yeni girişimleri, kapasite geliştirme faaliyetleri, uluslararası dayanışma ve desteklerin çoğulcu bir medyanın yaratılmasında sahip olduğu rolün önemi unutulmamalı.

M4D Projesi Medya İzleme Raporları diğer çeyrek yıllık dönemlerde bu önerilerle ilgili gelişmeleri takip edip aktarmayı, ilgili kurum ve kuruluşlarla diyalog geliştirmeyi sürdürecektir.

Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu

Başkan
Nazmi Bilgin

Başkan Vekili
Savaş Kıratlı

Başkan Yardımcıları
Ertürk Yöndem
Ayhan Aydemir
Yusuf Kanlı

Genel Sekreter
Ümit Gürtuna

Mali Sekreter

Mustafa Yoldaş

Üyeler

Güray Soysal

Ali Şimşek

Ali Oruç

Önder Yılmaz

Önder Sürenkök

Olgunay Köse

Nursun Erel

M4D Projesi Ulusal Komitesi

Başkan
Nazmi Bilgin

Akademisyen Üye
Prof. Dr. Korkmaz Alemdar

Hukukçu Üye
Av. Tuncay Alemdaroğlu

STK Üyesi
Sefa Özdemir

Kıdemli Gazeteci Üyeler
Sedat Bozkurt, Nursun Erel, Yusuf Kanlı

M4D Proje Ekibi

Proje Direktörü
Yusuf Kanlı

Proje Sorumlusu
Ozan Acar

Finans Müdürü
Kağan Kırış

Muhasebeci
Feridun Doğan

Destek Programı Uzmanı
Merve Kartal

Kıdemli Politika Uzmanı
Kenan Şener

Editör
Göksel Bozkurt

Bilişim Tekn. Uzm.

Arife Avcıoğlu Acıyan

Veri Uzmanı

Okan Özmen

Görsel-İşitsel Tek. Uzm.

Alican Sağın

Basın Evi Ofis Sekreteri

Sibel Güven

Tercüman /İletişim Asistanı

Deniz Savaş

İletişim ve Destek Programı Uygulama Asistanı
Deniz Rende

Finans ve Destek Programı Uygulama Asistanı
Ebru Önal

Gazeteciler Cemiyeti

Gazeteciler Cemiyeti, 10 Ocak 1946'da gazeteciler Mekki Sait Esen, Niyazi Acun, Aka Gündüz, Bilal Akba, Adil Akba, Sebahattin Sönmez ve Muvaffak Menemencioğlu tarafından kuruldu. Cemiyetin kuruluş amacı, basın organlarındaki gazetecileri bir araya toplamak, mesleki ve sosyal hakları geliştirmek, mesleğin gerekliliği olan hak ve özgürlükleri savunmak olarak belirlendi.

Kurucu başkanlığı üstlenerek 1946-1956 yılları arasında Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı'nı yürüten Mekki Sait Esen'in ardından 1956-1957 döneminde eski kontenjan senatörlerinden Ecvet Güresin cemiyet başkanlığını üstlendi.

Kudret gazetesi kurucusu ve sahibi Gazanfer Kurt'un, 1959 yılına kadar Gazeteciler Cemiyeti'ne başkanlık yapmasının ardından bu görevi 1960 yılına kadar Atilla Bartınlioğlu üstlendi. CHP'nin eski Milletvekili Altan Öymen, 1960 ve 1961 yıllarında sürdürdüğü Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı görevini 1961 yılında İbrahim Cüceoğlu'na bıraktı. Akis dergisi yönetici ve yazarı Metin Toker ise, 1957 yılında yedi ay 53 gün hapis yatmasının ardından 1962 yılında Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı'na getirildi.

Ekspres gazetesi kurucu sahipliğini yapan Doğan Kasaroğlu, 1963 - 1968 döneminde Gazeteciler Cemiyeti Başkanı olarak görevi devralmasından sonra TRT Genel Müdürlüğüne atandı.

Yenigün, Ulus, Ankara Telgraf, Ankara Ekspres, Dünya gazetelerinde yazı işleri müdür-lüğü, yazarlık, başyazarlık ve Genel Yayın Yönetmenliği yapan Beyhan Cenkçi, bu süre içerisinde beş yıl boyunca Gazeteciler Sendikası başkanı olarak görev aldı. 1960 yılı öncesi bir buçuk yıl hapis cezası alarak bazı meslektaşları ile birlikte cezaevine giren Cenkçi, 1969 yılında Gazeteciler Cemiyeti başkanı seçildi. 1992 yılına kadar Gazeteciler Cemiyeti Başkanı olarak görevini sürdürdü. Cenkçi, 24 yıllık Başkanlığı sırasında

Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Senatörlüğü de yaptı.

1971 yılında Son Havadis gazetesinde mesleğe başlayan Nazmi Bilgin, Güneş gazetesi sahipliği ve Yazı İşleri Müdürlüğü görevini üstlendi, daha sonra Dünya gazetesinde Haber Müdürü olarak görev yaptı. Bilgin, Tercüman gazetesinde Parlamento ve Cumhurbaşkanlığı muhabirliği görevlerini de yürüttü. TRT-2'nin kuruluşunda yer aldıktan sonra TRT'ye, beş yıl "Uzman Haberci" ve "Genel Müdür Danışmanı" olarak hizmet verdi. Bilgin 1992 yılında ittifakla cemiyet Genel Başkanı seçildi. 1996 yılında kuruculuğunu üstlendiği Türkiye Gazeteciler Federasyonu'nda Genel Başkanlık görevi yapan Bilgin, bu görevi 2009 yılına kadar sürdürdü.

BRT televizyonunun Ankara temsilciliği görevini de yapan Bilgin, Unesco Türkiye Milli Komitesi üyeliği ve Denetçiliği görevinde de bulundu. Basın İlan Kurumu Genel Kurul üyeliği, Türk Silahlı Kuvvetleri Elele Vakfı Mütevelli Heyet ve Yönetim Kurulu üyeliği ve Reklam Kurulu üyeliği görevlerini de sürdürüyor.

Türkiye'nin çok partili siyasi hayata geçişiyle, daha açık bir deyimle, çoğulcu demokrasi dönemiyle yaşıt ve koşut olan Gazeteciler Cemiyeti, bir avuç gazeteci üye ile çıktığı yolu, sevgi ve mesleki dayanışma ile pekiştirmiş, 2000'i aşkın üye sayısı ve bağımsız mali gücü ile bugün, Türkiye'nin en eski, en büyük ve saygın meslek kuruluşlarından ve sivil toplum örgütlerinden birisidir.

Cemiyetimiz, 1946 yılındaki kuruluşundan bu yana her zaman cumhuriyet, çoğulcu demokrasi ile ifade ve basın özgürlüğü başta olmak üzere özgürlüklerin yılmaz bekçisi oldu. Gazeteciler Cemiyeti üyelerine aşıladığı bu güvenle ülkemizin mesleki ve diğer önemli kurumları arasında hak ettiği yeri aldı.

Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi

Avrupa Birliği (AB) finansmanıylay Gazeteciler Cemiyeti tarafından demokrasinin güvencesi olarak Türkiye’de çoğulcu medya ve özgür basının güçlendirilmesi için Ocak 2019’da hayata geçirildi ve Mart 2022’ye kadar devam edecek.

Projenin genel hedefi: Demokrasinin güvencesi olarak Türkiye’de çoğulcu medya ve özgür basının güçlendirilmesidir.

Projenin özel hedefleri: Birinci hedef toplumda çoğulcu ve özgür medyanın toplum tarafından destek gördüğü ve farkındalığın arttığı bir zemin oluşturulması, ikinci hedef ise, Gazeteciler arasında dayanışmanın güçlendiği ve gazetecilerin kendini güvende hissettiği bir zeminin oluşturulmasıdır. Proje kapsamında yürütülecek faaliyetler genel hatları ile aşağıdaki gibidir:

Proje kapsamında yıllık Basın Özgürlüğü İzleme Raporları ve üç ayda bir Medya Ortamının İzlenmesi Raporları yayınlanacaktır. Bu raporlar üniversitelere, medya kuruluşlarına, devlet kurumlarına, ilgili tüm sivil toplum örgütlerine, AB Komisyonlarına, Türkiye’deki AB ülkelerinin elçiliklerine ve gazetecilere dağıtılacaktır.

Sivil izleme kapsamında veri toplama ve bilgi ağlarının geliştirilmesi için Türkiye’nin her bölgesinde durum değerlendirme toplantıları yapılacaktır. Toplantılar, mevcut ağların birleştirilmesi, işbirliği fırsatlarının arttırılması, gözlem kapasitelerinin genişletilmesi ve yerel medya sivil toplum örgütleri ile gazetecilere ulusal ve uluslararası konularda görüş alışverişinde bulunmaları için değerli fırsatlar sunulması konularında katkı sağlayacaktır. Toplantılar aynı zamanda, Basın Özgürlüğü ve İfade Özgürlüğü ile ilgili raporlara içerik sağlanması konusunda katkıda bulunacaktır.

Proje kapsamında yazılacak yıllık sivil izleme raporları bulgularına ve yıllık konferanslarda yayınlanan mütalaa belgelerine dayanarak, medya ortamının iyileştirilmesi ve ifade özgürlüğü için kulis faaliyetlerinin yapılması

amacıyla Ankara’daki devlet kurumlarına düzenli ziyaretler yapılacaktır.

Uluslararası savunuculuk eylemlerinin yürütülmesi kapsamında Avrupa Birliği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve ilgili sivil toplum örgütleriyle ziyaretler düzenlenecek ve program kapsamında hazırlanan raporlar paylaşılacaktır.

Projenin her yılının sonunda belirlenecek bir tema ile ulusal bir konferans düzenlenecek olup, konferanslar sektör temsilcilerine, gazetecilere, akademisyenlere, gazetecilik öğrencilerine, program destek programları faydalanıcılarına açık olacak ve katılımcılar doğrudan davet ve açık çağrı yoluyla seçilecektir.

Proje kapsamında Türk medyasına uzun vadeli katkıları veya Türkiye’deki ifade veya basın özgürlüğüne kendini adayarak yaptığı katkılar, veya uzun süredir devam eden başarı öyküsünü takdir etmek için bir gazeteci veya medya kuruluşuna her yıl “Gazetecilik Mesleği Onur Ödülü” verilecektir.

Gazeteciler Cemiyeti’nde bir Basın Evi oluşturulmuştur. Bu Basın Evi, program hedef grubunun bir araya gelebileceği, stüdyo ve toplantı salonu ile birlikte bilgisayarlardan, yazılımdan ve uzmanlık desteğinden faydalanabileceği bir ortak çalışma alanı içermektedir.

Basın Evi’nde gazetecilere yönelik olarak bir dizi kapasite geliştirme eğitimleri verilecektir.

Medya alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleriyle işbirliği ile gazetecilerin kapasitesinin güçlendirilmesi için yerel eğitimler düzenlenecektir. Bu yerel eğitimler, Gazeteciler Cemiyeti’nin de işbirliği içerisinde olduğu yerel gazeteci cemiyetleriyle işbirliği içinde verilecektir.

Sektördeki gazetecilerin dayanışma içerisinde olabilmeleri, ağ kurabilmeleri ve paylaşım yapabilmeleri için Basın Evi’nde haftalık olarak gazeteci buluşmaları gerçekleştirilecektir.

Gazeteciler Cemiyeti

Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi
Üsküp Caddesi No:35 Çankaya/Ankara

+90 312 468 12 09

www.media4democracy.org

www.gc-tr.org

www.24saatgazetesi.com

facebook.com/media4democracy

twitter.com/democracy4media

instagram.com/media4democracy

youtube.com/media4democracy

Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi kapsamında yayımlanan raporlara ulaşmak için [tıklayınız.](#)